

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LUDVIG SCHRØDER:

ERNST TRIER

ERNST TRIER

BIDRAG TIL OPLYSNING OM HANS LEVNED

VED

LUDVIG SCHRØDER

MED OTTE OG TYVE I TEKSTEN TRYKTE AFBILDNINGER

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS FORLAG

1894

K O L D I N G
KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI
VED H. P. WARBERG

Det er en Række Artikler, som jeg har skrevet til »Højskolebladet« om Ernst Trier, som herved udgives samlede.

Efter Meddelelser af Dr. Jens Nørregaard, Folketingsmand Kl. Berntsen og Valgmenighedspræst V. J. Hoff har jeg foretaget et Par Ændringer og tilføjet nogle Linjer.

Om det end er min afdøde trofaste Ven, hvis Levnedsløb og betydningsfulde Livsgjerning jeg har søgt at give et Billede af, saa har jeg ikke kunnet gjøre dette, uden med det samme at meddele adskilligt om Højskolebevægelsen i det hele, som den har udviklet sig i de sidste 30 Aar. Derfor kan dette Skrift maaske være velkomment for dem, som i Folkehøjskolens Jubilæumsaar vil søge Oplysning om dens Historie.

Askov, 9. August 1894.

LUDVIG SCHRØDER.

INDHOLD.

	Side.
1. Fra Ernst Triers første Studenteraar	1
2. Lille Theologicum	7
3. Tilslutning til Grundtvig	14
4. Forberedelse til Højskolegjerningen	19
5. Ernst Trier som Feltdegn	27
6. Danmarks Trængselsaar	34
7. Rørte Vande. Trofaste Støtter	40
8. Højskole, Valgmenighed og Friskole	46
9. Triers andet Ægteskab. Vejen til Sorø	57
10. Skoler for Sømænd og Fiskere. Svensk Gymnastik	67
11. Sorg og Sygdom. Triers Personlighed	78

ERNST TRIER

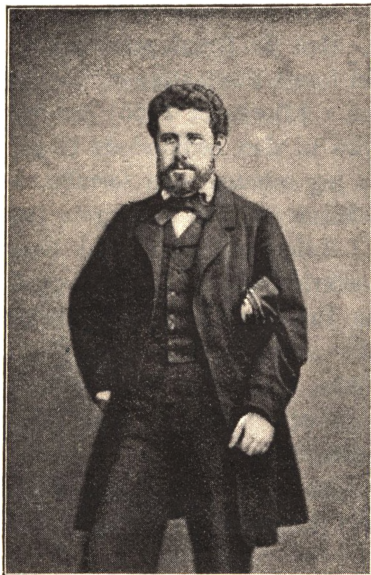
I. Fra Ernst Triers første Studenteraar.

NAAR jeg først lærte *Ernst Trier* at kjende, kan jeg ikke oplyse. Jeg blev Student 1854 og han først Aaret efter. Men da Theologerne gjerne hører Forelæsninger over deres Fag allerede i det første Studenteraar, har jeg vel allerede været i samme Foredragssal som han i Efteraaret 1855; det har da heller ikke varet længe, inden jeg lagde Mærke til den rødkindede Ungersvend med det børsteagtige mørke Haar, hvorom jeg mindes, han fortalte, at det har skaffet ham en Samtale med General de Meza; da han nemlig en Dag paa et Dampskib sad med blottet Hoved nede i Kahytten, vakte hans Haar Generalens Opmærksomhed: »Det er en Naturmærkværdighed,« sagde han til Trier. Men det har sikkert mindre været hans Udseende end hans livlige Væsen og muntre Latter, der drog mig til ham; der er jo i det hele faa, som har kunnet le saa hjærteligt som han, og det ikke spottende, men inderlig godmodigt. Jeg formoder, at jeg ret snart er bleven bekjendt med Trier, uden at det foreløbig førte til noget nærmere Forhold.

1856 gjæstede Studenterne fra Kristiania, Kjøbenhavn og Lund paa et fælles Tog Stockholm, Upsala og Visby. Jeg var ikke med paa Toget, men tog ivrig Del i de Festligheder, der blev gjorte for Nordmændene, da de standsede i Kjøbenhavn paa Tilbagevejen. Da var det, at *Albert Lange* fra Lillehammer boede hos Trier, og da blev Begyndelsen gjort til det nøje Forhold, hvori Trier kom til at staa til en stor Del Nordmænd.

Det var en underlig stærk Samfundsfølelse, der blev vakt ved dette Studentertog, og den har bidraget til at fremkalde forskjellige Bevægelser i Studenterverdenen i de følgende Aar. Allerede 10. Juli 1856, da der kun var forløbet nogle faa Uger efter Nordmændenes Afrejse, blev paa et Hjørneværelse paa Regentsen, som beboedes af *Th. Kragh* (nu Præst i Gudbjerg paa Fyn) og *Ove Hohlenberg* (nu Præst i Kjøbenhavn), dannet en Forening under Navnet »*Samfundet*«. Stifterne af »*Samfundet*« var for en stor Del Lærere ved det forenede Velgjørenhedsselskabs Drengeskole, hvor den eneste Løn for Arbejdet var et godt indbyrdes Samliv og et venligt Forhold til

Børnene. Jeg var temmelig nylig bleven optaget iblandt disse Lærere, og efter en Skovtur, vi havde gjort til Charlottenlund, blev Filologen *Christensen-Schmidt* (senere bekendt som Oversætter af Evripides) og jeg siddende hos Theologen *Rasmus Balslev* (senere Præst i Paarup ved Odense) for at tale om, hvad der kunde gøres for at faa noget mere ud af Studenternes Fællesliv, og det var Frugten af denne Forhandling, at Mødet kom i Stand hin 10. Juli. Det skulde være »Samfundets« Opgave at fremme

Ernst Trier som Student.

»Videnskabelighed og Broderlighed« imellem Studenterne; de skulde være Studenter for Alvor, og de skulde holde godt sammen til Støtte for de svage imellem dem. »Samfundet« skulde ikke stille sig udenfor eller i Modsætning til Studenterforeningen, men mere virke for at gøre denne til et hjemligt Tilholdssted for de unge studerende, der kom fra Landet til Kjøbenhavn uden at have deres Slægt at holde sig til. »Samfundet« udgav et Par Smaaskrifter: »*Hvorledes er det fat med Studenterlivet, og hvad kan der gøres derved?* Et Samvittighedsspørgsmaal for alle Studenter, besvaret efter bedste Ævne af Unus de Multis«; og: »*Universitetet og Studenterne. Nogle Betragtninger af en Student.*« Det første af disse fremkaldte en livlig Forhandling, hvorunder en Tale af et af vore Medlemmer, nuværende Sognepr. *V. Munck*

paa Herlufsholm, vakte stærkt Bifald. Der var et Par af os, der holdt Foredrag i Studenterforeningen, nuværende Sognepræst i Ørsted paa Fyn *V. Tr. Petersen*, der talte om Materialismen, og jeg, der meddelte Oplysninger om Studenterlivets Historie i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Der var flere af os, der jævnligt mødte i Studenterforeningen ved de saakaldte Lørdagssold, for at hjælpe til, at der kunde blive mere Indhold i Talerne. Det har vist nok været for at give sit Bidrag til at fremme en god Tone i Studenterforeningen, at *Trier* paatog sig at lede nogle *musikalske Aftenunderholdninger* i den store Dagligstue. Han fik ogsaa flere Konserter i Stand paa Studenter-

foreningens Sal, ved hvilke baade Baagø og Nørregaard har været medvirkende. Disse Konserter har da igjen bragt ham i nøjere Forhold baade til adskillige af vore yngre Tonekunstnere som *August Winding*, hvem vi oftere havde Lejlighed til at høre spille paa Flygelet, og til disses Venner ogsaa udenfor Musikernes og udenfor Akademikernes Kreds. Og nu fik Trier Lyst til at føre sine Kunstner venner sammen med sine Studentervenner. Det er mange Fordele, Studenter, der har hjemme i Kjøbenhavn, har for deres Fæller fra Landet. Fra deres Læsning kan de hvile ud i deres Hjem, medens Landboerne for en stor Del er henviste til Studenterforeningen, om de mulig der kan finde sig hjemme; jeg er vist nok ikke den eneste, der har erfaret det i den første Studentertid, hvad det er at være »hjemløs« i Studenterforeningen. Og naar Sommerferien kom, og vi Studenter fra Landet naturlig søgte til vort Hjem, saa var det som en given Sag, at de kjøbenhavnske Studenter gjorde Rejser snart til et, snart til et andet Sted i deres Fædreland. 1857 vilde Trier til Jylland i Sommerferien, og han fik da en Skare *Kunstnere og Studenter* til at mødes paa *Himmelbjærget* den 9. Avgust hen imod Aften. Efter et hyggeligt Samvær med Taler og Sange drog de med Tællelys i Stedet for Fakler i Hænderne ned til Kroen i Ry, hvor de overnattede for næste Morgen at gaa sammen gennem Skovene og over Lyngbakkerne til Silkeborg.

Da mit Hjem var paa Lolland, kunde jeg ikke være med paa *Himmelbjærget*. Men jeg fik Udbytte af Efterdønningen af *Himmelbjærgmødet*, ligesom jeg havde faaet det af *Upsalamødet*. I den følgende Tid fortsatte Trier Omgangen med Kunstnerne; jeg mindes navnlig, at han har omtalt den nu forlængst afdøde Billedhugger *Schierbeck* saaledes, at han kom til at staa i Glans for mig. Derefter blev der holdt en Sammenkomst af Kunstnere og Studenter hos Korup i Valby den 18. Februar 1858. En lignende skulde 1859 holdes ude paa Frederiksberg i en Beværtning paa første Sal, skraas over for Lars Mathiesens bekjendte Restauration, hvor ikke blot de, der havde været samlede paa Sommerrejser, skulde mødes for at opfriske Minderne, men ogsaa deres Venner kunde komme med. Jeg blev opfordret til at digte en Sang, som en af Komponisterne skulde sætte Tone til. Jeg tog imidlertid mit Versemaal fra en bekjendt svensk Sang, og da der saaledes var en Tone, som passede godt, lod man det blive derved. I det jeg havde sat mig ind i den Stemning, hvori de, der havde rejst sammen, mødtes, men hvori ogsaa vi andre maatte kunne samstemme, skrev jeg en Hilsen »til vor fælles Ven

Sommeren«. Jeg har ikke kunnet finde Visen, men kan mindes, at jeg priste, hvad der skulde være *Udbyttet* af Sommerudflugterne:

›Et Digt eller Billed, Novelle
 fandt en, — om *lidt Liøspoesi*
 kan hver vist fortælle.«

Jeg véd ikke, om det er denne Sang eller mulig en Tale, jeg har holdt, som jeg kan takke for, hvad der hændte mig en Gang i Fjor, da jeg gik paa Gaden med en jævnaldrende Arkitekt, og vi mødte en bekjendt Maler; jeg blev nemlig præsenteret for denne som en, han maatte kjende fra de Sammenkomster imellem Kunstnere og Studenter, der havde et af deres Glanspunkter hin Vinteraften. Brødrene *Henrik* og *Villiam Scharling*, nu begge Professorer, havde ogsaa skrevet Sange, den ene maaske en Kantate. Adskillige af Deltagerne blev nævnte i en Vise, hvor der om mig forekom det Par Linjer:

›Ved Enden af Bordet Schrøder troner
 imellem en hel Del unge Joner.«

Vedkommende Poet sigtede til den Virksomhed, jeg som Medlem af »Samfundet« havde udfoldet for at hjælpe unge Studenter til at finde sig hjemme i Studenterforeningen og derved holde dem borte fra vilde Veje. Om Trier hed det i Sangen:

›*Ernst Trier* drev Sommeren bort omtrent,
 ak, bare han havde Eksamen endt!
 De danske Piger vel tykkes ham bra':
 ›De blive dog aldrig Nordmænd endda!‹
 Men derfor er *Lyng* hans Hjærtensven,
 for det er just en af de rigtige Mænd.«

Geo. Vilh. Lyng, senere død som filosofisk Professor i Kristiania, tilbragte en længere Tid i Danmark og levede da i nøje Omgang med Trier og hans nærmeste Venner. *Baagø* og *Nørregaard*, *Otto Jacobsen*, *Ludvig Wagner* og *Wiberg* nævnes ogsaa i Visen, af Kunstnere f. Eks. Komponisterne *Barnekow*, *E. Hartmann*, *Jørgen Malling* og *Winding*, Billedhuggerne *Schierbeck* og *Carl Hartmann*, Maleren *Aagaard* og Arkitekten *Hans Holm*. — Kunstnerne havde leveret store Kultegninger; paa de to Dele af en Fløjddør saas en Student og en Maler fjærnt fra hinanden, og i det saa Dørene lukkedes til, saas samme Student og Maler i en varm Omfavnelser. *Trier* har været

Sjælen i denne Sammenkomst som i den paa Himmelbjærget; derfor kom ogsaa adskillige af Kultegningerne i hans og hans Broders, Frits Triers, Eje.

Det var imidlertid ikke blot paa Universitetet, i Studenterforeningen og i Lag med Kunstnere, at vi mødtes. *N. G. Blædels* Prædiken i Garnisonskirken øvede en ikke lille Magt over en Del theologiske studerende og derimellem da ogsaa over os. I mit Rusaar havde jeg gaaet i Vartov Kirke; men for Samfundets Skyld med mine bedste Studentervenner valgte jeg siden Blædel til Præst. I Juli 1857 blev det første skandinaviske Kirkemøde holdt i Kjøbenhavn, særlig navnkundigt ved Ordskiftet imellem den tidligere Superintendent blandt Gammellutheranerne i Tyskland, *Rudelbach*, og den ny Biskop i Aalborg, *P. Chr. Kierkegaard*. Jeg har efter Kirkemødet gjort nogle Optegnelser derom, hvoraf jeg kan se, at den Prædiken, hvormed Blædel indledede det i Garnisonskirken, vel forekom mig at anslaa den rette Stræng, men manglede den Aandens Myndighed, jeg var vant til at føle, naar jeg om Søndagene sad blandt hans Tilhørere. Han følte sig maaske selv trykket af Forsamlingen, han talte til. Endnu mindre tilfredsstillende var Professor Hermansens næppe hørlige Velkomstord paa Universitetet og Dr. Fr. Hammerichs Indledningsbøn. Først *Grundtvig* forekom mig at være Stillingen voksen, da han kom frem og paa de danskes Vegne bød Nordmænd og Svenske Velkommen. Biskop *Thomanders* Svar tiltalte mig ikke mindre, medens en versificeret Tale af en norsk Præst, Sundt, faldt mig alt for lang. Dermed var Kirkemødet indledet. Ved den næste Sammenkomst blev der aflagt Beretninger om den kirkelige Tilstand i de forskjellige Lande. Biskop *Thomander* forekom mig i sit, med Lune isprængte, Foredrag for en Del at henvende sig til Grundtvig, der gik hen og takkede ham, da han var færdig. Da den norske Præst *Faie* talte, lagde jeg særlig Mærke til den Varme, hvormed han nævnte V. A. Wexels: »Hvis han havde været her, vilde de norske Deltagere i Mødet ikke have været en Hjord uden Hyrde.« Jeg var ogsaa glad ved de to andre norske Præster, der talte om Forholdene i deres Fædreland: *Steensrud* og *Fr. Wexelsen*; den sidstes Ansigt har særlig tiltalt mig.

Biskop *Kierkegaards* Taler ved Mødet har efterladt sig et uudsletteligt Indtryk paa mig; jeg maa al Tid tænke paa dem, naar jeg dvæler ved den mægtige Virkning, Henrik Steffens gjorde ved sine Foredrag i Kjøbenhavn, og paa Grundtvigs Bemærkning om, hvordan hans Fætters Tale fængslede ham: selv om der var meget i den, han ikke kunde forlige sig med, maatte han dog al Tid møde paa ny og hørte Forelæsningerne til Ende. Et Par Sætninger har jeg søgt at gjengive ordret af *Kierkegaards* andet Foredrag; de

maa særligt have gjort Indtryk paa mig: »Grundtvigs Discipel — havde han ladet blive hjemme. Paa sine egne Ben, uafhængig af alle uden Herren havde han staaet, siden han blev Ordets Forkynder. Men den Tro, den Overbevisning, hvortil han var kommen, stod fast, hvilken Anfægtelse han end havde maattet lide, da hans egen Broder paa Dødslejet nægtede at række ham Haanden, fordi han troede saaledes.« — Forøvrigt havde jeg ogsaa et ganske godt Indtryk af Rudelbach. — Men mine kritiske Bemærkninger gaar især ud over de andre danske Præster. Svenskerne *Hammer*, *Velinder* og *Ahnfeldt* tiltalte mig meget. *Peter Larsen Skræppenborg* saa jeg første Gang paa Katedret i Universitetets Festsal; det var mig et mærkeligt Syn; »han talte hjærteligt og, jeg tror, til Hjærterne«. Lic. *Hagerups* Redegjørelse for de kirkelige Forhold i Sønderjylland syntes mig fuld værd at høre.

Biskop *Thomanders* Prædiken i Frue Kirke gjorde et storslaaet Indtryk; det greb mig at se ham bøje det prægtige lokkede Hoved saa ydmygt ned paa Bibelen, før han begyndte at tale, og da han var færdig dermed. Hans Messe fra Alteret og det højtidelige Halleluja var ikke mindre gribende.

Den 17. Juli gjorde Kirkemødets Deltagere en Tur til Roskilde, hvor *Højen* holdt Foredrag og derefter *Ferd. Fenger* talte i Kirken. »Paa Vejen der ud«, staa der i Optegnelserne, som stammer fra samme Dags Aften, »kjørte jeg sammen med Adjunkt Irgens med Kone og Datter fra Tromsø, *Trier* og *Nørregaard*. Paa Tilbagevejen sad jeg med *Wagner* og *Jacobsen* tæt hos en af hine skjæggede Ungersvende, der paa Grundtvigs Højskole uddannes til Mundens Frisprog om Frihed og Kirkelighed.« Det er klart, at denne Højskoleelev ikke har tiltalt mig, og i det hele har vist nok mine nærmeste Venner, hvoraf der her er nævnt fire, staaet spørgende saa vel over for Højskolesagen som over for Grundtvigs ejendommelige Standpunkt i det hele. Men det laa os paa Sinde at faa Rede paa det. Det er et Vidnesbyrd derom, at der om Aftenen kom en Forhandling i Stand i et Værelse paa Skydebanen i en lille Kreds, hvori Provst *Djørup* var Ordstyrer; imellem dem, der talte imod den grundtvigske Opfattelse, har jeg nævnt Assens og Kragerop, der vist begge var theologiske Manuduktører, Bay og Topsø — ventelig de daværende theologiske Studenter Aksel Bay, som havde været min Sambo i et Aar, og V. Topsø —; imellem dem, der forsvarede Grundtvigs kirkelige Anskuelse, har jeg nævnt den senere Irvingianerfører Fleischer, Snedker Iversen, Lærer J. T. A. Tang, Præsten P. O. Boisen og min Ven Kristian Køster.

Har jeg været stærkt optaget af P. Chr. Kierkegaard, da har dette endnu

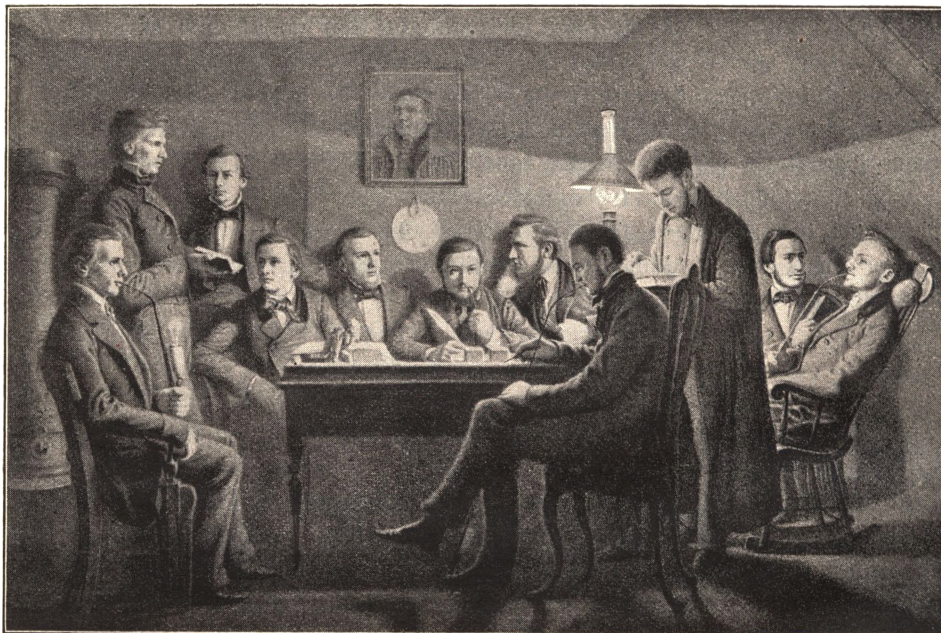
mere været Tilfældet med *Ernst Trier*. Han havde en Svoger i Sorø, *I. T. Borup*, Lærer i Musik ved Akademiet, men senere Præst i Skamstrup, og paa Besøg hos ham havde han fundet ud til *Pedersborg* tæt ved Byen, hvor P. Chr. Kierkegaard var Sognepræst, inden han 22. Februar 1857 blev ordineret til Biskop. Han skønnede, at Kierkegaard var en ypperlig Vejleder i Bibelkundskab, og traf Aftale med ham om, at han vilde gennemgaa Stykker af det ny Testamente med ham og nogle andre Studenter, som han kunde faa med ud til Sorø. Det var da i Høsten 1856, at de, syv i Tallet, fik denne Vejledning hos den lige saa lærde som veltalende Præst i Pedersborg. »Det var vidunderlig dejlige Dage for os unge,« har en af dem skrevet, *Ludvig Wagner*, nu Præst i Lyngø. »Om Eftermiddagen sad vi paa vore Værelser, talede med hverandre om, hvad vi havde hørt om Formiddagen, og skrev det op, saa godt vi formaaede. Et ganske ejendommeligt Indtryk gjorde ogsaa Sorøegnens skønne Natur, som *Trier* ikke blot forstod selv at nyde, men ogsaa at gjøre os andre opmærksomme paa. Da vi første Gang skulde holde vort Indtog i Sorø, førte han os ad den dejlige Flomsti, gennem Skov og over Enge, for at undgaa den nyanlagte Landevej, som den Gang endnu var nøgen og bar.«

II. Lille Theologicum.

I sine første Studenteraar var Ernst Trier kommen i *nærmere* Forhold til adskillige andre Theologer, jævnaldrende, lidt ældre eller lidt yngre. Der har i det forrige Stykke været Lejlighed til at nævne nogle af dem. Hvordan det gik til, at vi enedes om at danne en lille Forening, ved jeg nu ikke. Men 24. Maj 1858 holdt »*lille Theologicum*« sit første Møde. Navnet kom frem for at skille vort lille fra det store *theologiske Samfund*, der holdt sine Møder paa Borchs Kollegiums Sal, og hvori vi forøvrigt ogsaa var ivrige Deltagere.

Da »*lille Theologicum*« havde bestaaet en Tid, og vi allerede havde haft stor Glæde og rigt Udbytte af vort Samliv, foreslog Ernst Trier, at vi skulde faa en Kunstner (C. Dirckinck-Holmfeldt) til at tegne et Billede af os. Han var til Stede ved en af vore Sammenkomster paa Triers Tagkammer, han fik Fotografier af os, og vi maatte sidde for ham enkeltvis, medens han tegnede os paa Stenen, ved hvis Hjælp Billedet skulde mangfoldiggjøres. Gaar man

Personerne igjennem efter dette Billede, da træffer man længst til højre i Gyngestolen *Frits Viberg*, der nu er Sognepræst i Silkeborg; da hans Haar var stærkt krøllet, laa det nær at kalde ham »den krøllede Frits«, selv om han ellers ikke havde haft nogen Lighed med Hovedpersonen i Poul Møllers: »En ung Students Æventyr«. *Otto Jacobsen* sidder med Ansigtet vendt imod ham; han var ligesom Ernst Trier en Dattersøn af Etatsraad *Nathanson*, den fordum indflydelsesrige Grosserer, der, efter at han paa Grund af Pengekrisen

Lille Theologicum.

havde opgivet sin Forretning, var bleven statsøkonomisk Forfatter og til sidst Redaktør af »Berlingske Tidende«, og som for saa vidt kan sammenlignes med Berlinereren Moses Mendelsohn, som han i dennes Spor har virket for at faa Jøderne hævede op fra deres tilbagetrukne Stilling i Samfundet. *Otto Jacobsens* Moder var Enke og boede i Fiolstræde; hendes Hjem samlede os ikke sjældent, og der lærte vi da ogsaa den ældre Broder *William* at kjende, som blév nøje knyttet til vor Kreds uden at være fast Medlem af den. *Ernst Trier* staar i sin lange Stuefrakke med den store Bibel i Haanden.

Men foran ham i Forgrunden af Billedet sidder den højt voksede, men noget forover bøjede *Jens Paludan-Müller*, Søn af Historikeren og selv stærkt draget til historisk Granskning; han fandt Heltedøden for den danske Sag ved Sankelmark. Bag ved Skrivebordet ses *Christoffer Baagø*, som støtter sin Arm paa Sofaryggen, i det han ser til Siden, hvor jeg er afbildet med Pennen i Haanden, men lyttende efter, hvad Trier har at sige. Til højre for mig sidder *Julius Schousboe*; det var en Præstesøn fra Oddense i Salling, som jeg havde lært at kjende i mit Rusaar, da han havde stiftet en lille Forening, navnlig af Studenter fra Viborg, Randers, Aarhus og Herlufsholm, som kun bestod et Par Aar, men hvorfra jeg har adskillige lyse Minder; til dens Medlemmer hørte Leopold Budde, nu Forstander paa Holsteinsminde, og Christen Borch, nu Præst i Randlev. Schousboe var vel min nærmeste Ven i hine Aar, og vi delte meget med hinanden, indtil vi tog Embedseksamen begge to i Sommeren 1860. Han havde et svagt Bryst og blev allerede som Student Huslærer hos Sognepræst Scheller i Bloustrød for at kunne være paa Landet. Hans Sygdom voldte ham en tidlig Død; i sine sidste Leveaar var han Kateket i Assens, hvor jeg en Gang har besøgt ham. *Jens Nørregaard* med det frejdigt muntre Sind sidder yderst til højre i Sofaen. Halvt bag ved ham staar den unge Sønderjyde *Reinhold Hertel* fra Moltrup og ved Bordenden Bornholmeren *Markus Dam*, som nu er Sognepræst i Thisted. Endelig sidder paa en Stol, lige over for Paludan-Müller, den for sin udmærkede Studentereksamen og sine Studier af de østerlandske Sprog blandt Theologerne vel bekendte *Ludvig Wagner*.

Paa Væggen over Sofaen hænger et Billede af Martin Luther; det havde været paa Tale, om ogsaa Grundtvigs Billede skulde findes der; men det endte med, at Thorvaldsens Basrelief af, hvordan Kristus velsigner de smaa Børn skulde betegne, at denne Kreds, der satte en Ære i at have Luther til Lærefader, tillige lagde særlig Vægt paa Daabens Sakramente. Der var hos »lille Theologicum« en Bevægelse hen imod Grundtvig; men vi havde endnu, da Aftalen blev truffet om Billedet (det blev færdigt 1860), i alt Fald ikke alle bestemt sluttet os til den kirkelige Anskuelse. Kristian Køster har en Gang ladet mig forstaa, at det var ham en Hjærtesorg, at vi ikke optog ham i vor Kreds; en af Grundene dertil har vist nok været, at han var ældre Student end de ældste iblandt os og langt videre i sine Studier end nogen af os; men det kan ogsaa være, at den aldeles afgjorte og gennemførte Tilslutning til Grundtvig, som tidlig gjorde sig gjældende hos ham, har vakt Betænkelighed ved at tage ham med. Paa den anden Side mener M. Dam, at han for sin

Person nær ikke var kommen med, fordi han antoges at være for stærkt paavirket af Søren Kierkegaard; det kom vi dog ud over.

Maalet for »lille Theologicums« Sammenkomster var, at vi med hverandre skulde fordybe os i Apostelskriften paa en frugtbarere Maade, end vi blev førte til ved Universitets-Forelæsningerne. Og der er ingen Tvivl om, at det, som Ernst Trier og Ludvig Wagner — jeg véd ikke, om det gjaldt flere i vor Kreds, — havde oplevet som *P. Chr. Kierkegaards* Tilhørere i Pedersborg Præstegaard, kom til at bestemme Retningen for vor fælles Bibellæsning. Vi tog fat paa den første Menigheds Historie, som Lukas har fremstillet den i sin Apostelsaga; en af os udlagde det Stykke, vi den Aften vilde gennemgaa, og saa gjorde, hvem der vilde, sine Bemærkninger dertil. Naar jeg nu tager nytestamentlig Bibelforklaring paa Højskolen, følger jeg den samme Vej, som jeg i hine Aftentimer var med at vandre med mine Ungdomsvenner; kommer jeg til det Tidspunkt i Historien, da Apostlen Pavl skrev sine Breve til Menigheden i Thessalonika, saa forlader jeg Apostelsagaen for at tale lidt om disse Breve. Derpaa tager jeg den historiske Traad op paa ny og følger Lukas til det Tidspunkt, da Apostlen skrev sine fire store Breve, i hvilke han særligt bekæmper jødiske Vranglærere. Men er jeg færdig med Romerbrevet, er Lukas igjen Føreren, indtil Pavl som Fange er kommen til Rom og Opmærksomheden maa henvendes paa Brevene til Menigheder, der er paavirkede af hedensk Vranglære (den begyndende Gnostisisme). — Denne Maade at tage Fortællingen om Apostlerne og de Breve, vi har fra deres Haand, sammen for derigjennem at faa et stort og levende Billede af den ældste Menigheds Historie, forekommer mig saa naturlig, at jeg har svært ved at tænke mig nogen anden Fremgangsmaade, og ikke har kunnet andet end glæde mig over at finde den samme brugt af Englænderen Farrar. Men jeg tror, der er en Sammenhæng imellem *P. Chr. Kierkegaards* Bibelforklaring for Trier og hans Fæller — lille Theologicums Bibellæsning — og mine Foredrag om det ny Testamente paa Askov Højskole. Jeg er Trier taknemmelig, fordi kan kunde se og hjælpe mig til at se Lysglansen om *P. Chr. Kirkegaards* Tinde, naar han dvælede ved Peters og Stefans Taler, og derved banede Vej for mig til den eneste Slags Bibelforklaring, som har tilfredsstillet mig. — Det kierkegaardske Tidsskrift med Afhandlingerne om *Peter* som *Troens Apostel* vilde næppe saa tidlig have fundet Plads paa min Boghylde, om ikke lille Theologicum havde været, og Trier ikke, før det blev stiftet, havde siddet ved Kierkegaards Fødder.

Der lød ogsaa Salmesang ved vore Sammenkomster; men de mange

Tobakspiber, som paa Billedet ses at være i Brug, medens Bibelforklaringen finder Sted, viser, at der ikke var noget »konventikelagtigt« ved dem, det skulde da være en Aften, da vi var samlede paa Ehlers Kollegium, hvor Frits Viberg, om ikke ogsaa en anden af Kredsen, havde Bolig, og vi som Gjæst imellem os havde Dams Landsmand, den unge Kapellan *Trandberg*, der glødede for den Tanke, at theologisk oplærte, ordinerede unge Mænd, som var grebne af Iver for Guds Riges Sag, skulde øve en fri Missionsgjerning i Folket; han vilde gjerne vække vor Trang til at være med i en saadan Gjerning.

Foruden hos Trier, hos Otto Jacobsen og paa Ehlers Kollegium kunde der være flere Steder, hvor lille Theologicum mødtes, — saaledes hos Enkefru Wagner, Ludvig Wagners Moder. Især efter at jeg var bleven forlovet med hendes ældste Datter, Charlotte Wagner, — min trofaste Ægtefælle fra 1862 —, var der et saare nøje Forhold imellem det wagnerske Hus og vor Ungdomskreds.

Det er oven for nævnt, at lille Theologicums Medlemmer ikke holdt sig tilbage fra at deltage i »store Theologicums« eller det almindelige theologiske Samfunds Møder. I det hele maa det siges om os, at vi ikke dannede nogen Klike. »*Samfundet*« fra 1856 bestod fremdeles. I *Studenteforeningen* kom de fleste af os; jeg var endog Senior et halvt Aars Tid i 1859 og deltog med denne Værdighed i en Folkefest i Ramløsa. Ogsaa af *Herlovianersamfundets* Bestyrelse var jeg Medlem. *Studentersangforeningen* øvede sin Tiltrækningskraft paa nogle af os, *Musikforeningen* paa nogle. Adskillige af os havde faaet Adgang til at være med ved de overordentlig hyggelige »Kandidat-Møder«, der holdtes snart i *N. G. Blædels* og snart i *P. A. Fengers* Hus, og ved hvilke vi efter Forhandlingen i Studerekamret kom ind til Familien for at spise til Aften. Søndag Morgen før Gudstjenesten var der en Sammenkomst, hvor *H. Nutzhorn* og *K. Køster* hørte til Hovedmændene, og ved hvilken det gamle Testamentes Profeter blev læste til Oplysning og Opbyggelse; der har jeg ogsaa flere Gange været med. Men særligt skal jeg dvæle ved en af »store Theologicums« Sammenkomster, fordi jeg har nogle Optegnelser, hvoraf det kan ses, hvem der deltog i den, og hvem der førte Ordet. Det var rigtig nok ikke et af de sædvanlige Møder paa Borchs Kollegium, men en Udflugt fra Kjøbenhavn til Roskilde paa Kristi Himmelfartsdag, vist nok i 1860.

Af Kandidater havde vi med os: Brødrene Skat og Holger Rørdam, — tre, som i det foregaaende er nævnte som Medlemmer af Samfundet, Hohlenberg, Kragh og Munck, — videre William Jacobsen, Otto Kalckar og Schwartzbrehm, — E. Koch, Kragerop og Stockholm. Af »lille Theologicum« deltog

i Turen: Baagø, Hertel, O. Jacobsen, Nørregaard, Trier, Wagner og jeg; af andre Studenter skal jeg nævne: Braem, E. Clausen, S. Gjellerup, Johnsen, Jungersen, Valeur og Fr. Zeuthen; der var endnu syv, hvis Navne jeg har skrevet op uden bestemt at vide, hvem det er. Vi var altsaa over 30, som Kl. otte om Morgenen tog med et Ekstratog til Roskilde.

Ved *Weyses* Grav sang vi: »Nu titte til hinanden de favre Blomster smaa«, og denne Morgensang har siden hin Dag en ejendommelig Klang i mit Øre; jeg har en Gang under et Ophold i Roskilde imellem to Tog opsøgt *Weyses* Grav, og da har det tonet i mit Øre, hvad der for de mange Aar siden paa dette Sted gjorde saa stærkt et Indtryk paa mig. Vi havde begyndt Dagen i Frue Kirke, som Baagø skulde give os Besked om, og der havde vi sunget: »Krist stod op af Døde« og »Alt staar i Guds Faderhaand«; men det staar ikke saa tydeligt i min Erindring.

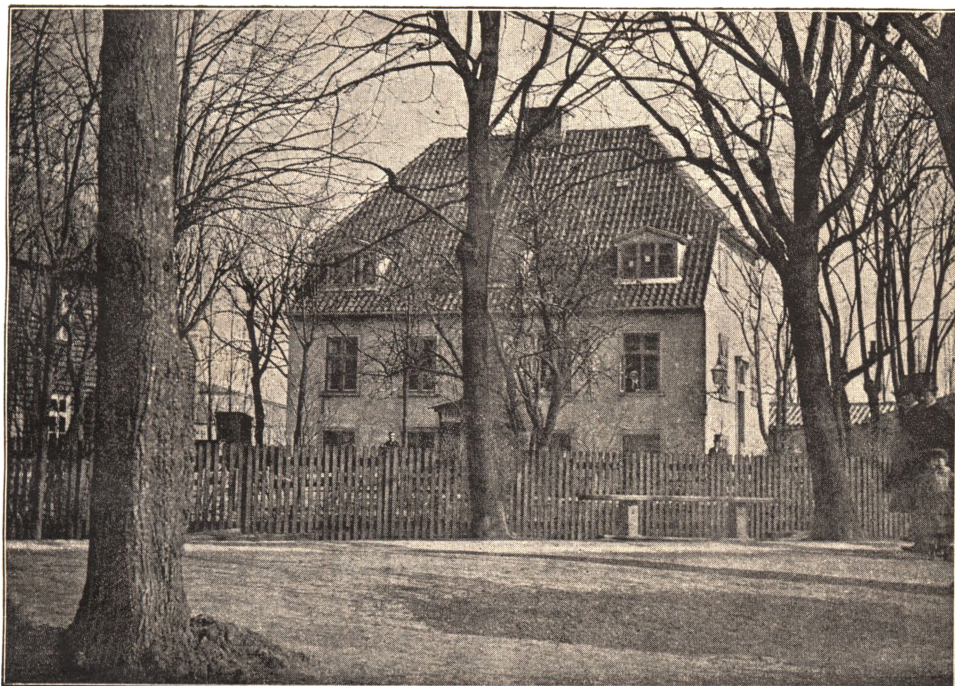
Efter at vi havde været i Klostermarken og ved Maglekilde, begav vi os til Boserupskovens Pavillon, hvor *Skat Rørdam* ved Frokosten sagde et Velkomstord og *Holger Rørdam* dvælede ved Minderne, der knytter sig til Roskilde, om Bisp Villum og Niels Hemmingsen. Derefter talte i fri Luft *Trier* om Skamlingsbanken og senere om »Norges Klipper og det bløde Danmark«; imellem disse to Taler af ham holdt jeg én. Sange som »Velkommen i den grønne Lund«, »Moders Navn er en himmelsk Lyd« og »Danmark dejligst Vang og Vænge« blev sungne før Talerne.

Efter at nogle havde taget sig et Bad, og vi havde beset den nyopførte Kirke ved St. Hans Hospital, begav vi os til Domkirken, hvor Mathisson-Hansen spillede paa Orgelet og *Baagø* førte Ordet om Bygningens Historie. Siden spiste vi sammen paa Hotel »Prinsen«. Her sang vi »Niels Ebbesens Vise«, og *Holger Rørdam* talte om Kampen for Sproget, — *Schwartzbrehm* for Modersmaalet, — *Ernst Trier* om Forskjellen mellem norske og danske Theologer, — *H. Rørdam* om Roskildes Nutid og Roskildenserens Baagø, — *Baagø* for kirkehistorisk Samfund, — *O. Jacobsen* for det theologiske Samfunds Bestyrelse, — *Trier* for den friske Luft, — jeg, som var Medlem af den nævnte Bestyrelse, for det theologiske Samfund, — *O. Kalckar* for *Skat Rørdam*, — *L. Wagner* for Ferdinand Fenger som Ordfører ved kirkehistoriske Møder, — *J. Nørregaard* for Ingemann, — *Holger Rørdam* for Grundtvig, — *Hertel* for Kvinden. Vi sluttede med Pilgrimssangen: »Dejlig er Jorden«.

Alt dette har jeg efter mine Optegnelser; men lige som jeg uden dem bestandig vilde mindes Morgensangen ved *Weyses* Grav, saaledes har jeg ogsaa

et levende Minde om, at vi, inden vi om Aftenen forlod Roskilde, i fri Luft sang: »Lyksalig, lyksalig, hver Sjæl, som har Fred«.

Paa Jærnbaneloget blev vi ved at synge, tilsidst: »Saa vil vi nu sige hverandre Farvel«. Uden for Triers Hjem, der laa paa Vesterbro ved Vejen ind til den daværende Jærnbanegaard, opløste Selskabet sig efter den indholdsrige Dag. Fortællingen om den kan vel nok give et Indblik i den Tone, der

Ernst Triers Barndomshjem.

raadede imellem Ernst Triers theologiske Ungdomsvenner, og som de frit lod komme frem, ogsaa hvor ældre — og til Dels Mennesker af anden Livsanskuelse — var til Stede.

Hvad Ernst Trier selv angaar, da vil man se, at hans Tanker fremdeles kredsede i høj Grad om *Norge*. Han havde i 1858 besøgt Albert Lange i hans Hjem i Lillehammer og havde ved samme Lejlighed set adskilligt af Norges store Natur. Sine Indtryk havde han nedlagt i en Skildring af »Hedalen«,

hvor i han indflettede, hvad han havde hørt om Oberst Sinklars Tog og Nederlaget, »de Bønder fra Vaage, Læssø og Lom« tilføjede Skotterne. Da der var et Menneske, som han gjerne vilde hjælpe til en lille Fortjeneste, lod han ham hektografere, hvad han havde skrevet, og vi var da adskillige, som købte »Hedalen«. Men Trier havde vist nok ogsaa været med paa Skamlingsbanke i Sommerferien 1859, sammen med R. Hertel, L. Wagner, P. Skau og andre Studenter, og Minderne der fra kom frem i hans første Tale paa Roskildeturen.

Dersom den — som jeg mener — fandt Sted 1860, var der i det foregaaende Efteraar foregaaet noget, som i høj Grad havde indvirket paa »lille Theologicum«, og som blandt andet kan forklare, at Sange af Boisens Visebog blev benyttede i Boserupskoven og ellers paa Turen. Dette afgjørende Vendepunkt i vort fælles Ungdomsliv kan imidlertid ikke omhandles i dette Stykke, uden at det vilde blive for langt.

III. Tilslutning til Grundtvig.

Det andet nordiske Kirkemøde blev afholdt i Lund 31. Avgust og 1. og 2. September 1859. Deri deltog af »lille Theologicum« i det mindste seks: Baagø, O. Jacobsen, Paludan-Müller, Ernst Trier, Ludvig Wagner og jeg.

Beboerne i Lund stod vist nok i det hele baade fremmede og kølige over for denne Sammenkomst af Mænd fra de tre Riger, som skulde forhandle kirkelige Spørgsmaal. Det kom frem ved Indkvarteringen. Der var givet mig et Kort, hvorefter jeg skulde bo hos en Traktør, som aabenbart ikke havde noget at gjøre med den hele Sag. Ernst Trier var med forskjel lige andre, deriblandt flere Præster, bleven indkvarteret i en Lejlighed, hvis Beboere var bortrejste, men som havde stillet den til Raadighed; der var da ikke mere Mulighed for ham end for mig til uden for Møderne at blive kjendt med et svensk Hjemms Beboere. Men desto bedre kunde han blive kjendt med de danske, som boede sammen med ham, og dem fandt han da baade elskværdige og i ikke lille Grad beundringsværdige. Han fortalte mig om det ypperlige Selskab, hvori han var kommen, og det drog da ogsaa mig til sig i Opholdstiden uden for de store Sammenkomster. Jeg erfarede paa ny, at Trier i usædvanlig Grad besad den Ævne, som vel ikke er ualmindelig hos unge Mennesker, men dog især findes hos saadanne, som har

levet under milde og gode Forhold i deres Opvækst, at kunne se dem, de møder, i det bedste Lys, — en Ævne, der bl. a. medfører, at vedkommende, som bliver Gjenstand for en uventet Beundring, ogsaa uvilkaarligt kommer til at vise sig saa elskværdige, som de er i Stand til.

Noget varigt kom der imidlertid ikke ud af de Forbindelser, som blev knyttede mellem os og de Præster, Trier havde opdaget og hjulpet mig til ogsaa at se i en egen Glans. Desto mere fik det at betyde, at vi i Lund gjorde Bekjendtskab med de to unge norske Studenter: *Herman Anker* og *Olav Arvesen*.

Biskop *Thomander* var Sjælen i Kirkemødet, og ingen gjorde mere end han, for at vi fremmede skulde finde os vel i Lund. Danske og norske blev alle indbudne til at være hans Gjæster et Par Aftener. Det var en storartet Gjæstfrihed, han udfoldede i den stolte Embedsbolig, hvor Bibliotekssalen med dens Skatte ikke mindst maatte vække Opmærksomhed. Men der er et lille Værelse, som min Erindring dog især knytter sig til. Det er det, Arvesen mindede om, da han i en Vennehilsen til min Hustru og mig paa vor Bryllupsdag skrev disse Vers:

»Du gamle Ven, som jeg en Gang fandt
hist oppe i Lundegaards Bispestue,
mens Tanker krydsed som Lyn og brandt
i Ordets flagrende Lue, —

Hin glade Aften, hin første Stund,
da Vennekredsen hin hjærtenskjære
ret »slog sig sammen« paa Sandheds Grund
for enig derpaa at være.«

Der blev talt meget alvorligt imellem os af »lille Theologicum«, der var komme over til Lund, og de to unge Nordmænd, som begge havde sluttet sig mere afgjort til Grundtvigs kirkelige Anskuelse end de fleste af os, om denne Sag, og det virkede særlig stærkt paa Ernst Trier. Men hvad der ogsaa kom ud af det, var, at vi alle kom til at holde af de to Nordmænd, hvoraf den ene var lige saa ildfuld og djærv, som den anden var mild og vennsæl.

Den tredje September om Morgenen tidlig skulde vi rejse med Jærnbane-toget fra Lund og derpaa med Dampskib over Sundet. Jeg kan endnu føle en Eftervirkning af, hvordan det pinte mig, at der ikke blev kaldt paa mig i Tide, hvor jeg boede, saa jeg — for at bruge et gammelt nordisk Udtryk — »med Haand utvættet og Haar uredt« maatte løbe med min Kuffert i Haanden

ned til Banegaarden for i sidste Øjeblik at komme ind i Toget. Men oprandt denne Morgen ikke paa den allerglædeligste Maade, saa blev den dog én af dem, der allermost staar i Glans for mig fra min Ungdom.

Aftenen forud havde de yngre mellem de danske Deltagere i Mødet været ude ved Lundegaard for at bringe Biskop Thomander en Hilsen. Vi sang Ingemanns Pilgrimssang (»Dejlig er Jorden«), og *C. J. Brandt*, som da endnu ikke var Præst, holdt en lille Tale til Biskoppen, der i sin Tak udtalte sin Glæde over den danske Sang. Da vi nu den tredje September var komne ud

P. O. Boisen.

paa Sundet, samledes vi igjen for at synge. Grundtvigs Svigersøn og Kapellan, *P. O. Boisen*, sluttede sig til os og blev vel den, der ledede Sangen. Han havde i sin Tid været Triers Lærer i Maribos Skole, og Trier var ham særligt taknemmelig, fordi han havde lært ham gode Sange, dem han igjen havde faaet ind i vor Kreds. Da der var sunget nogle Morgensange og Salmer, saa var der en af Præsterne, der begyndte at tale, og nu vekslede Sang og Tale under hele Overfarten til Kjøbenhavn. Der var en underlig mild Stemning over os. En af Præsterne henvendte nogle Ord til os unge, og det blev aftalt, at jeg skulde svare; særligt talte jeg da til *P. O. Boisen*, *Blædel* og *P. A. Fenger*; naar *Boisen* blev nævnt

ved Siden af de to andre, da var det i Erkjendelsen af, hvad han igjennem Trier havde været for os alle ved at faa Sangen frem imellem os. Inden vi kom til Kjøbenhavn, lød det som Udtryk for den Samfundsfølelse, vi havde mærket i denne Morgenstund:

»Det er vemodigt at skilles ad
for dem, som gjerne vil sammen være;
men, Gud ske Lov, i Vorherres Stad
for evigt samles de hjærtenskjære.«

P. O. Boisen havde været særlig glad ved at mødes med vor Kreds, og han fik hin Morgen ved at høre paa, hvad der blev sunget og talt, den Tanke

at føre os ud til Grundtvig paa hans forestaaende Fødselsdag den 8. September. Han havde faaet en Sang skreven, saa vidt jeg mindes af Gotfred Rode, og aftalt med Arvesen og mig, at vi to skulde bringe Grundtvig Hilsener fra de unge. Ved at lede imellem gamle Papirer har jeg fundet en Opskrift til, hvad jeg vilde sige og vel i det væsentlige fik sagt,* og som vel kan vise, hvordan »lille Theologicum«s Stilling til Grundtvig den Gang var:

»Naar vi i Aften har valgt en Nordmand til at bringe Dem ogsaa vor Hilsen, da var det, fordi vi vidste, at De, Pastor Grundtvig, ser hele Norden som et og omfatter hele den nordiske Ungdom med Kjærlighed, og fordi vi vidste, at vor norske Ven maaske fuldt saa godt som vi selv kunde sige Dem, hvad vi føler for Dem. Det har han gjort, og jeg tør paa de danskes Vegne [som her er til Stede] tiltræde hans Ord; thi om det end er saa, at flere af os mere middelbart igjennem Deres Venner end umiddelbart gjennem Deres egne Ord er blevne Deres Lærlinger, og om det end er saa, at ikke hos os alle Tanken i den Grad er bleven oplyst som Hjærtet er bleven varmet ved Deres Tale og Sang, — saa føler vi det alle, at vi har modtaget saa store Gaver af Dem, at det var os en dejlig, glædelig Pligt at takke Dem, da Lejlighed dertil gaves. Men naar jeg paa de danskes Vegne har taget Ordet efter den Sang, som De selv har lagt os paa Læberne,** da er det ikke blot for at tiltræde, hvad den norske Broder har sagt, men for særligt at takke Dem, for hvad vi danske frem for noget andet Folk skylder Dem, fordi De med Mund og Pen, med Tale og Sang har vakt os til eller styrket os i *den* Kjærlighed til det danske Fædreland og det danske Modersmaal, som vi for ingen Pris vilde undvære. — fordi De endnu bestandig kæmper for det jordiske Fædreland og det jordiske Modersmaal, medens De virker for det himmelske Fædreland og det himmelske Modersmaal. Gud give Dem fremdeles Glæde af denne Kamp.«

Det var i Grundtvigs Bolig paa Gamle Kongevej, i Nærheden af Bianco Lunos Allé, at vi bragte ham vor Hilsen, og der var adskillige flere med end vor Kreds. Men det var vist nok første Gang, hans Fødselsdag paa denne Maade blev fejret. Siden blev det jo en fast Skik, at man den 8. September mødtes i hans Have for at bringe ham Hilsen fra hans Vennekreds; da der fra 1863 i Regelen blev holdt kirkelige Vennemøder i Dagene omkring 8. September, samledes man fra hele Landet til en saadan Hilsen. I 1859 var det endnu kun en temmelig lille Kreds, der kunde møde.

* Da Arvesen tiltalte Grundtvig med »Du«, fik han mig til at følge dette Spor. ** Jeg kan ikke oplyse, hvad det var for en Sang, vi havde sunget, før jeg talte.

Den hjærtevarme Boisen lod det ikke blive ved paa denne Maade at føre os til Grundtvig. Han fik i den følgende Vinter Sammenkomster paa *Møllen* ved Vesterport, hvor han havde sin Bolig som Forstander for Enkedronning Caroline Amalies Asylskole; til disse indbød han særligt Medlemmerne af »lille Theologicum«, og da fortalte han os blandt andet om Grundtvigs Levned-

Møllen ved Vesterport med Caroline Amalies Asylskole.
(Tegning af Ley. — Tilhørende Postmester Herman Anker, Hamar.)

løb. Disse Sammenkomster blev tillige benyttede til at prøve ny Salmetoner og Melodier til Folkesange. *Triers* nære Forhold til Emil Hartmann og andre Komponister kom os i den Retning til Gode, og der er sikkert adskillige Kvad, som for første Gang er blevne sungne ved disse Møder i Boisens Hus.

Der kom endnu mere ud af Kirkemødet i Lund. Det var ikke blot den 8. September 1859, at vi var sammen med vore unge norske Venner. Grosrerer Robert Groth var det vist, som fik et lille Gilde ordnet paa Gravesens

Restavration i Nærheden af Nikolaj Taarn, hvor blandt andre Handskemager N. F. Larsen og Skolebestyrerinde, Frøken N. Zahle var med, og der havde vi det overordentlig hyggeligt. Herman Anker har fortalt mig, at han fik et saa velgjørende Indtryk af den Kreds, han den Aften var samlet med, at det Ønske opstod hos ham ad Aare at komme ned til Danmark og leve en længere Tid sammen med de Venner, han og Arvesen havde fundet. Det bidrog til at bringe denne Beslutning til Udførelse, at Ernst Trier siden meldte ham, at Grundtvig havde lovet at holde kirkehistoriske Foredrag i sit Hjem for os. Da kom de to Nordmænd atter her ned; de kirkehistoriske Foredrag begyndte; Tilhørerkredsen udvidedes, som var til Stede de Aftener, de blev holdte; Frugten deraf i vor Bogverden er »*Kirkespejl*, kirkehistoriske Foredrag i 1861—63«.

Ernst Trier, som tidlig havde faaet stor Forkjærlighed for alt, hvad der var norsk, blev meget nøje knyttet til Anker og Arvesen. Og ingen imellem os unge nyttede som han den Adgang, han havde faaet til Grundtvigs Hus. Under sin Eksamenslæsning talte han med ham om Stykker af Dogmatiken, som han ikke kunde klare. Selv i rent personlige Forhold blev Grundtvig Triers Raadgiver, hvad der fik megen Betydning for hans hele Fremtid.

Grundtvig støttede ogsaa Trier med gode Raad under den Lærergjerning paa Tangs Seminarium, som han paatog sig efter i Januar 1863 at have taget sin Embedseksamen, og som han vedblev med, til han 26. April 1864 blev »konstitueret som Feltdegn for som saadan at lede Sangen ved Guds-tjenesten i Felten og gaa Feltpræsten til Haande«.

IV. Forberedelse til Højskolegjerningen.

Det var en dygtig Slægt, Ernst Trier tilhørte. Hans Farfader, Salomon Trier, havde været en af Lederne for Bankierhuset *Meyer & Trier*, der spillede en betydelig Rolle i den københavnske Handelsverden, indtil det 1819 maatte opgive sit Bo til Skifterettens Behandling — en Skjæbne, som den Gang ramte adskillige store Handelshuse. Siden levede han et stille, tilbagedrtrukket Liv i temmelig smaa Kaar. Han var en meget ortodoks Jøde, men en stille, from Mand; han døde 1836.

Salomon Triers Kompagnon, *M. L. Nathanson*, var en fuldstændig Mod-sætning til ham. Han var livfuld og energisk, havde Dampen oppe fra Morgen til Aften; han var fuld af Ideer og Tanker, som han med mer eller mindre

Held virkeliggjorde; han var af Naturen voldsom hæftig, men ved Siden deraf meget kjærlig. Han satte to Friskoler i Gang for Jødernes Børn og gjorde alt for at skaffe dem lige Ret med Landets andre Borgere. Han støttede Digtere som Jens Baggesen og B. S. Ingemann og Kunstnere.

Det er i sin gode Orden, at Kunsten har bevaret et Billede af denne Mand og hans Familie. Det er Eckersberg, der har malet det. Der er en

Den nathansonske Familie. (Maleri af Eckersberg.)

Flok Børn, som er ved at danse rundt paa Gulvet med hinanden i Hænderne, medens en af de ældre Søstre sidder ved Klaveret og spiller for dem; da afbrydes Dansen ved, at Forældrene kommer ind i Selskabsdragt for at tage Afsked med Børnene, inden de forlader Hjemmet.

Nathanson blev en meget gammel Mand. »Journalistikens Nestor«, som man kaldte den ansete Redaktør af »Berlingske Tidende«, døde først i 1868.

Tømmerhandler J. S. Trier, en Søn af Salomon Trier, blev gift med en Datter af sin Faders Kompagnon og i Ægteskab med hende Fader til Frits,

der har fortsat hans Bedrift, til *Ernst*, hvis Fødselsdag var 23. Januar 1837, og til en Datter, der blev gift med den theologiske Kandidat *Borup*, som først var Sanglærer i Sorø og siden Præst i Skamstrup. Ligesom Nathansons Sønner, der ved Daaben fik Navnet *Nansen* og begge blev Præster, lod ogsaa hans Døtre og deres Mænd sig døbe; men Frits og Ernst Trier blev døpte, da den sidste var to Aar gammel, og før deres Forældre:

Der er ingen Tvivl om, at Ernst Trier slægtede sin Morfader paa mere end sin Farfader. Han havde arvet hans Sans for Poesi og Kunst, men

Ernst Triers Fader og Moder.

lignede ham ogsaa i det koleriske Temperament, i Rigdommen paa Ideer og Planer, der skulde virkeliggjøres, om det var muligt, og i det kjærlige Sind. Jeg har liggende for mig et Brev, som *Fru Bella Trier* skrev til min Hustru i Marts 1863, og det skal meddeles, fordi det baade giver et Billede af Ernst Triers Moder og viser, hvordan hun opfattede ham:

»Tak! kjære gode Fru Schrøder, fordi De tænkte paa os efter den Glæde, vi havde med Ernst, efter vel overstaaet Eksamen. Ja, De kan tro, vi er glade og taknemmelige imod Vorherre, at han holdt sin Haand over ham, at han ej blev syg. Det er en stor Lettelse at se ham glad og lettet for Eksamens-

Lænken og arbejde i den Retning, som han har Lyst til, og som tilfredsstillende ham; han er nu og meget raskere; men han har bestandig meget at bestille, og jeg tør nok sige, jeg taler mindre med ham end under Eksamens Læsning, og han har aldrig Tid til at se til sine gode Venner; de bliver vist nok alle vrede paa ham. De kjender nok Ernst, naar han begynder paa en Ting, saa er det med en saadan Ivrigheid, at han glemmer alt andet for den Gjerning. — Var det ikke smukt af Deres Moder, hun kom ogsaa her ud for at lykønske os? De kan tro, det glædede mig meget. Gud ske Lov, at De og Deres Mand er saa fornøjede i Deres ny Hjem; det er mig en sand Glæde at høre fra Dem, og tro ej, jeg ikke har tænkt paa Dem, fordi jeg ej før takkede for Deres venlige Brev; men mine Øjne er saa svage, at det er mig en Anstrængelse at skrive, og derved blev det al Tid opsat til lysere Dage; men de kommer endnu ikke, og derfor maatte jeg nu skrive disse Linjer, saa godt jeg kunde. — Hils Deres Mand saa venligt fra os, og kommer De en Gang til Hovedstaden, saa lad mig se Deres venlige kjære Ansigt. Min Mand hilser Dem begge saa venligt.

Deres hengivne

Bella Trier.«

Dette er ikke noget selvstændigt Brev, men en Efterskrift paa et Brev fra Ernst til mig, dateret: Kjøbenhavn, den 19. Marts 1863. Deraf skal jeg meddele nogle større Brudstykker:

»Ja, kjære Schrøder, du har Ret deri: nu er vi komne ind i Forretningsalderen. Jeg føler det dagligt, og jeg føler det dagligt med mageløs stor Glæde, for det er dog saa skjønt at komme ud ikke alene af Eksamensvæsenets døde Skyggerige, — men at komme ud af Ungdommens Fé-Rige ind i Virkeligheden, for det er dog meget glædeligere og for en Mand langt mere tilfredsstillende at udrette selv nok saa lidt, end at drømme og *tænke paa* at udrette om end nok saa meget.

»Ja, du er jo nu helt inde i en stor Virksomhed, er i en ansvarsfuld Stilling, hvorpaa man rundt omkring fra hele Landet retter Blikket, — og det maa være uendelig skjønt for dig at se det lykkes saa godt, som det efter Sigende sker. Og du kan tro, at vi, dine Venner herovre, er ikke lidet glade derover. Den ene bedre Tidende end den anden om Rødding Skole er kommen her til, først gennem Nutzhorn, saa endnu bedre gennem Hertel og endelig allerbedst gennem Flor. Du skulde have set, med hvilken Fornøjelse gamle Grundtvig fortalte mig om, hvad Flor havde fortalt ham om Rødding! Det vilde have frydet din Sjæl! Saa arbejd da rask videre, og Gud velsigne

din Gjerning! — Og hvad gjør det, at der er nogle Modstandere! De graver en Grav for andre, og selv falder de i den Grav, de har gravet . . ., om de overhovedet nogen Sinde faar gravet den færdig eller gjort den dyb! Ja, kjære Ven! en dejlig Lod er tilfalden dig, og vi, dine Venner, tilraaber dig da: til Lykke! til Lykke!

»Som sagt, ogsaa jeg er kommen nu — Gud være takket og lovet derfor! — i Arbejde og det i dejligt Arbejde. Men min Stilling er jo en beskeden Stilling, paa hvilken kun faa har Blikket vendt. Jeg skjuler mig beskeden i en simpel Lærer-Kjole bag Seminarieforstanderen Tangs Ryg. Men dermed er ikke sagt, at Arbejdet der er mindre rigt og fyldigt. Nu — her kan jeg i Dag ikke faa Tid til at fortælle om al den Glæde, jeg allerede har haft — vi er jo nu i Forretningsalderen; men jeg haaber dog snart at kunne udstede en Rundskrivelse til Vennerne rundt omkring med en lille Skildring af min Virksomhed.

»Hør, Schrøder! det er yndigt, at som vi mødtes i Ungdomsalderen, saa mødes vi nu atter i Forretningsalderen! Som vi *talte* sammen den Gang, om hvad vi *vilde* gjøre, saa tager vi nu Del i og hjælper hverandre med, hvad der *er* at gjøre. Saaledes føler jeg mig nu at have Del i mine Venners Arbejde, for saa vidt de bliver det tro, hvorfor vi sværmede i de første Ungdomsaar. Og saaledes har jeg nu ogsaa taget Del i, hvad jeg har hørt om din Gjerning, og som Vidnesbyrd derom vil jeg nu melde dig, at jeg har faaet følgende til at tegne sig for én Rigsdalers Bidrag til Rødding Højskole om Aaret: Frits Trier, Fru B. Trier (Mor), Frede Boisen, Hertel, August Winding, Gustav Heiberg, Landskabsmaler Vexelsen (fra Norge), Student Boie. Vil du da være saa god at tegne dem. Jeg havde haabet at faa flere med, derfor har jeg ikke før skrevet til dig derom.«

Fortsættelsen af Brevet handler om det »Forretnings«-Anliggende, hvormed jeg havde tilskrevet Trier. En af mine Elever paa Rødding Højskole, nu en vel anset Præst paa Fyn, havde Mod paa at studere, og jeg havde forespurgt hos Trier om, hvorvidt og med hvilke Udgifter han paa Tangs Seminarium kunde forberede sig til Studentereksamen. Han fremhævede i sit Svar, at det var en stor Fordel, at en stor Del af Undervisningen gaves de studerende sammen med dem, der vilde tage Seminaristeksamen, navnlig i Naturfagene og Religion. »En af disse Folk siger, at det virker svært oplivende. Endelig saa hører de — naturligvis naar de *har Lyst* (det har de nok alle, der for Tiden er her) paa *Foredragene*. Disse Foredrag for samtlige 130 Elever i et stort Rum er *ikke* beregnede paa Eksamen. Skat Rørdam har det systematiske,

Køster Kirkehistorie (hvorover Eleverne er meget glade), Lindberg Verdenshistorie, Kofod Literaturhistorie, Dr. E. Jessen Dansk Sprog, Møller Geografi, og jeg har Bibelhistorie. Naar du en Gang faar at vide, hvad det er, jeg hidtil dér har behandlet (en Indledning til Bibel- og Kirkehistorien), vil du se, at det **slet intet** har at gjøre med Eksamen. En Gang om Maanedens gennemgaar jeg tillige *Salmer*, og to à tre Gange har jeg dansk og svensk *Sang og Poesi* — altsaa **ingenlunde** Eksamens-Føde. Derom talte jeg med Madsen og Skovby-Skov (to flinke Folk af grundtvigsk Retning, der vil være Studenter), og det var de *enige i, højligen at prise*. De sagde, at disse Foredrag *hjalp* dem til *ikke* at kvæles i Eksamens-Trædemøllen — og hjalp dem betydeligt. Endelig er der de fri Diskussioner indbyrdes mellem Seminaristerne hver anden Fredag og saa vor *udmærkede* Seminarieforening, hvori ogsaa de tilkommende Studenter deltager. Og der drives alt sikkert i selvsamme Aand og Retning som ovre hos eder paa Rødding Højskole. Se, det er en god ugentlig Modvægt mod Eksamens-Giften.

»Og saa endeligen om Omgangen med Mennesker her, da vil jeg sige dig, at her er ganske udmærkede Mennesker, *prægtige Folk*, — men naturligvis ogsaa Modstykker dertil, her som alle Vegne, og her er der jo oven i Kjøbet mere Fare; for, husk paa det, vi er lige ved den fæle og farlige By Kjøbenhavn. Men det maa jeg sige, at det er *mærkværdigt* og en særdeles god Ros for Seminariet, at der endda er saa *mange*, som *slet ikke* lader sig smitte af *Kjøbenhavnerlivet*.«

Naar man har læst disse Brudstykker af Triers Brev, saa tænker jeg, man vil give mig Ret i, at det bærer hen imod Folkehøjskolen. Det er ikke blot Virksomheden i Rødding, han følger med varm Interesse; men selv søger han at faa saa meget af et Højskoleliv ind paa Tangs Seminarium, som han mægter, — og aabenbart med Held.

1863 var der allerede forløbet nogle Aar, siden han første Gang traf *Kristen Kold*. Det var i Sommeren 1858 eller 1859 paa en Rejse til Sorø. Trier kjørte paa tredje Klasse i en af de gamle store Vogne, hvor intet Skillerum hindrede fri Udsigt til alle der inde. Der var ikke mange i Vognen den Dag; men midt i den var der en Mand, som tiltrak sig alles Opmærksomhed. Det var en lille spinkel Mand, klædt meget tarveligt i graa Klæder med Kasket paa; Hovedet holdt han noget bøjet; han havde en usædvanlig skarp, tydelig Stemme; Ordene kom sikkert og bestemt, men særdeles langsomt og i jydsk Tonefald. »Nu skal jeg forklare Dem«, hørte Trier ham sige, »hvad der kan blive af en Bonde i vore Dage«. Han fortalte om en ung

Bondekarl, som var i Huset hos ham: »Han skal nu være Student, for det er han aabenbart bestemt til; naar vi naar Efteraaret, maa vi se at faa ham til Kjøbenhavn derfor. Penge har han ikke dertil, men dem maa Gud sørge for.« Han talte derom med en Sikkerhed, som det nu aldrig kunde være anderledes. Det Indtryk fik Trier af at høre ham tale, at han, skjønt han ikke anede, hvem det var, da han steg ud af Toget i Sorø, gik hen til ham og tilbød at hjælpe den unge Karl, om hvem han havde fortalt, naar han kom til Kjøbenhavn. Trier skrev sin Adresse op paa et Stykke Papir og gav ham det. Først Aaret efter, da den paagjældende Bondekarl virkelig kom til Kjøbenhavn og henvendte sig til Trier, fik denne at vide, at den mærkelige Mand, som han havde hørt holde Foredrag i en Jærnbanevogn om, hvad der kan blive af en Bonde i vore Dage, — var Kold, og at han havde en Folkehøjskole i Dalby paa Fyn.

Siden traf han en Dag Kold siddende i Sofaen hos Grundtvigs Svigersøn, P. O. Boisen, og just da Trier kom ind ad Døren, hørte han Boisen sige: »Naa, Kold, kom nu ind at drikke en Kop Kaffe«. »Nej — Tak!« svarede Kold, »jeg — drikker ikke Kaffe!« »De er dog en sær én,« sagde Boisen, »hvad skal det til? Hvorfor drikker De nu ikke Kaffe?« »Det kommer deraf,« sagde Kold, »at jeg ikke har Raad dertil.« »Aa, hvad!« udbrød Boisen, »har De ikke Raad til at drikke Kaffe? Det kan jeg ikke tro.« »Ja,« svarede Kold i den samme langsomme, afmaalte Tone, hvori han førte hele Samtalen, »ja, det siger nu *De!* men De kjender ikke til, hvordan jeg har det. Ser De, naar jeg skal drikke Kaffe, skal alle de andre der hjemme ogsaa drikke Kaffe. Det vil koste mig i det mindste halvtreds Daler om Aaret, og dem har jeg ikke.« — »Naa,« fortsatte han et Øjeblik efter, »jeg véd nok, hvorledes jeg kunde faa dem, for jeg behøvede kun at gaa til Kirkeministeren og bede ham derom, saa vil han sige: »Jo, gjerne, Kold, De skal faa mere end dem, naar jeg bare maa faa Lov til at komme med mine Bisper, Provster og Præster, at vi kan have en lille Finger med i Deres Skole; De skal ikke være bange: det skal kun være en lille Finger.« Men jeg vil ikke have, at nogen Bisp eller Provst eller Præst skal have nogen Finger med i min Skole, — og saa lader jeg hellere være at drikke Kaffe.«

I de følgende Aar kom Trier i lidt Brevveksling med Kold angaaende en ung Karl, som han skulde tage sig af, og som han havde faaet over paa Kolds Højskole. Da der atter var gaaet et Aar eller to, sad han en Pinsedagsmorgen paa sit Studerekammer, da Kold kom ind, fulgt af otte Mænd, hvoraf én var ganske hvidhaaret, men en anden ganske ung. »God Morgen, Trier,« sagde

Kold, »se her skal De se, her er nu jeg kommen til Kjøbenhavn med alle disse fynske Bønder. De har nu aldrig været i Kjøbenhavn før. Nogle af dem, ser De, er gamle Folk. De er nu rejste her over kun for at høre Grundtvig holde Pinseprædiken. Saaledes er nu de fynske Bønder.«

Den »ganske unge« Fynbo var nuværende Folketingsmand *Kl. Berntsen*, som har meddelt mig, at den hvidhaarede Mand var Sognefoged Anders Sørensens i S. Højrup, medens de øvrige var fra Højby og alle tidligere Elever af Kold. »Mødet med Trier oppe paa hans Tagværelse,« skriver Berntsen, »staar saa levende for mig; men mest Interesse havde dog vort Møde med Grundtvig, hvem Kold førte os ind til. Det undrede mig at se Kold sidde som en Skoledreng ved Grundtvigs Side. Kold, som al Tid hjemme førte det store og stærke Ord, sad her ydmygt spørgende og stille lyttende til hvert af Grundtvigs Ord. Samtalen drejede sig om Bønnen. Mellem Kolds Elever Vinteren forud var det Spørgsmaal opstaaet, om vi hver Aften skulde bede vort Fadervor, hvad enten vi følte os oplagte til det eller ej. Grundtvig holdt paa, at vi, selv om vi var mindre oplagte, stadig skulde folde vore Hænder om Fadervor i Tillid til, at Herrens Aand, naar han ser, vor Trang til at bede, vilde varme Hjærtet og gjøre Bønnens Ord levende i vor Mund. »En Gang«, ytrede Grundtvig, »stod det for mig saaledes: ja bede til Gud det kan jeg da; men det er gaaet op for mig, at selv det at bede til Gud er en Naadegave, er Aandens Gjerning hos os og i os.« — Det gjorde os alle bitterlig ondt, at vi trods Fru Grundtvigs inderlige Opfordring ikke maatte blive til Aften og drikke Te i Grundtvigs Hus. Kold vilde gaa, og saa maatte vi gaa med. Da vi kom ud paa Gaden, sagde Kold: »Ja, ser De, naar jeg kommer sammen med Grundtvig, saa føler jeg ikke Trang til at tale, men til at høre. I Aarets Løb samler jeg en Del Spørgsmaal, som jeg ikke kan klare; saa rejser jeg ind til Grundtvig med det hele, og han kan saa dejlig hjælpe mig paa Gled med det altsammen.«

Det første Indtryk, Trier havde faaet af Kold, — fra Jærnbanevognen — var af hans *stærke Ord* og af hans Tro paa Guds Faderlighed. Da han hørte ham tale med Boisen om sin Villighed til at bære Savn, for at han kunde bevare sin Frihed til helt ud at virke, som han fandt det rigtigt, tænkte han ved sig selv: »*Det er en Mand, som vil noget*«. Hin Pinsedags Morgen lagde han især Mærke til, hvordan Kold langsomt og med Vægt sagde: »*Saaledes er nu de fynske Bønder*«.

V. Ernst Trier som Feltdegn.

En norsk Ven af Ernst Trier, der var frivillig med i Krigen 1864 og tjente sig op til Løjtnant, men nu er Sognepræst i Gudbrandsdalen, *Frederik Vinsnæs*, har fortalt mig om, hvor glad han var ved at mødes med ham, da han virkede som Feltdegn ved Max Müllers Afdeling. Og han har henledt min Opmærksomhed paa, hvordan Trier sendte O. Arvesen Opskrift af en Tale, han holdt som Feltdegn, og som denne lod trykke i sit »Kristeligt Folkeblad«. Deraf skal jeg meddele Indledningen, Begyndelsen og Slutningen:

»I Juli Maaned var hele den danske Hær samlet paa Fyn, og i lang Tid ventede vi hver Nat Angreb. Der blev da passet paa langs med Kysterne baade Dag og Nat. I Nærheden af Middelfart laa femtende Regiment, der bestaar mest af Sjællændere. To Kompagnier deraf, hvoraf det ene bestod mest af Kjøbenhavnere, stod en Nat under Gevær paa Vagt ved en lille Herregaard. Lidt før Klokken ti var det rykket ind i Gaarden —, Geværerne sattes i Pyramide i den ene Ende af Gaarden, mens de af Soldaterne, der ønskede at høre til, hvad jeg havde at sige dem, samlede om mig i den anden Ende. — Efter at vi havde sunget Salmen: »Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar« — Maanen skinnede den Nat saa dejligt og klart, at vi ved Lyset fra den kunde se Ordene i Salmebøgerne — talte jeg omtrent saaledes:

»Det er jo rigtig nok underligt at skulle tale til eder ved Midnatstid. Men vi, der vil tale til eder, maa jo indrette vort Liv efter eders, og nu har jo Fjenden nødt os til paa en Maade at gjøre Nat til Dag og Dag til Nat, som ellers kun *Natvægterne* gjør det. Og I har jo ogsaa her en Nattevagt; I skal jo staa paa Vagt her, at ikke vor Fjende skal kaste sig i Land her og vort Fædreland komme i den yderste Nød, saa Aarvaagenhed kræves af eder og det i høj Grad. Uafbrudt skal I imidlertid, der staar her i denne Gaard, ikke holde Udkig med Fjenden, og naar I Natten over staar her, vil eders Tanke have sit fri Løb. Det kommer da an paa, at eders Tanker ogsaa faar et godt Løb, og gjerne vilde jeg nu med disse Ord give et lille Stød til dem, at I maatte komme til at sige: vi tænkte *godt* denne Nat!

»Og fører vi da nu saadant Natvægterliv her, vil jeg minde eder om de skønne *Vægtervers*, som fromme Fædre lagde vore Vægtere i Munden, hvormed de lagde os en Kreds af Tanker paa Sinde, hvorom vi vel maa sige, at kunde den omslutte os i Løbet af Natten, da tænkte vi sikkerlig *godt*.

»Nu er Klokken jo ti, og Vægteren synger da:

»Om du vil Tiden vide,
 Husbonde, Pig' og Dreng,
 da er det paa de Tide,
 man føjer sig til Seng.«

Den Paamindelse om at gaa i Seng, som dette Vers indeholder, skal I nok have svært ved at efterkomme. Her er nok ikke Tale om at føje sig til Seng, det maa I lade dem, *der er der hjemme*, om. Men saa fører jo dette Vers vor Tanke tilbage til Hjemmet, hvor mange af eder lod ikke blot Venner og

Ernst Trier som ung.

Slægtninge, Fader og Moder tilbage, men ogsaa Kone og Børn. Og det kan vel ikke være andet, end at naar eders Tanke først har fæstet sig til eders Hjem, der da kommer op i eder mangan Bekymring, mangt et Spørgsmaal om, hvorledes han og hun vel har det, om hvordan de kan komme ud af det der hjemme, mens I, som skal arbejde til Føde og Klæder for dem, er langt borte. Det maatte være et underligt Menneske, der ikke blev blød om Hjærtet ved Tanken om sit Hjem, naar han er langt borte der fra, og underligt er det ikke, om I nu bliver trange om Hjærtet ved Tanken derom. Og naar I da tænker videre paa det, der har voldt dette, at I ikke kan være hjemme, naar I tænker paa den Fare, der svæver over vort fælles Hjem, vort Fædreland, det lille Danmark, da maa vel dermed Bekymringerne blive endnu flere og større.

Underligt maatte det Menneske være, der ikke blev blød om Hjærtet ved Tanken om sit Fædreland, og underligt er det ikke, om alle vi danske nu bliver trange om Hjærtet, naar vi ret besinder os paa al den Vold og Uret, der er øvet imod os, paa Ulykken, der forfulgte os, og Nederlagene, vi har lidt, saa vi nu tilsidst er komne i denne store Fare. Ja — kjære Venner — her er nok at tænke paa —, tilsidst standser Tanken ved Spørgsmaalet om, hvorledes vi dog skulde kunne hjælpes ud af al denne Nød, og hvor fra vi skulde kunne vente Hjælpen —, og saa bliver Klokkeren elleve, og Vægteren synger:

»*Gud Fader* os bevare,
 de store med de smaa!
 Hans hellig' Engleskare
 en Skanse om os slaa!
 Selv vogte han Byen vel!
 Vort Hus og Hjem
 han har i Gjem,
 vor ganske Liv og Sjæl.«

Og det er, som en dermed peger for os paa ham, der alene i Sandhed kan sende os Hjælp, ham, i hvis Haand alle Folkenes Skjæbne hviler, saa følger vore Tanker det Fingerpeg, da vender vi os bort fra Jorden med al dens Nød til ham i det høje og søger Hjælp og Trøst hos ham. Ja, hvor var det dejligt, om vi alle sammen kunde kalde ham, den store Gud i Himlen, der ene mægter alt, for *Fader*, nævne ham med det dejlige Kjærligheds-Navn! Hvor godt at kunne komme til ham som hans *Barn* med al vor Sorg og Bekymring, klage vor Nød for ham og bede ham bevare vore Venner og Slægtninge, Kone og Børn, Fader og Moder, Fædreland og Modersmaal, vort ganske Liv og Sjæl — visse paa, at har vi betroet det til ham, da hviler det i den store Kjærligheds-Favn og staar i den store Almagts-Haand, som saa kan værgede derom! Det kan vi forstaa, at det kan bringe Bekymringerne til at vige og Trøsten til at bo i vore Hjerter, om vi saaledes frimodige kunde som Guds Børn hvile vort Hoved op mod hans Kjærligheds-Bryst!

»Søger vi nu denne Trøst, bliver jo Spørgsmaalet dette, om vi nu ogsaa kan kalde ham vor Fader. Der er vel dem, der til dette Spørgsmaal svarer nok saa rask: jo, det kan vi sagtens; thi skabte han os ikke alle selv? Men hver *sandhedskjærlig* Sjæl vil dertil vide at indvende: dermed er dog Sagen langt fra afgjort og Spørgsmaalet langt fra besvaret; thi vel skabte han os alle fra først af i sit Billede til at være hans Børn. Men, ak, desværre vi véd det ogsaa, at vi alle er affaldne fra ham; vi véd, at der er kommet op noget os og ham imellem — og det er *Synden*. Den piner og nager os; thi dermed har vi forspildt vor Børneret hos ham.«

Efter at have dvælet ved, hvordan Synds-Erkjendelsen fører til en Bekymring af en anden Art end den, vi har for Føde og Klæder, Hus og Hjem, Fædreland og Modersmaal, finder han Svaret paa Spørgsmaalet, om der da ikke er en Forladelse for Synden, i Vægterset:

»Det var ved Midnats Tide,
 vor *Frelser* han blev født,

til Trøst al Verden vide,
 som ellers var forødt.«

Men ogsaa de følgende Vægtervers giver ham Anledning til at fordybe sig i den kristne Tros Indhold. Men naar han saa er kommen til Verset, som hører til Klokkeren tre:

»Nu skrider Natten sorte,
og Dagen stunder til!
Gud, lad dem blive borte,
som os bedrøve vil!«

da slutter han sin Tale paa følgende Maade om dem, der har følt, hvad det er at være Guds Børn:

»Begyndte de end Natten med Bekymring for, hvordan det skulde gaa dem, som de lod tilbage i Hjemmet, og Bekymring for vort Fædreland og Modersmaal, der er i den store Fare, de vil dog føle sig inderlig trøstede, naar de, besindende sig i Troen paa, hvorledes de er revne ud og frelste fra den rædsomme Syndens og Dødens Fare, og hvorledes de har faaet Ret til at kalde den almægtige Gud for *Fader*, da kaster sig ned for »*Vor Fader i Himlen*« med Bønnen, som Vor Herre *Jesus* selv har lært dem. De vil vide at lægge frimodig alt, hvad der ligger os paa Sinde, og hvorfor vi er bekymrede, i hans Haand, sikre paa, at der er det alt bevaret i den store *Kjærlighed*. Styrkede derved vil de vandre af Vagt og kun føle Trang til ret af Hjærtet at sige *Tak* for alt, og da synger Vægteren Klokkeren fire:

»Dig evig Gud ske Ære
i høje Himmelkor,
som Vægter vilde være
for os, paa Jorden bort! —
Nu ringer det af Vagt —.«

Det forekommer mig et underlig lykkeligt Greb i en Tale til *kjøbenhavnske* Soldater at knytte sig til de den Gang alle Hovedstadens Beboere vel bekendte Vægtervers, og jævnt og stille har Trier forstaaet fra den øjeblikkelige Stilling, hvori hans Tilhørere befandt sig, at føre dem til Tanken om Hjemmet og at røre ved Menneskehjærtets naturlige Følelser, for saa derfra at gaa over til et alvorligt Vidnesbyrd for Syndere om Frelsens Vej og om den Fred, der er at finde i den kristne Tro.

Der findes i samme Aargang (for 1865) af »Kristeligt Folkeblad« endnu en Tale af Feltdeggen, holdt for femtende Regiments ottende Kompagni under den lille Vaabenhvile, der gik forud for den sidste Vaabenstilstand. Ogsaa af den skal jeg meddele Begyndelsen og Slutningen, der er mest betegnende;

Midten er som i den fra Midnatstimen et kristeligt Alvorsord som det, der kunde være paa Triers Mund ogsaa i Fredstider.

»*Immer spørger den rige, hvor den fattige sig bjærger.* Saaledes lyder et af vore gamle Ordsprog, hvorom jeg i Aften vil minde eder. Jeg tænker, at det Ord er kommen fra de fattige af og vidner egentlig om en bitter Stemning mod de rige. De fattige lægger snart Mærke til, at der spørges meget om deres Fattigdom og anstilles lange Undersøgelser om, hvordan egentlig deres Liv *kan føres og føres*, og kom alle disse Spørgsmaal fra et kjærligt Sind, der gjorde disse for at raade Bod paa al den megen Fattigdom, da havde de vist intet derimod. Og maaske tror ogsaa mange fattige i Begyndelsen, at alle de mange Spørgsmaal om, hvorledes de dog kan komme ud af det, kommer fra Omsorg for dem; men de mærker snart, at det yderst sjældent er Tilfældet. De mærker snart, at det kommer mest af en Slags Nysgjerrighed eller Forbavselse, og at naar Spørgsmaalet er gjort, bliver det ikke til mere end det samme. De rige véd godt, at de bruger meget for at kunne slaa sig igjennem; nu ser de og hører, at mange Tusinder af fattige har ikke en Tiendedel, og dog kommer de ud af det, dog kan de faa nok til en hel Skare af Børn, der ofte ser rødmussede, sunde og fornøjede ud; ofte synes det, som om den fattige slet intet har at raade over, og dog lever og trives han nok saa godt. Saa faar de rige travlt med i Forbavselse at spørge om, hvordan det dog vel kan gaa til; af Travlhed i at spørge glemmer de at komme de fattige til Hjælp. Og naar den fattige da ser og hører, at det ikke bliver til andet, ryster han paa Hovedet og siger: »Ja saadan gaar det, immer spørger den rige, hvordan den fattige sig bjærger«.

»Dette Ordsprog faldt mig i Dag paa Sinde, da jeg kom til at tænke over, hvorledes det er gaaet *vort Folk* lige over for de andre Verdensfolk i dette sidste Aar. Lige over for de store Folk med deres mægtige Riger og mange Tusinder af Mennesker og Millioner af Dalere, og i Sammenligning med dem maa *vort Folk* vel kaldes et lille fattigt Folk, som man jo ogsaa rundt om i Verden trækker paa Skuldrene ad os, saa det siges, at selv baade de gustne Klerker i Manillas Rønner og Javas rige Sønner forsikrer, at »Danmark er et lille fattigt Land«. Vel synes vi selv, at vi endda slet ikke har det saa ilde, om vi for Resten blot fik Lov til at skytte os selv, men at her er megen Rigdom paa vore gyldne Agre og i alt Fald rigeligt til os, ikke at tale om den Rigdom, der aabner sig for *vort Blik*, naar vi vender os til Aandens Verden, hvor i Sandhed ogsaa gyldne Agre bølger os i Møde. Men det er

dette, der er Ulykken, at vi ikke faar Lov til at skytte os selv, at Tyskerne aldrig har kunnet lade os i Fred. Og naar vi nu tænker paa vor Stilling i Øjeblikket, paa de to overmodige Stormagter, der har kastet sig over vor ringe Magt og trængt vor lille Hær tilbage til denne lille Ø, saa kan vi nok synes helt fattige og svage lige over for dem, og det bliver i alt Fald et Spørgsmaal, vi idelig og idelig maa gjentage for os selv, hvorledes vi vel skal kunne bjærge os i Kampen mod dem. Og se da, hvorledes alle andre Folk i Verden, der gjælder for at være de rige, under hele denne Strid har betragtet os og endnu betragter os! Fra første Færd har de spurgt meget flittigt til os; de har talt om deres store Medlidenhed med vort lille fattige Folk og forhandler idelig om den Gjenstand, hvor det lille fattige Folk skal kunne bjærge sig; de fleste af os troede vel ogsaa i Begyndelsen, at det var af Om-sorg, de spurgte, men vi blev rædsomt skuffede; det blev aldrig til andet end tomme Spørgsmaal og intetsigende Talemaader, saa følte vi os ikke fattige paa andet, maatte vi i alt Fald, da vi saa os ladte ene i den haarde Strid, føle os fattige paa Verdens Venskab, saa vist som der ikke er noget Venskab, der kun bestaar i skønne Talemaader, favre Ord, der intet udretter, men kun daarer og saarer. Og naar vi endnu bestandig hører de rige Verdens-Folk tale og skrive om, hvordan vi dog »skal komme ud af det« — ja mest nu bog-stavelig om, hvorledes vi vel skal komme ud af denne Krig, hvori de paa-staar, at vi i Overmod har kastet os ind, — da maa vi vel sige: ja saaledes gaar det, immer spørger den rige, hvor den fattige sig bjærger.

»Det er ikke uden en vis Forundring, at de store, rige Verdensfolk er Tilskuere til vor sidste Tids Skuespil; det forekommer dem helt forunderligt, at vi har bjærget os saa længe, og at vi ikke allerede for længe siden er sunkne som et Vrag i Havet. Og vi selv maa, naar vi kaster et Blik tilbage paa vort Folks i mange Henseender saa mærkelige Levnedsløb, hvorunder det mangan Gang var lige ved Afgrundens yderste Rand, men dog al Tid i det sidste Øjeblik frelstes af en hjælpende Haand, højlig og glædelig forbavses, og det er da den samme Forbavselse, der gjør sig gjældende, som naar den rige ikke kan forstaa og derfor immer spørger om, hvor den fattige sig bjærger. Det er nok værd at vide, hvem det er, der holder de mange fattige oppe Aar ud og Aar ind, skjönt Verden ikke ser ham med sine Kjød-Øjne. Thi gjælder det nu om vort Folk, at det er som en fattig Kvinde, der er i den yderste Nød og for menneskelige Øjne umuligt længer kan bjærge sig, maa vi jo vide det, at vi kun har at vende os til denne samme, at han kan hjælpe os ud af Nøden.

»Og, kjære Venner, det maa vi jo vide, at det kan ikke være nogen anden end ham, der er den rigeste af alle, saa han kan af sin uendelige Rigdom hjælpe alle de mange Tusender af fattige, *Vorherre* selv, han, mod hvis Rigdom al Verdens Rigmænds Rigdom dog kun er Fattigdom, saa han er den *rige*, og alle vi Mennesker er mod ham alle tilsammen kun stakkels fattige. Og naar vi siger dette, da gjælder det ikke alene om Rigdom paa Gods, paa udvortes Ting, men ogsaa paa aandelige Ting. I Aandens Verden er vi alle de meget, meget fattige, og han, ja han er den ene rige, saa her kommer han ogsaa vor Fattigdom til Hjælp, *om han vil.*«

Slutningen er denne:

»Kaster vi som *kristne* nu atter et Blik paa vort Fædrelands Historie og vort Folks Levnedsløb, da ser vi tydelig, at det er *Vorherre*, der holdt det oppe, saa ofte som det svævede paa Afgrundens Rand, og at der var et Hjærte hos Folket, som *Vorherre* saa i Naade til. Og er nu atter vort Fædreland i saa stor en Fare, som det gjennem Aarhundreder ikke har været i, da har vi intet andet at haabe paa, end at *Herren* dog atter vil hjælpe os, naar al Tanke om, at vi kan bjærge os selv, er hørt op, og Folkets Hjærte ydmyget under hans mægtige Haand og ført til ham. Skulde vi da kunne vente, at det maa ske »med hele Folket«, vil en maaske spørge mig, og jeg vil da svare, at jeg næppe tror, at alle som en og en som alle her vil komme til *Herren* og raabe til ham om Hjælp. Men saa vil jeg atter minde om et gammelt Ordsprog, der lyder imellem os: *der ligger ofte rigt Barn i fattig Kones Skjød.* Og er Danmark nu som en fattig Kvinde, der fuldstændig er bragt til Tiggerstaven, saa véd vi dog, at i hendes Skjød hviler rigt Barn, og det er den *danske Menighed.* Og om ikke andet, saa vil den forstaa Tidernes Tegn i vort Fædreland; om ingen andre havde Hjærte til i Nøden at raabe til *Herren* om Hjælp, saa vilde dog i alt Fald de danske *kristne* gjøre det, og da skal det være vor Tro, at Herren hører dem, og vort Haab, at han om ikke for andet saa dog for sin *Menigheds* Skyld vil hjælpe vort Fædreland og frelse vort Modersmaal, det Maal, hvormed vi bekjender hans Navn, forkynder hans Ord og lovsynger hans store Naade og Barmhjærtighed. Han, *den rige*, se i Naade til vort Fædreland, der driver om som et Vrag paa et oprørt Hav uden Ror og uden Styrmand, saa Verden allerede siger, det kan ikke bjærges! *Han* hjælpe os!«

Det vil skjønnes, at Trier fik andet at gjøre i Felten end »at lede Kirkesangen og gaa Feltprovsten til Haande«.

VI. Danmarks Trængselsaar.

Der er adskilligt mere, som der var værd at dvæle ved, i de Aar, der ligger imellem Triers afgjorte Tilslutning til Grundtvig og Begyndelsen paa hans Højskolegjerning, end der i det foregaaende har været Lejlighed til at komme ind paa. Nogle enkelte Ting skal her berøres, inden jeg fortæller, hvad 1864 fik at betyde for Triers Liv.

Fr. Hammerich var bleven Professor i Kirkehistorie, og han vilde gjerne træde i et nøjere Forhold til de theologiske Studenter, end det ellers havde været almindeligt; han gjorde nogle Forsøg paa at faa Samtaler i Gang paa Universitetet, og en bestemt Time — saa vidt jeg husker en Gang om Maaneden — vilde han være rede til paa sit Studerekammer at modtage, hvem der vilde komme. Endelig var der enkelte af os, der blev særligt indbudne til at komme i hans Hjem nogle Søndag-Aftener; da var ogsaa Kammerherreinde Neergaard til Stede og flere andre Damer, og Professoren meddelte da sine Betragtninger over et eller andet Æmne. Trier blev frem for os andre knyttet til Huset, da han kom til at meddele Hammerichs Datter nogen Undervisning.

Grundtvigs 50-Aars Jubilæum 29. August 1861 var en betydningsfuld Dag for vor Vennekreds. Ernst Trier var imellem dem, der havde underskrevet Indbydelsen til at lade slaa en Skuemønt, der paa den ene Side skulde bære Jubeloldingens Brystbillede og paa den anden Side »en kort og fyndig Udtalelse, hvori hans store Oplysning om Troen og Daaben erkjendes.«

Det tredje skandinaviske Kirkemøde blev holdt i Kristiania 29.—31. Juli 1861. Deri deltog af »lille Theologicum«: Ernst Trier, Ludvig Wagner og jeg. Trier havde foranlediget, at jeg kom til at skrive Breve om Mødet til »Berlingske Tidende«, hvorved jeg tjente en Del af de Penge, Rejsen kostede. Men da jeg tillige maatte skrive Beretningen i »Dansk Kirketidende«, hvis faste Medarbejder jeg den Gang var, saa tog det ikke liden Tid for mig. Wagner skrev ogsaa Breve om Mødet. Ernst Trier har vel været den af os, der har kunnet tumle sig med mest Frihed. Det Udbytte, som Mødet bragte os, har særlig bestaaet i, at vort Kjendskab til Nordmændene blev udvidet. Der blev foretaget en Rejse til Lillehammer af en Del danske Deltagere i Mødet; i denne By ved Nordspidsen af Mjøsen havde Triers gode Ven, Albert Lange, sit Hjem, og han var forlovet med V. Birkedals Datter, Georgia, saa baade Trier og Birkedal havde særligt Ærinde der op. Paa en anden Udflugt fra Kristiania kom Trier sammen med Christoffer Bruun, hvem han var meget

ivrig for at vinde for Grundtvigs Tankegang. Mit Forhold til Christoffer Bruun begyndte paa den samme Norgesrejse, men noget senere, da vi traf hinanden i Hitterdals Præstegaard og fik en lang og alvorlig Samtale paa Vejen der fra til Hitterdals-Fossen.

Da *det nordiske Studentermøde* blev holdt i Kjøbenhavn i 1862, kjendtes det ret, at der var kommen et nøje Forhold i Stand imellem vor Kreds og en stor Del unge Nordmænd, derimellem ogsaa Kristoffer Janson og Frederik Vinsnæs. Frede Boisen, der havde tilbragt en Vinter i Upsala, hvor han blandt andet studerede under Professor Säves Vejledning og skrev en Afhandling om Starkad, som blev prisbelønnet af Kjøbenhavns Universitet, stod ogsaa i nøje Forhold til os, og han kunde føre enkelte Upsalensere sammen med os. I Grundtvigs Hjem paa Gamle Kongevej blev der holdt et Fæstmaal, hvortil vi var indbudne med vore skandinaviske Gjæster. Der blev foretaget en Kjøretur til Raavad og Sorgenfri, hvor Bønder fra Kjøbenhavns Omegn ydede fri Befordring, og paa hvilken Enkedronning Caroline Amalie blev hilset med Sang og Tale; ogsaa ved denne Lejlighed var det fornemmelig Grundtvigs yngre Venner og deres Gjæster, som var med. At vi ikke holdt os tilbage fra de store fælles Fester, følger af sig selv.

Det første kirkelige Vennemøde blev holdt i 1863 og har sikkert haft sin Betydning for Trier, om end, ligesom hvad jeg ellers her har nævnt, nærmest til at befæste ham paa den Vej, han var kommen ind paa, og styrke hans Mod paa at gennemføre i Virkeligheden, hvad han i Ungdomsaarene havde optaget i sit Syn.

Hvordan han som Feltdegn førte Ordet for Soldaterne paa Fyn, har jeg søgt at oplyse ved nogle Prøver paa hans Taler. I sin egen Bog: »Femogtyve Aars Skolevirksomhed i Vallekilde« har han i stærke Ord skildret den Stemning, hvori han blev sat ved *Ulykkerne i 1864*. Deraf skal jeg gjen- give, hvad han anfører af et Brev, han skrev 2. November 1864: »Denne rædsomme Fred er nu lige ved at sluttes. Og saa — ja, saa er Folket sunket saa dybt under alt dette, at det ikke er langt fra at glæde sig over en saadan Fred, der er det samme som en gruelig Forsmædelse. — — Hvor ser det dog ud baade ind ad til og ud ad til. — — Al Tid før har det været min Tanke med mit Arbejde: Nu er der nyt Liv i Danmark, nu skal det aandelige Liv frem, — og saa er det dejligt at arbejde rask med. — Men nul Alt hvad der møder Øje og Øre, minder én sørgmodigt om den store Ulykke, der *truer* med at knuse alt Fremskridt og aandeligt Liv her i Danmark og med Sønderlemmelse af det dyrebareste jordiske Gode, vi fik: vort Fædre-

land med dets Modersmaal. Imidlertid — det *truer* kun, og denne Trusel, er jeg overbevist om, kommer fra Helvede af. Derfor tror jeg, at Vorherre ikke vil lade det ske.«

Dette Brev er skrevet til den Kvinde, han under sit Ophold paa Fyn fæstede til sin Brud, *Marie Abel*, den yngste Datter af Provst Abel i Dalum. Hun havde gjort et stærkt Indtryk paa ham, da han under den første Vaabenstilstand nogle Gange saa hende. Under den anden Vaabenstilstand fik han efter sit Ønske Kvarter i Dalum Præstegaard. Der kunde han daglig være sammen med hende, og 11. September fik han hendes Ja.

Marie Trier, født Abel.

Det vakte i høj Grad Forundring, at Trier søgte sin Fæstemø i et Præstehus, der stod helt uden for den grundtvigske Vennekreds. Et Vidnesbyrd derom har jeg liggende for mig i et Brev fra Præsten *M. Melbye* i Asperup, til hvem Trier var kommen i et nøje Forhold under sit Ophold i det nordvestlige Fyn; det samme var Tilfældet med mig, som uden fast Ansættelse havde fulgt P. Rørdam til hans Felttjenester i de sidste Par Maaneder af Krigstiden. Det var den 16. September, Melbye skrev til mig: »Trier saa jeg i Odense og mærkede nok, at han var indtaget i Provst Abels; det var sagtens dumt, at jeg bad ham bruge den Kritik, som De jo har for meget af, og han selv slet ikke ejer; thi i Dag hører jeg, han er bleven forlovet med Provstens

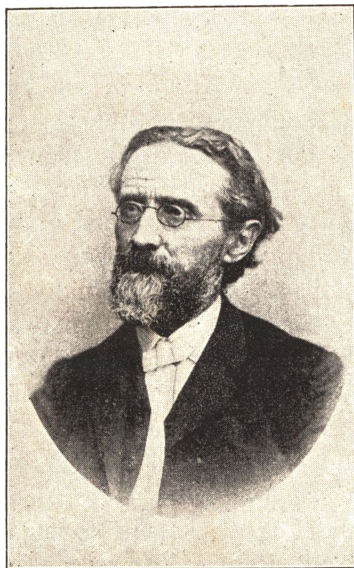
Datter. Da Vorherre er Daarers Formynder, haaber jeg, det ret skal blive til Velsignelse for ham, det kjære Menneske! Ja, en anden med Kritik havde vist baaret sig anderledes ad; men det gaar nok godt for Trier.«

Melbyes Bemærkninger om »Kritiken«, som jeg havde mere af end Trier, maa have sigtet til Samtaler, vi har ført om den Ting. Der er vel ellers god Grund til at tro, at der er gaaet adskillig Selvprøvelse forud for Triers Frieri, og saa mange, som har kjendt Marie Abel som Triers Fæstemø eller Fru Marie Trier som hans Hustru, kan ikke blot stadfæste, at Melbyes Ord slog til, at det nok skulde gaa godt for Trier, men har tillige Grund til at tro, at Trier havde set ret, da han valgte hende. Jeg har før haft Lejlighed til

at fremhæve, at han var en lykkelig Opdager; det gjentog sig ved denne Lejlighed.

Opholdet i Dalum Præstegaard under Vaabenstilstanden og de hyppige Besøg, Trier som Marie Abels Forlovede gjorde der, fik ogsaa den Betydning for ham, at han jævnlig kunde komme i *Kolds* Hus og Skole. I 1862 var Kold flyttet fra Dalby paa Hindsholm til Hjallese Mark i Dalum Sogn. Der er allerede fortalt om Triers første Møder med Kold, og da han i sin Bog har skrevet, at i Sammenligning med, hvad han hørte om »Folkehøjskolen« ved at besøge Hindholm paa Sjælland, modtog han et anderledes stort Indtryk ved at høre mig fortælle om Kolds Virksomhed, saa skal jeg oplyse, at jeg under et to Maaneders Ophold paa Rødding Højskole sidst paa Aaret 1861 som Høgsbros Stedfortræder næsten daglig talte med *J. L. Knudsen*, som da var Kolds *ubetingede* Beundrer, og i Marts 1862 sammen med Knudsen og *H. Nutzhorn* besøgte Kold i Dalby, hvor jeg i et Par Dage havde Lejlighed dels til at se ham i hans daglige Færd over for sine Lærlinge og de mange fremmede, der gjæstede ham, dels til at tale med ham og høre hans Foredrag. Det første af de Foredrag, jeg hørte, knyttede sig til nogle Linjer, som jeg tror, Kold læste op af et skrevet Uddrag, han havde gjort af Grundtvigs verdenshistoriske Haandbog: »Det gjaldt kun om tre Ting, for at det romerske Helvede kunde blive en Skærsild for Vestens Kristenhed, hvoraf Menneske-aanden kunde lutret udgaa, naar Forstandstiden kom, studere den gamle Verden i sine efterladte Folk og Skrifter, og derpaa, med Hjærtets oplyste Øjne og med velberegnete Kæmpeskridt, fortsætte sin Bane til Maalet, og disse tre Ting var: at den kristne Tro og Anskuelse bevaredes, at der indvandrede kraftige Folkestammer med aandige Anlæg, og at Skolen i Konstantinopel, om end faldefærdig, dog blev staaende og aldrig i Vesten ganske tabtes af Sigte.« Det tydede jo ikke paa, at Kold brød sig om at komme til Ende med Verdenshistorien, naar han i Slutningen af Vinterens sidste Maaned ikke var kommen længere end til en Bemærkning, der staar i Grundtvigs Skildring af »Kristenheden og Romerriget«. Og det var heller ikke som Historiker, jeg beundrede hans Tale; snarere *forundrede* jeg mig over, at han drog hine Sætninger frem i Spidsen for et Foredrag, hvis Indhold i det hele laa Tilhørerne langt mere nær end den store historiske Oversigt over Middelalderen, Grundtvig har givet i hine Linjer. Men Foredraget gav mig Anledning til bagefter at spørge ham, hvordan han kom ud af det med Grundtvigs Udtryksmaade, naar dels Aand og Hjærte blev stillede over for hinanden som dem, der al Tid maatte være til Stede, hvor Menneskelivet skulde

komme til sin Ret, dels Fantasi, Følelse og Forstand blev gjorte til de fremtrædende Egenskaber hos Menneskeslægten i dens Oldtid, Middelalder og Nyaarstid, og endelig ikke sjælden »Hjærtetiden« blev brugt i Steden for »Følelsetiden« som Benævnelse paa Middelalderen. Næste Dag var hele Kolds Foredrag et Svar paa dette Spørgsmaal; det drejede sig om *Hjærtets* »Gribetøjer«, Fantasi, Følelse og Forstand, som Midler til at faa *aandelige* Indtryk, men fornemmelig ved den Fare, der kunde være ved, naar man havde grebet noget af det, der hørte Aandens Verden til, da at nøjes med at komme i et

V. J. Hoff.

udvortes Forhold dertil og ikke hjærtelig til-egne sig det. — Da jeg kom til Kjøbenhavn igjen og var sammen med »lille Theologicum«, holdt jeg Kolds Foredrag om igjen for mine Venner, men fortalte dem tillige om, hvad jeg ellers havde oplevet. Jeg havde straks et Indtryk af, at Trier lyttede med en ganske særlig Opmærksomhed paa, hvad jeg sagde, og hvad han har skrevet i sin Bog de mange Aar efter, vidner om, at jeg ikke i den Henseende tog fejl. Imidlertid skal jeg ikke glemme at tilføje, at der, efter Triers Meddelelse, ved hans Besøg hos Kold fra Dalum Præstegaard *gik et helt nyt Lys op for ham over hele denne Gjerning; det kom til at staa for ham, at det var derigjennem, vort Folk skulde gjenoprejses.*

I Danmarks Trængselsaar havde Ernst Trier fundet Marie Abel og til Gavns lært Kristen Kold at kjende, og i det samme Aar kom han i Forbindelse med Præsten *V. J. Hoff*.

Blandt Tilhørerne ved hans Feltprædikener havde han oftere lagt Mærke til en civilklædt Mand. Det var en Skræddersvend fra Faarevejle i Ods herred, Jens Pedersen, der af sine Venner var sendt over til Fyn for at prædike for Soldaterne. Han fortalte Trier om den unge Præst Hoff i Vallekilde, over hvem Lægprædikanten var ganske henrykt, og en Dag kom Jens Pedersen til Trier med Hoff, der var rejst over til Hæren for at se til de Soldater, der havde hjemme i de to Sogne Vallekilde og Hørve, for hvis gamle Præst, Bonnevie, han var Medhjælper.

Da Trier i Kjøbenhavn den 2. November 1864 til Marie Abel havde skrevet de mismodige Linjer, som oven for er anførte, kom Hoff anden Gang til Trier, og efter Samtalen med ham skrev han videre i sit Brev: »Her blev jeg afbrudt, saa Brøvet ikke blev færdigt til Aftentøget. Der kom nemlig til mig en mageløs yndig Mand, Pastor Hoff fra Vallekilde, hvem jeg lærte at kjende i Sommer paa Fyn. Han har nu været hos mig et Par Timer, og du kan tro, hvor jeg har haft mageløs godt af at tale med ham. Det har frisket mig saa forunderligt op! . . . Det er, som jeg atter mærker Kraften, noget, der har Lyst til at arbejde videre. Dertil har bidraget den dejlige Samtale, jeg havde med Pastor Hoff. Vi fik rigtig udtalt os og sat Mod i hinanden.«

Hvad der blandt andet blev talt om imellem Trier og Hoff, var dette, at nu skulde Folket rejses igjen ved *den danske Folkehøjskole*.

Der var flere, som gik med Tanker i denne Retning, saaledes da ogsaa Triers gode Ven, *Frøde Boisen*, der skrev til ham: »Den eneste levende Tanke i mig for Øjeblikket er at faa begyndt paa den Skole, du al Tid véd har været mit Maal. Nu er Tiden til at tage fat, nu mere end nogen Sinde; ikke mindste Aandepust af, hvad der tør regne sig til Folkets Kræfter, tør gaa spildt. Altsaa, jeg vil og maa ogsaa med.« Dersom Frøde Boisen havde ment, de to kunde arbejde sammen, var sagtens et Forsøg derpaa bleven gjort paa Møn, hvor Boisen efter sin Faders Ønske vilde begynde sin Virksomhed, — Rødkilde Skole blev Frugten deraf —; men Boisen mente ikke, at de efter deres hele Væsen egnede sig til stadig at arbejde sammen, og saa blev det ikke til noget.

Det var *Grundtvig*, der gav Trier Mod til paa egen Haand at begynde en saadan Virksomhed. Han havde af, hvad han havde erfaret om Triers Lærergjerning paa Tangs Seminarium, gjort den Slutning, at han havde Greb paa at tale til voksne Mennesker, og det var dem, man maatte vende sig til, naar det gjaldt om Folkets aandelige Gjenoprejsning. Han havde derhos den Tro, at det var ude i Holbæk Amt, den næste Folkehøjskole skulde lægges, og tilføjede: »Hvis det nu ikke lykkes for Ludvig Schrøder at faa begyndt i Askov, vil jeg raade ham til at tage fat der ude. Eller maaske — er der en anden af de unge, der har Mod, Ævne og Drift til at begynde der ude.

Efter den Samtale skrev Ernst Trier til sin Fæstemø, at mens Grundtvig talte, var det, som om han kom hjem til sig selv: »Mine skønneste Ungdoms-Drømme stod atter for mig.«

Han maatte i Julen til Dalum for at tale med *Marie Abel* og *Kristen Kold* om Sagen og saa efter Nytaar ud til Pastor *Hoff* i *Vallekilde*.

VII. Rørte Vande. Trofaste Støtter.

»Det er godt at fiske i rørte Vande,« siger Ordsproget, og derom kan man stærkt blive mindet ved at læse om Begyndelsen paa Ernst Triers Højskolegjerning.

Først i Januar 1865 kjørte *Lars Dinesen* for Trier fra Slagelse Jærnbanegaard til Vallekilde Præstegaard med »det lille Kapellani«, som er tegnet saa vakkert i »Fem og tyve Aars Skolevirksomhed«. Kort efter, at Trier var kommen, mødte en anden Gjæst: *Vilhelm Beck*.

Lars Dinesen og Vilhelm Beck — disse Navne peger paa det Røre, som kom stærkt frem i Midten af Tredserne, og ikke mindst i Holbæk Amt, *den politiske og den religiøse Vækkelse*.

I Juni 1865 stod der en Opfordring i »Nykjøbing Avis«, underskrevet af Lærer Rosendal i Høve tillige med seks Gårdmænd, hvori det stærkt blev gjort gjældende, hvor vigtigt det var, at nu, da Frederik den syvendes Grundlov blev angreben, danske Bønder blev vel oplyste, for at de kunde blive selvstændige nok til at tage Del i Kampen; det gjaldt om at faa »ikke en Oplysning, der gjør, at dens Bærere hæver sig over det menige Folk og stiller sig fjendtligt mod dette, ikke en Kundskab, der oplæser, men en Oplysning, der indplanter Kjærlighed til Fædreland og Modersmaal og til det danske Folk«.

Trier havde aldrig haft særdeles Lyst til at give sig af med Politik, og hans Gaver i den Retning var, som han har udtrykt det, »særdeles smaa«. Men Politiken var ham dog ikke imod, naar han ved at tage Del i den kunde være med at fremme Fædrelandets Tarv, og netop den Gang var han ligesom de fleste af dem, der sluttede sig til Grundtvig, stærkt optagen af Kampen for den uforandrede Grundlov. Og han vilde gjerne være med til at uddanne Bønderkarle til at blive Rigsdagsmænd af samme Slags som *Niels Jokum Termansen*, hvem han i høj Grad beundrede. I den Kreds, hvori han nærmest kom til at færdes, mødte der ham vel intet, der stred mod hans Forestillinger om Maalet for det politiske Arbejde. Han har vist nok kunnet finde Samstemning, naar han talte derom med Lars Dinesen, Lærer Rosendal i Høve og Lærer Tranberg i Vallekilde. Men han skulde snart lære den politiske Vækkelse at kjende i en Skikkelse, som ikke tiltalte ham.

»Jeg kunde,« skriver han, »sagtens stemme overens med Bondevennerne i Spørgsmaalene om meget, som jeg kunde ønske afskaffet i vort borgerlige Liv; men næsten aldrig kunde jeg blive enig med dem om, hvad der skulde sættes i Stedet. Man havde vænnet sig til at tale om Opraabet: »Nu kommer

Bonden!« i samme Betydning, som man under den franske Revolution havde talt om den tredje Stands Rejsning. Men i mine Øren lød det kun smukt og godt, naar man dermed tænkte omtrent som saa: Nu vaagner den Del af Folket, der hidtil har ligget i Dvale, for at tage Del i det fælles folkelige Arbejde, saa at al Tale om *Stands-Forskjellen* forstummer over for den Op-gave, der ligger deri, og saa skal derved *Danskheden* komme paa Fode paa ny. Men Talen om denne, altsaa om *Folkeligheden*, syntes jeg, lod ikke til at være i høj Kurs mellem de politisk vakte Bønder her ude, ja, en stor Del af dem var endog imod den. Den store Skuffelse og Sorg, Krigen forrige Aar havde ført med sig, bidrog sit til, at man ikke vilde høre Tale derom. Saa følte jeg mig ogsaa frastødt af den megen Tale ud af Had og Vrede mod dem, der havde undertrykket Bønderne, ligesom de paa den anden Side ikke følte sig tiltalte af den Maade, hvorpaa jeg talte om Kjærligheden til Fædre-landet. Den politiske Bevægelse, som mødte mig her, syntes jeg, havde sin Rod i den franske Revolution. Men jeg stod i en hel anden Bevægelse, der havde sin Oprindelse fra Folke-Aandens Gjenvaagnen i dette Hundredaars Begyndelse.«

Den *religiøse Vækkelse*, der knyttede sig til den unge Kapellan Vilhelm Beck, havde Trier maaske paa Forhaand følt sig mere fremmed over for end den politiske. Han havde tænkt sig Beck som »en høj, mager Mand med langt, smalt Ansigt, hult liggende Øjne, kroget Næse«, og saa fandt han en »lille, buttet Mand, munter og fuld af Skjæmt«. Trier søgte over for Beck at hævde sit grundtvigske Standpunkt saa stærkt, at der ikke kunde tages fejl af det. Til hans Forbavselse stemte Vilhelm Beck med i. »Jeg maa bestemt ikke have udtalt mig tydelig nok,« sagde saa Trier, »for efter hvad jeg har hørt om Dem, kan De næppe være enig med mig i min Opfattelse af Folke-lighedens Betydning.« Han fremstillede sin Tankegang igjen. Men Beck forsikrede, han syntes godt om den. »Det var dog kjedeligt, om vi her skulde begynde med en falsk Enighed,« sagde Trier. »Gak mig fra Livet Menneske,« sagde saa Beck, da Trier atter vilde tage fat. »Naar jeg virkelig er enig med Dem, lad mig da have Lov til at være det.«

Denne Samtale har bidraget væsentlig til at give Trier den Tro, at det Røre, den gudelige Vækkelse havde fremkaldt, skulde faa mere at betyde som Forberedelse for hans Skolegjerning end den bondevenlige Bevægelse, som oven i Kjøbet var nøje knyttet til Hindholm Skole, i hvilken mange Gaardmænd fra Holbæk Amt havde Aktier. Kold, vidste Trier, havde faaet sine bedste Elever blandt *de gudelig vakte*. »Dog kunde jeg,« hedder det i

hans Tilbageblik, »ikke skjule for mig selv, at det slet ikke vilde blive let for mig at vinde Tillid mellem dem. Jeg vidste jo godt, at den Frihed, der følger med den grundtvigske Oplysning, ikke var yndet, at den kirkelige Anskuelse om det levende Guds Ord ikke var vel set, og at Tale om Folkelighed i Almindelighed blev regnet enten for ugudelig eller i al Fald overflødig Snak. Jeg haabede dog, at det skulde lykkes for mig at overbevise dem om mit kristelige Sindelag og at faa dem til at blive opmærksomme paa, at den Oplysning og Dannelse, jeg vilde føre frem, kun skulde bidrage til at lære os bedre at bøje Knæ for *Jesus Kristus Vor Herre*, saa den skulde være som en ydmyg Tjenerinde over for Guds Menighed og dens Sag. Jeg selv var gennemtrængt af Tanken derom og saa overbevist om Vigtigheden af, at netop den *nordiske* Oplysning, som vilde bane Vej for Vor Herres Rige, kunde komme til at tage Kampen op mod baade den gamle latinske og den moderne, fordi jeg i dem saa en Fare for, at de vilde føre bort fra Vor Herre. Saa gennemtrængt var jeg deraf, at jeg syntes, at for kristne Mennesker maatte jeg kunne gjøre det klart.«

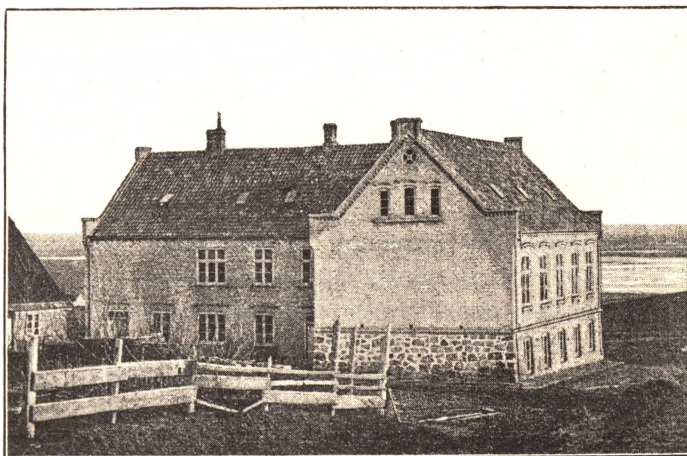
Hvem, der selv har været med i Højskolebevægelsen fra Tredserne, kan ikke læse, hvad Trier har skrevet om det dobbelte Røre, det politiske, som stod i Sammenhæng med Kampen om *Grundlovsforandringen*, og det gudelige, der blev baaren frem af *den indre Mission*, uden at blive levende mindet paa en Gang om hvad der hjalp til at aabne mange Menneskers Øre for den Tale, der kom til at lyde paa de ny Skoler, — og om den Fare, der var for at kunne blive revet med af den ene eller den anden Bevægelse, saa at det gik i Glemme, at *Skolen* var noget for sig, der hverken skulde gaa op i *Stat* eller i *Kirke*.

Har den danske Folkehøjskole — paa samme Tid, som den fik Fart ved det Røre, der kom frem i Aarene efter 1864, trods Slingringer i det enkelte, kunnet holde sig klar for enten at blive slugt af Politiken eller blot at blive en Udbygning til Kirken, da kan den vel derfor særlig takke tre Omstændigheder. Den ene er, at Tanken om det fraskilte Sønderjylland al Tid holdt Bevidstheden vaagen om *den store Folkesag*, som har haft Magt til at samle Forkæmpere fra forskellige politiske Grupper. Den anden er, at *den historiske Retning* i Grundtvigs Oplysning, baade om det borgerlige og om det kirkelige, havde paavirket de fleste af hans Læringer for stærkt til, at de i deres Skolevirksomhed kunde gaa op i at tjene Øjeblikkets Krav. Den tredje var, at der allerede i Tredserne var *ikke faa af de gamle opvakte, som havde sluttet sig til Grundtvigs kirkelige Oplysning*. Det var iblandt dem, at

Peder Frederiksens Stuehus.

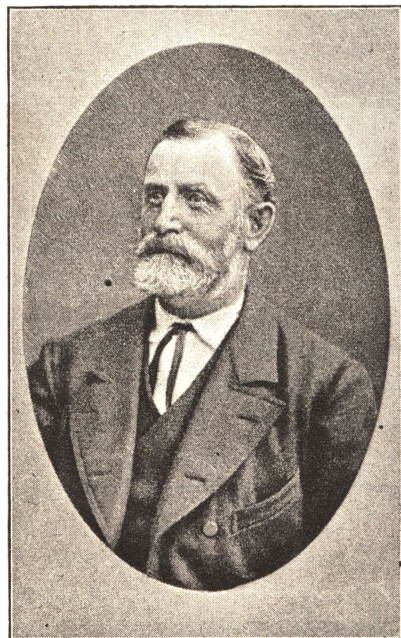
fik fra første Færd en fortrinlig Støtte i en Sjællænder, der hørte til samme Slags Folk som hine Fynboer og Jyder, Gaardmand *Niels Jensen* i Stenstrup i Rønnebæk Sogn (død 1875). Trier har fortalt, at denne Mands gode Forventninger om ham hang sammen med den Tanke, at der med de kristne af jødisk Byrd skulde følge en egen lykkelig Gave til at udbrede Guds Rige. Ligesom Niels Jokum Termansen talte Niels Jensen ved *Vallekilde Skoles Aabning* 1. November 1865 i Peder Frederiksen's Gaard og bragte da sin Søn til den som Elev. I Vinterens Løb besøgte han Skolen sammen med sin aandelige Frænde, Gaardmand *Jens Olsen* i Sjolte i Sne-sere Sogn. Niels Jensen talte ogsaa ved Indvielsen af *den ny Skolebygning* den 23. Oktober 1866.

Vallekilde Højskole (1866).

Kold havde fundet sine bedste Venner. Og vi er ikke faa Højskolelærere, der staar i stor Taknemmelighedsgjæld til Kristen Hansen i Vejstrup, Poul Rasmussen i Sanderum, Peter Larsen i Dons, Jens Jørgensen paa Bjerregaard, Morten Jørgensen i Fløjstrup og Peter Lauritsen i Vejen. Ernst Trier

Den mærkeligste af de Lægfolk i Triers Kreds, som efter at være bleven vakt under Paavirkning af en anden gudelig Retning end den grundtvigske havde sluttet sig til denne, var imidlertid Mejeriforpagter *Adolf Burchardi*. V. J. Hoff har i et Mindeord om ham fortalt, at han i 1865 mistede en dejlig lille Dreng, — og da det var et meget tørt Aar, slog Græsset fejl, og han tabte hver Skilling, han havde tjent i de foregående Aar. Men netop i dette Aar kom han i Forbindelse med Trier, som holdt flere Møder i Kallundborg-

Adolf Burchardi.

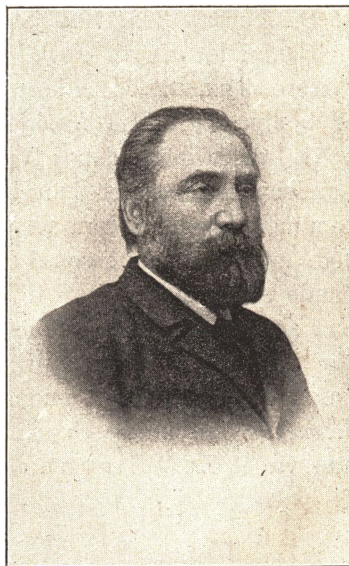
Egnen for at vække Opmærksomhed for den Skole, han vilde oprette i Vallekilde. »Af ham lærte jeg,« sagde Burchardi, »at jeg er et *Menneske*, skabt i Guds Billede, bestemt til gjøre mig Jorden underdanig, være Dyrenes Herre og trakte efter mit rette Hjem her oven til.« Det var altsaa særlig Betydningen af det menneskelige, dets Adel trods dets dybe Fald, dets Ansvar og dets Maal, som da gik *levende* op for ham. Han blev lige fra første Færd en varm Ven af Højskolen, og den Følelse bevarede han til det sidste. Det var i den lange Aarrække (1865—1891) ikke mere end et Par Gange, at han ikke var til Stede, naar enten Karle- eller Pigeskolen begyndte, og han talte da til Eleverne. Det var oftest vækkende Ord, fulde af kjærlig Formaning og alvorsfuld Opmuntring, og de greb gjerne de unge stærkt. Naar Trier trængte til et varmt Ord og en god Haandsrækning i sin Skolegjerning, sendte

han ofte Bud efter Burchardi, og han kom gjerne og villigt. Det var ham al Tid en Glæde at være i de unges Kreds. Vejr og Vind afskrækkede ham ikke. Var det meget strængt, saa satte han sig paa sin Ridehest, og saa gik det trods Snedriver og Storm. Da kunde hans Livsaander ligesom rejse sig, naar han kom til Hest og kæmpede med Vejret. Den stærke og frejdige Mand blev da ligesom dobbelt frisk og glad. Et stærkt Indtryk gjorde hans Personlighed i det hele paa de unge Karle og Piger, og det slog aldrig fejl, at mange af dem, naar de kom ud paa Egnen, tyede ind under hans gjæstfri

Tag. Og der var aldrig Mangel paa Karle eller Piger fra Højskolen, der ønskede at tjene hos Burchardis eller lære Mejeriet der.

Lad mig anføre et Par Linjer af et Brev, som Burchardi skrev til mig i et af sine sidste Leveaar, og som kan give en Forestilling om, hvordan han har talt ved Aabningen af et Skole-Halvaar paa Vallekilde. Brevet er skrevet 1. Maj 1889: »Naar jeg kunde tale ved Skolens Aabning hos dig, vilde jeg prøve paa at fortælle, at Gud er god, og prøve paa at fortælle, hvad den kjære Gud har altsammen for med os, ja, at Han ikke har forsømt det mindste, men lagt alt til rette for os, saa vi kan leve et glad og lykkeligt Liv, og det kan vi, fordi Han har givet os Ævner og Kræfter til at samle Lykken op, — og nu vil Lærerne paa Askov hjælpe eder med at brede Vingerne, saa I kan flyve ud og samle ind!«

Hoff og Tranberg ydede deres Hjælp i Skolen; men Triers stadige Medarbejder i den første Tid var *Niels Thomsen* fra Glud i Bjerre Herred, en af de unge Mænd, han især havde lært at sætte Pris paa under sin Virksomhed paa Blaagaard Seminarium — »den milde, rolige, omhyggelige og betænksomme Thomsen«. Senere blev en anden god Ven fra Blaagaards-Tiden knyttet til Vallekilde Skole, *Andreas Bentsen* fra Kvandløse, som den Dag i Dag har sin Virksomhed i Vallekilde, men i de sidste femten Aar i en selvstændig Stilling ved Siden af den egentlige Folkehøjskole.

Andreas Bentsen.

Bentsen havde været Tømrer, før han tog paa Seminariet, og det faldt derfor ganske naturligt, at han om Aftenen hjalp de Haandværkere til rette, der kom paa Skolen, og som havde Lyst til at lægge sig efter Bygningstegning. Dette førte til, at der kom flere og flere Byggehaandværkere til denne Højskole, og deres Tegnebrætter fyldte om Aftenen stærkt op paa Bordene i de to Skolestuer.

I Sommeren 1877 var Bentsen — som vist nok flere Gange før — med ved Lærermødet i Askov i Avgust Maaned. Da holdt Xylograf *Fr. Hendriksen* fra Kjøbenhavn efter mit Ønske nogle kunsthistoriske Foredrag, som han oplyste ved Forevisning af Fotografier af Kunstværker, og paa Mødets

sidste Aften indledte han en Forhandling om Kunstens Forhold til Haandværket. Ved at høre Hendriksen og under Indtrykket af denne Forhandling fik Bentsen Lyst til at gjøre noget mere ud af sin Haandværker-Undervisning. Allerede i Vinteren 1877—78 oprettedes der ved Vallekilde Højskole en særegen Afdeling for Haandværkere, der kom til at betale fem Kr. mere om Maanedn end de andre Lærlinger. To Aar efter gik Bentsen videre ved selv at bygge Undervisningslokaler til Haandværkerskolen. Fra Vinteren 1879—80 havde Haandværkerne Adgang til Foredragene paa Højskolen, hvor de da ogsaa var Kostgængere, medens de ellers helt igjennem modtog en teknisk Undervisning af Bentsen og hans Medhjælpere. Vallekilde Haandværkerskole har i Aarenes Løb udviklet sig til noget meget betydeligt. Den har været stærkt søgt af Murere, Tømrere, Snedkere og Malere. Bentsen har haft 5 à 6 Lærere til at hjælpe sig. Ved forskellige Højskoler er der vokset Haandværkerskoler op i Lighed med den i Vallekilde. Og nu er det ingen Sjældenhed, at en Landsbyhaandværker kan levere en Tegning og et Overslag til en Bygning, som helt igjennem kan være Rettesnor for Arbejdet, saa Bygherren nøjagtigt véd, hvad han skal give ud for at faa Huset færdigt, og de indkjøbte Materialier baade slaar til og gaar til. Det kan man ogsaa høre som en Ros over de paa saadanne Skoler uddannede Haandværkere, at de er gode at have paa Kost, og at de hverken drikker Brændevin eller stærkt Øl. Andreas Bentsen har mere end nogen anden den Fortjeneste at have draget Landsby-Haandværkerne ind under Højskolens Paavirkning. — I lyse og mørke Dage har han været Ernst Trier en fuldtro Ven.

VIII. Højskole, Valgmenighed og Friskole.

Den 20. Marts 1866 skrev Trier til mig: »Kjære Schrøder! I lang Tid har jeg haft i Sinde at skrive til dig; en Nat drømte jeg saa dejligt om dig og din Skole; jeg drømte, at jeg besøgte dig i Askov; jeg vil ønske, at det Skoleliv maa være blot halvt saa dejligt, som det stilledes frem for mig i Drømmen. Skjønt denne Drøm stadig har mindet mig om at skrive, er jeg dog ikke kommen dertil, fordi jeg har været uhyre optaget. Jeg har fundet her en yndig Plads at virke paa; jeg vil kun forlade den, naar jeg *nødes* dertil. Men desværre er her intet Rum at faa til Leje; for at blive her maa jeg bygge selv. Hvor det har været pinligt for mig at underhandle med en

Hob Regnemestre om Jord, hvor kjedeligt at forhandle med Prokurator og Godsinspektør, hvor trættende at træffe Aftale med Murmester og Tømmermester, hvor besværligt at rejse Penge til alt dettel! Saa kom jeg ikke til at skrive, *som jeg vilde*. — Nu, Schrøder, blot dette: Har du nogle Karle, som vil være Friskolelærere? Saa kunde de passende komme til mig i Sommer. To—tre her fra og én, som nu er hos Kold, vil være hos mig fra 1. Maj til 1. Avgust, maaske bliver der to—tre foruden. Hoff og Tranberg skal saa hjælpe mig med dem. Jeg har tænkt, ligesom jeg i Vinter har givet en Oversigt over Statshistorien, saaledes til Sommer at give en Oversigt over Kirkens og, hvis det bliver mig muligt, Skolens, og saa for Resten sysle med almindelige Færdigheder og Modersmaalet. Jeg har talt med Grundtvig derom, han gav mig adskillige Vink for saadan Skole, *derefter* har jeg noget i Sinde . . . jeg véd desværre ikke endnu, om jeg kan sætte det igjennem, derfor helst tie dermed. Morsomt vilde det være at faa nogle af dine Karle her over! — Uhyre glad er jeg over denne min lykkeligste Vinter i denne vor lille Afkrog med de friske Karle! — Sig Nutzhorn, at forgyæves har jeg ventet paa en Ladning Melodier fra *Hartmann* hele Vinteren igjennem. Fra *Vinding* har jeg faaet én, som jeg hermed lader følge med. . . . — Skulde du ikke komme at besøge os i April Maaned? Det vilde være mig en uhyre stor Glæde! I al Fald nu: svar mig paa dette Brev; ellers gaar jeg og tror, at du ikke har faaet det! Hils saa din Broder og din Hustru og hele din Skole, om du vil, fra

din gamle Ven

Ernst Trier.

I Efterskriften til Brevet er der adskillige Hilsener til Nutzhorn om Melodier til Sangene i Boisens og Køsters Sangbøger.

Den 24. Maj 1866 skrev han et Brev til mig i Anton Nielsens Hjem i Munkbjærgby: »Kjære Ven! Ja nu kommer jeg — — ellers er jeg bleven vant til, at Folk melder Elever til mig — men nu kommer jeg for at melde en Elev til dig, Hr. Forstander, eller rettere *bede* dig tage imod en lille Pige, som kommer efter Tiden. — Du maa ikke sige nej, for den Pige er min egen Pige! Ja, tænk dog, Marie har virkelig faaet Lov af sin Fader til at tage paa Skole til dig og blive der til Avgust, og vidste du bare nu, hvor meget det har at sige, at han har givet Lov dertil, og hvor meget vi venter os ud deraf, — da ryddede du sikkert alle Hindringer af Vejen og skaffede hende Plads. Skulde du paa nogen Maade kunne skaffe hende lidt »stands-mæssig« Bopæl, var det jo dejligt — *for hendes Faders Skyld* — husk

hvordan han er! Bed Frøken Bruhn fra mig for min og Maries Skyld at gjøre et Offer og lade hende bo hos hende! Ellers er det for Resten mere Charlotte end dig, jeg vil bede tage sig af Marie, derfor skriver jeg mere til hende senere. — Dette er skreven i stor Hast paa en gruelig Galoprejse hjem til Vallekilde fra Dalum. Mere en anden Gang — da faar du Svar paa dit Brev. Naada! du skal faa! — Marie straaledede af Fryd ved Tanken om at komme til den »yndige lille Charlotte Schrøder og Askov Skole«. »Bare de kan og vil ha' mig« — saa gik der en Sky over Solen. — Og jeg er sjæleglad — bare det nu maa skel — Saa — min Ven — snart Svar! Hils Charlotte og de andre.

Din Ven

Ernst Trier.«

Saa fremmed hele Højskolebevægelsen var den Gang, maa det ikke forundre, at Provst Abel havde sine Betænkeligheder ved at sende sin Datter over til os, der levede i smaa Nybyggerforhold. Triers og vor Veninde, Frøken Elise Bruhn, var draget over til os og havde faaet Bolig paa Melvanggaard, en ti Minutters Vej fra vor Skole. Der kom ogsaa Marie Abel til at bo. Hun vilde, ved Siden af at høre Foredrag, gjerne, som hun skrev til min Hustru, »faa Lov til saa meget som muligt at tage Del i Husholdningen og gaa i Køkkenet«. Der var nemlig Tale om, at Trier og hun skulde have Bryllup næste Foraar og saa have Pigeskole om Sommeren, »og derfor er det, at jeg, som desværre er meget ukyndig i saa mange Ting, saa gjerne vilde benytte denne sidste Sommer til at faa lidt Indblik i Tingene, og saa véd jeg ingen Steder, jeg hellere vilde vælge at tage til end netop til Askov.«

19. Juli skrev Trier fra Vallekilde: »Kjære Schrøder! Nu i Morgen haaber jeg at kunne hejse Kransen paa min ny Bygning; saa er min Nær-værelse her i Vallekilde en Tid lang ikke nødvendig, og jeg agter at flyve en Stund ud af mit venlige lille Bur for at faa alt det meget Murstøv rystet af mig. Og allerhelst flyver jeg da til Askov! Du kan nok mindes, jeg skrev til dig i Vinter om en Drøm, jeg havde om Askov, jeg synes næsten, jeg har mærket, den havde noget ved sig, som vore Sjællændere herovre siger. Det for mig utrolige er sket, at min lille Marie dér har fundet et yndigt Hjem, et rigtigt Skolehjem. Aldrig før har jeg faaet saadanne Breve fra hende, saa fulde af Glæde og Henrykkelse. Jeg er dig og Charlotte uhyre taknemmelig for, hvad I har været for den kjære Pige. Aldrig, tror jeg, kunde noget saaledes have knyttet mig til dig og din Skole som dette, der nu er sket, at Marie blev en af dine *glade* Elever, og Askov Højskole straalere nu

for mig ligesom i Drømmen som et yndigt Sted. Gjerne vilde jeg nogle Dage sætte mig ved Maries Side paa Skolebænken, og vil du have mig, saa kommer jeg nu i næste Uge over til eder. Og saa faar du give dig lidt Tid til at tale lidt med mig om mange Ting; at Johannes* var hos mig saa længe, vil kunne lette os Samtalen meget. Men saa, kjære Ven, jeg er sen til Pennen, men rask i Munden! Lad det nu være nok med dette Skriveri —, og hils Charlotte meget fra

din Ven

Ernst Trier.«

Det var paa den i dette Brev bebudede Askov-Rejse, at Trier forgjæves søgte at faa Peter Larsen til at give Afkald paa den af ham antagne Husholderske, Karen Jørgensen, der siden blev P. Larsens Hustru.

Den 7. Desember 1866 skrev Trier: »Kjære Schrøder! Du skal have Tak for den venlige Hilsen, vi rundt om ved Højskolerne i denne Tid har faaet fra dig gennem din ny Visebog.** Vi har taget den i Brug — men vi savner *Toner* — Toner! Har du nu skaffet alle Højskoler Ord, faar du hjælpe Vallekilde Højskole til Toner, *enstemmigt* opskrevne kun; den raphændede Nutzhorn vil vist nok nemt kunne hjælpe dig, og maaske har du Elever, som kan hjælpe. Hjælp os nu til, at vi kan komme til at »lege flittigt« og *snart*. . . . Ellers er jeg glad ved, at næsten alle Elever har villet have din Visebog, og jeg er overbevist om, at det kom til Dels af, at dit Navn stod paa den. Vi taler ofte om dig og Askov her ovre, og gennem vore to Fynboer og Søren Hansen hører vi stundom fra eder. Det er dejligt saadan at staa i Forbindelse med de andre Skoler, at mærke til det *fælles* Arbejde. Fra Baagø og Nørregaard hører vi ogsaa af og til; det lader jo til at gaa rigtig godt hos dem. Her gaar alt nok saa fornøjeligt; jeg har et *rigtig* godt Hold Elever rundt om fra hele Landet; det er prægtigt for mig i Aar at kunne have dem alle samlede, om ogsaa det vidtløftige Husvæsen volder mig en hel Del Bryderi; men med den virkelig mageløse Madam Storm og de dygtige og rare Piger, jeg har, og en flink Avlskarl lader det til at gaa godt, — skjønt Priserne jo i Aar er forfærdelige. Ogsaa det har imidlertid sine gode Sider, at Eleverne maa hjælpe mig med at skaffe Smør og Flæsk til Huse til billige Priser. Ved Skolen har jeg ikke liden Hjælp i Aar af Jørgen Madsen, hvem *Vor Herre* saa forunderlig bevarede for os;*** han har saadan omtrent samme

* Johannes Schrøder, min Broder, havde sat Trier ind i meget vedrørende Skolen i Askov. ** Tillæget til Køsters Visebog. *** Om Jørgen Madsens livsfarlige Fald har Trier fortalt i »Fem og tyve Aar«, Side 102.

Stilling som Per Mortensen [Buk] den første Vinter hos Povlsen[-Dal], og saa lille rare Weitemeyer, der bliver flinkere og flinkere hver Dag og med Hensyn til Naturkundskaber, Regning og Tegning er til stor Hjælp.«

Disse Breve fra Trier kan give en lille Forestilling dels om hans første Skolevirksomhed og dels om vort indbyrdes Forhold. Lad mig dertil føje et Brudstykke af et længere Brev fra en af vore fælles Læringer. Han havde først været paa Vallekilde, saa i Askov og vendte i April 1868 tilbage til Valle-

Ubberup Valgmenighedskirke.

kilde. Der fra skrev han 27. April 1868: »Jeg kom her til efter Bestemmelse Søndag Eftermiddag den 5., og jeg kan rigtig nok ikke nægte, det var rart, jeg kom saa tidlig, saa jeg fik Skolen at se i sin daglige Skikkelse. . . . Det var ret yndigt at se Eleverne gaa sammen. Det staar saa klart for mig, at Trier er rigtig paa sin Plads til at oplive og bringe et rigtigt Samliv i Stand. Jeg talte med flere af Eleverne, som ogsaa vidste, hvad de vilde. Der var stor Graad ved Adskillelsen, og den var ikke lokket frem ved rørende Taler; det var kun Tanken om at skulle skilles fra saa mange kjære Venner.

— Det er mærkeligt, saadan som Livet vaagner rundt omkring her ovre, og meget af det, der kommer frem, er ret fornøjeligt. Ude i Kallundborgegnen er der oprettet en Skytteforening, bestaaende af 120 Medlemmer, hvor det gaar glimrende med Øvelserne. De mødes om Søndag Morgenen Klokken 5 og har saadan Lyst, at de drømmer om de forberedende Øvelser næsten hver Nat. Holm paa Ubberupgaarden har givet fire Skjepper Land til Ekserserplads og skal desuden have Sangøvelser med dem. En ung Gaardmand, som er bleven meget tyk, har de faaet til Delingsfører, og han er henrykt derover, fordi han i flere Aar ikke har befundet sig saa vel som efter disse Øvelser. Kvinderne har givet hundrede Rigsdaler til Fanen. I andre Retninger er der ligeledes Røre. Der er vist ni eller ti Piger der ude fra, som kommer paa Skolen her. Befolkningen har flere Steder indgivet Klage over deres Præster; et Sted har de bedt Provsten om en troende Mand. En Præst har faaet en vis Tid fastsat, hvor han enten skal søge sin Afsked med Pension eller holde Kapellan. Der er kommen eller kommer unge Præster der ude næsten over hele Eggen. Forleden ved Prøvevalg til Amsraadet var der en Bonde, som vist aldrig før havde sagt noget slige Steder, der stod og gav Oktobermændene rigtig paa Hovedet. Han er ikke selv betragtet som Grundtvigianer, men han sagde dog: »I taler om Grundtvigianere, og I véd ikke, hvad I taler om.« Senere ved Valget skal der kun én Oktobermand være sat igjennem. Her inde ved Vallekilde eller i Nærheden kommer der ogsaa en Del frem. Kræfterne vaagner, baade de, der er imod, og de, der er med Livsbevægelsen. Hoffs Asyl kommer nok i Gang; han har kjøbt Hus dertil, og der er ogsaa givet en Del dertil. *Bjørnson* har været her, som De vel véd. Han yder ogsaa dertil; han har nemlig læst op en Aften hos Triers Broder, hvor det skulde koste fire Mark for hver Tilhører, og disse Penge skulde være til Hoffs Asyl. Der arbejdes baade paa Forbrugs- og Syge-Forening. Desuden er der nogle Bevægelser, man ikke holder af. Der er omtrent fyrre, som rejser til Amerika, tre Gaarde og nogle Huse er solgte af Folk, som rejser. Ogsaa en anden ny Bevægelse er kommen i Nærheden af os. Det er Bondekomedier, hvor Bønderfolk skal gjøre Nar af det gale, indtil — frygter jeg — de selv bliver gale. Ja, det er maaske for haardt; men jeg kan ikke tro, der kan komme noget godt ud af det. . . . I Favrbø er det prøvet, og i en anden By bygger en Hønsekræmmer en stor Sal, som ogsaa skal bruges dertil.«

Naar dette Brev giver sit Bidrag til at belyse »de rørte Vande« sidst i Tredserne, da er det vel værd at lægge Mærke til, at det navnlig er i Kallundborgegnen, at vedkommende ser de lyse Tegn.

Det var da ogsaa i denne Egn, hvor Burchardi boede paa Birkendegaarden og Holm paa Ubberupgaarden, at den fri Børneskole, som Trier elskede saa højt, slog bedst an; der fik hans Medlærer, Thomsen, sin Fremtidsgjerning i en Friskole; der kom Søren Rasmussen til at virke paa Røsnæs, og de blev ingenlunde de eneste Lærere i saadanne Skoler, om de end maaske er de eneste Jubilarer blandt Friskolelærerne der ude. Og her rejste sig ogsaa, da

Korskirken i Vallekilde.

Hoff ikke søgte sin Svigerfaders Embede, da han tog sin Afsked fra 1. Januar 1873, Betlehemskirken som *Ubberup Valgmenigheds Kirke*.^{*} Trier var saa ivrig som nogen for denne Sag, men har skjønnet, at Menighedskredsen var stærkere i Ubberup end i Vallekilde. Da der var gaaet nogle Aar, og selve Vallekilde Højskole havde fremkaldt en Del Hjem i sin Nærhed, blev der bygget en Annekskirke til den i Ubberup, *Korskirken* i Vallekilde, hvor Trier blev Hoffs Medhjælper som Søndagstaler. Denne Kirke fik en mærkelig Altertavle,

* Den blev indviet 6. April 1873.

som af Professor Roed var udført efter en Karton af hans Søn, den unge, tidlig afdøde Kunstner *Holger Roed*: »Den forlorne Søn«. (Se Afbildn. Side 55.)

Trier har i høj Grad skjønned paa det, at Valgmenighedens Dannelse kom til at knytte hans kjære Ven *Hoff* til Kredsen; men han har ogsaa været inderlig overbevist om, at Valgmenighedsbevægelsen havde den allerstørste Betydning for den danske Folkekirkes Fremtid, ligesom Friskolebevægelsen for det hele Folk.

Det indre af Korskirken i Vallekilde.

Ligesom der i det første af Triers Breve, som oven for er meddelt, er berørt, hvordan han havde Planer til at holde Sommerskole for Friskolelærere, saaledes vil jeg nu meddele nogle af hans Udtalelser om *Friskolen*.

Da han udgav en lille Bog til bedste for en Friskole (»Gave«),* skrev han i Forordet: »Oftē har jeg hørt vort lille Land rose, fordi man der har et stort Antal Skoler, hvortil vor Almue er tvungen at sende sine Børn. Om nu hele dette tvungne Almueskolevæsen virkelig er saa megen Ros værd, skal

* Jeg har liggende for mig anden Udgave, 1870.

jeg her ikke inklade mig paa at drøfte. Sikkert er det imidlertid, at vore Bønder netop paa de Egne, hvor en folkelig Oplysning har trængt igjennem, ikke er tilfredse dermed; der oprettes da den ene fri Børneskole efter den anden. Det fortjener vor fulde Opmærksomhed; det Særsyn er derved kommen frem, at en ikke ganske lille Del af vore Bønder, foruden at skatte til den bestaaende Almueskole, frivillig opretholder ved egne Midler den fri Skole ved Siden deraf. Det forekommer mig meget glædeligt; thi saa vidt jeg kjender til det, vil det næsten alle Vegne vise sig, at Drivefjødren dertil er Kjærlighed til Oplysning og Syn for, at, skal Oplysningen blive til Gavn for Livet, maa den virke i Frihed. Et umiskjendeligt Vidnesbyrd om, at det er en Kjærligheds-Sag, er det, at der kræves i Almindelighed en ikke ringe Grad af Opofrelse baade fra Forældrenes og Lærernes Side, for at disse fri Skoler kan oprettes og opretholdes. Det er langt fra saaledes, at det alene er velstaaende Mænd, der er ivrige for og sætter dem i Værk; det er lige saa meget Smaafolk, der er ivrige for Sagen. og jeg kjender Tilfælde, hvor over Halvdelen af de Børn, der søger saadanne Skoler, er Husmænds Børn. Med Skolestue og alt ydre Tilbehør maa man i Almindelighed hjælpe sig, som man kan bedst. Men ofte vokser Skolen saaledes til, at man maa se at skaffe den sit eget Hus og bedre Lejlighed, end den hidtil under Fremvæksten har kunnet nøjes med, hvor vanskeligt det saa ofte end vil falde.« Den lille Bog, han havde samlet, skulde gjerne give en Indtægt til Støtte for et saadant Byggeforetagende.

I »Nordisk Maanedsskrift« for 1872, første Halvaargang, kan man finde et Stykke af Trier, der er rettet *imod Samskolen*. Han tror, at Drengenes Adskillelse fra Pigerne ved Undervisningen »vil give sig af sig selv i den fri Børneskole, der hører saa nøje sammen med *Hjemmet*, hvor det jo ikke let faldt Forældrene ind at sætte Pigerne til at ride Heste til Vands eller Drengene til at spinde og sy, hvor de uvilkaarligt fortæller Drengene ét og paa én Maade, Pigerne et andet og paa en anden Maade, hvor Børnene mest er henviste til *Moderens Omsorg* — altsammen, hvis ellers *Hjemmet* duer noget. Hvad Undervisningen for de *voksne* angaar, da har Adskillelsen paa Karle og Piger jo været gjort fra Begyndelsen af paa vor fri Folkehøjskole. Aarligt har vi ogsaa rig Lejlighed til der at mærke, hvor højst nødvendig den er, der, hvor det gjælder om at hjælpe vor Ungdom »til at finde *sig selv*«, som Kold sagde. For at kunne komme dertil maa vi først og fremmest kunne tiltale dem — det viser sig da straks, at vor Tiltale maa være forskjellig, naar den skal bane os Vej over for Karle og Piger.«

I »Højskolebladet« for 13. Juni 1884 er der af Ferd. Petersen gjengivet et Foredrag, som Trier anden Paaskedag samme Aar har holdt i Vig Forsamlingshus om den fri Børneskole. Der har han hævdet meget bestemt, at der er en Ting, Forældre ikke maa overlade til andre, heller ikke til Friskolelæreren, at undervise deres Børn i, og det er *om Gud og hans Gjerninger*.

Om Trier al Tid fastholdt, at Drønge og Piger skulde undervises hver for sig, véd jeg ikke. Men at han til det sidste blev en trofast Ven af den fri Børneskole er sikkert.

Har jeg oven for anført et Stykke af et Brev fra en af Triers og mine fælles Elever, der kaster Lys over det Røre, der var i Kallundborgeggen, saa lad mig anføre et Brudstykke af et Brev fra en Friskolelærer i en Egn uden Røre, der ogsaa har staaet i et nøje Forhold til os begge. Det er fra omkring 1870. I hans Kreds, skriver han, »gaar det godt, jeg fristes til at skrive langt over alle Forventninger. Der var forrige Aar just ikke de lyseste Udsigter; tværtimod, de var snarere mørke; Skolen var jo nærmest at betragte som et nyt — det vil rigtig talt tillige hedde — Kunst-Forsøg. Her er en rar Mand med en god Følelse ogsaa for andres Vel; han saa nok af det bagvendte i Almueskolen og havde Varme nok for at kunne bringe et Offer til at hjælpe paa den Trang hos de faa, der delte hans Følelse og Syn, uden dog selv at være i Stand til at gjøre noget. Saadan blev Skolen da aabnet og begyndt; der var to Familiers Børn, og snart kom et Par mere; men den enes gik straks igjen. Skolen gik nu i det første Aar; de samme fire Børn holdt det vel ud og jeg med, skjønt det vel ikke al Tid gik med Liv og Lyst, da der var mangt et Misgreb fra min, Misforstaaelse og Mistro fra Forældrenes Side, og hvad der var værst, Manden havde ikke selv Børn, saa Skolen var nær blevet et Luftkastel, en Bygning uden Grund. Men nu gjaldt det at gjøre Skridtet helt ud. Vi maatte forsøge et Forlig, først imellem os og dem og siden mellem Sagen og dem. Vi fik da lavet »et Skolemøde«, hvor *Trier talte og rev hele Selskabet med*, saa Udsigterne lige straks blev meget bedre; men derved opnaaedes dog kun, at Folk fik Lyst til at se, hvad det egentlig var, vi havde for, hvad der, som de sagde, »stikker bagved«. . . . Jeg blev opfordret til at træde op som Ordfører for Oprettelsen af en Skytteforening, og derefter blev jeg valgt til Formand. Jeg gruede for den Skytteforening; men her gjaldt det netop at gjøre Skridtet helt ud, og det gik godt; Lykken var ogsaa her bedre end Forstanden. . . . Medlemsantallet sank ned fra henved Hundrede Tilskuere til halvt saa mange — jeg tror næsten alle — virkelige Medlemmer; dertil bidrog nu mest selve Øvelserne og Samlivet

derved, men ogsaa Aftenskolen; der sang vi, og jeg læste højt: en Historie af Anton Nielsen, én af H. C. Andersen, af Hostrup om Spøgelsler, af Holberg, af Ingemanns Valdemar Sejr. I Foraaret fik vi mere Fart. For Pigerne, som ogsaa var i Aftenskole, fortalte jeg Bibelhistorie hver Lørdag Aften; de skaffede en Fane ved forenet Hjælp. Konerne vilde ikke være uden for ved »Faneposten«; de dækkede Bord for alle Skytterne og Pigerne [den Dag, Fanen blev overleveret]. *Trier*, Tranberg og Præsten her talte, og Folk sagde: Det er den lykkeligste Dag, vi har oplevet. Nu fik vi flere Børn i Skolen, Børn fra otte Familier, alle af samme Alder og af Forældre, der kunde og vilde ofre noget for deres Børn.« Det er et Træk af den Pioner-Virksomhed, som i hine Tider øvedes af mange af Folkehøjskolens bedste Læringer.

IX. Triers andet Ægteskab. Vejen til Sorø.

Allerede den 23. Juni 1873 fristede Trier den Sorg at miste sin første Hustru; det er hendes Døtre, der er gifte med de to dygtige unge Mænd, som nu forestaar Gjerningen paa Vallekilde, i det den ene leder Skolen, den anden det betydelige Landbrug og Haven. Trier havde haft en udmærket Støtte i den fynske Præstedatter, han fæstede til sin Brud i Krigsaaret. Ved sin sanddru og velvillige Personlighed havde hun vundet mange Venner i den Kreds, hvori Skolen havde sin Gjerning, og disse viste deres Taknemmelighed ved at oprette et Legat, der kom til at bære hendes Navn, og som blev overgivet Trier 2. Februar 1874.

I en Almanak for 1870 har jeg ved Begyndelsen af Juni Maaned skrevet: »Fra Onsdag Eftermiddag til Fredag Eftermiddag Besøg af Hr. *Marstrand* med to Døtre«. Troels Marstrand har i sine Optegnelser om sin Slægt givet et Vink om, hvad der gav Anledning til dette Besøg. En af hans Døtre, *Julie Marstrand*, havde gennemgaaet Frk. Zahles Skole og var bleven Lærerinde paa Hindsgavl. Den høje Dame, hvis Døtre hun underviste, satte stor Pris paa at høre Præsten *M. Melbye* i Asperup prædike. Julie Marstrand kom derved i nærmere Forhold til dette grundtvigske Præstehus og blev vundet for den Tankegang, hvis varmtfølende Talsmand Melbye var. Siden Krigsaaret var der et meget nøje Forhold imellem Melbye og mig; hans ældste Sønner havde været paa Skole hos os, og hans ældste Datter var min Hustrus nære Veninde. Det er da ikke saa underligt, at det Ønske kunde opstaa

hos Julie Marstrand at faa den Højskole at se, hvormed der blev talt saa meget i Asperup Præstegaard. Da hun og hendes Søster Kristine med Faderen i 1870 skulde gjøre en Sommerrejse i Jylland, fik hun ham til at lægge Vejen over Askov.

⌚ Dette første marstrandske Besøg hos os trak adskilligt efter sig. Tre af Troels Marstrands Døtre og én af hans Broderdøtre tog efterhaanden Ophold hos os om Sommeren, dels som Elever, dels som Lærerinder paa Pigeskolen; baade Julie og Kristine Marstrand har virket her paa denne Maade. Julie

Marstrand blev i Sommeren 1875 Lærerinde paa Vallekilde Højskole, og medens hun den følgende Vinter var med sin Fader paa en Rejse i Italien, blev hun forlovet med Ernst Trier.

M. Melbye, som først havde gjort hende bekendt med det grundtvigske Livssyn, skrev til mig i Februar 1876: »Og Julie Marstrand, der blev forlovet med Trier! Ja, jeg havde knap troet det; men hun føler sig saa lykkelig og glad, saa vi andre kan jo ogsaa kun glæde os derover, og Trier faar en elskelig Hustru, en kjærlig Moder for de smaa Piger og en god Støtte i sin Skolegjerning, saa han har Grund til at være glad.«

8. Marts 1876 skrev Trier til mig: »Kjære Ludvig Schrøder! Om Gud vil det, vil Julie og jeg i al Stilhed blive viet af Mads Melbye i Vartov den 5. April. Vi tænker da samme Dag at kunne rejse til Vallekilde, og her i mit

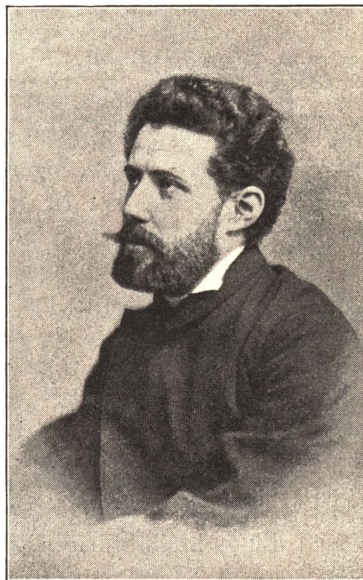
Julie Trier, født Marstrand.

Hjem vilde vi jo saa gjerne den 6. April se gode Venner hos os. Skulde du og Charlotte ikke have Lyst til den Dag at komme til os?!? . . .« og 1. April: »Kjære Ludvig Schrøder! Altsaa Torsdag (den 6. April) Middag Klokken 12 holder der lukket Vogn paa Jyderup Station til din Hustrus og min Svigerinde Idas Brug. Hvor glæder jeg mig til at se eder begge — inderlig Tak, at I vil komme. Slaa eder til Ro hos os, saa længe I vil det!«

Troels Marstrand var Broder til den store Kunstner, *V. N. Marstrand*. Ved sit andet Ægteskab blev Trier da knyttet nøje til Kunstnernes Kreds, hvortil han allerede i sin tidlige Ungdom havde følt sig saa stærkt draget. Senere blev der endnu flere Forbindelser. En Søster til Julie blev gift med

Maleren *Zacho*. En Søsterdatter af Trier blev gift med Maleren *Viggo Petersen*. *Joakim Skovgaard* tog stundum Uger eller Maaneder igjennem Bolig i Vallekilde. Arkitekten *M. Nyrop* gjorde Tegninger til Nybygninger ved Skolen. Efterhaanden blev der mange Spor af Triers Forbindelse med de bildende Kunstnere. Et af de ældste var det Billede af *Dalsgaard*, der prydede den store ny Skolesal, som det paa Grund af det voksende Tal af Lærlinger blev nødvendigt at opføre. (Se Side 61).

Det Forhold, der fra Ungdomsaarene bestod imellem Hovedlærerne paa Testrup Skole, Trier og mig, blev befæstet ved det Samarbejde, vi fik om en Sangbog for Folkehøjskolerne i tre Dele. H. Nutzhorn og jeg samlede verdens- og fædrelandshistoriske Sange; C. Baagø og Nørregaard fædrelandske Sange med en Del Kæmpeviser og Stemnings-sange, og E. Trier besørgede en kristelig Sangbog, som ved Siden af bibel- og kirkehistoriske Sange indeholdt en Del Salmer og Sange, der egnede sig til at kaste Lys over Menneskelivet. Ligesom Boisen og Køster havde raadført sig med Grundtvig og faaet ham til at foretage Ændringer, hvorved Digte, der fra først af ikke var bestemte til at synges, blev skikkede dertil, saaledes blev Grundtvig ogsaa taget paa Raad med ved den ny Højskolesangbog, og særligt da af Ernst Trier. Den nu saa yndede Sang: »Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord« vilde ikke have været paa Folkemunde, om ikke Trier havde faaet Grundtvig til at digte fire ny Verselinjer, hvorved et Brudstykke af det store Digt til hans Børn blev afrundet til et hele.

Ernst Trier som ældre.

Det Forhold, hvori Højskolen i Askov var kommen til at staa til Julie Trier, maatte yderligere befæste Baandet imellem os.

Men to Aar efter at vi havde været i Vallekilde for at fejre Ernst Triers Bryllup med Julie, var der nær kommen en Kurre paa Traaden i Anledning af det Møde i Kjøbenhavn 10. til 11. April 1878, hvor jeg fremhævede, at Tiden var kommen til at søge at fremkalde *et stærkt Brændpunkt for den grundtvigske Folkehøjskole*, og Jens Nørregaard ikke blot betonedede, at den

videre Udførelse af Folkehøjskoletanken skulde sættes i Værk i *Sorø*, men forelagde en hel Plan for den Skole, som dér skulde afløse Akademiet. Triers Forhold til denne Sag kan bedst oplyses ved et Brev, som han skrev til mig 7. Maj 1878 i Anledning af, at jeg havde bedt ham holde Foredrag ved det Lærermøde, der i Avgust skulde holdes i Askov, og hvorved forskellige Højskolelærere kunde prøve deres Kræfter til en Lærergjerning som den, vi mente, Tiden var kommen til at faa i Gang. Men det er dog ikke særligt for at oplyse Triers Forhold til Højskolemødet i Kjøbenhavn 10.—11. April, at Brevet skal meddeles. Det er især derfor, det hører til hans Levnedsløb, fordi han ved at skrive det kom til at give Stødet til et mærkeligt Skridt i Højskolesagens Udvikling:

»Kjære Schrøder! Du maa undskylde, at mit Svar kommer saa sent! Jeg vilde have svaret straks, men Julie raadede mig saa meget til først at overveje Sagen nøjere, og jeg følte selv Trang dertil. Imidlertid begyndte Pigerne at komme her til, og samtidigt hermed fik jeg Telegram om, at min Moder var saa syg, at vi kunde vente hendes Død meget snart; Julie og jeg tog da øjeblikkelig til Kjøbenhavn for at tage Afsked med hende. — Jeg kunde jo sagtens svare dig ganske kort; men det har jeg ikke Lyst til; thi det er mig **meget** om at gjøre, at du skal forstaa mig, saa at ingen Mis-kjendelse kommer; thi du véd næppe, hvor megen Pris jeg sætter paa dit *Venskab*; det vilde være mig en *Sorg*, om nogen Sinde der kom Brud derpaa. Derfor til Forstaaelse altsaa hensætter jeg dette. . . Jeg begriber aldeles ikke, hvordan du og Nørregaard kan holde alt det ud, I har for. Jeg beundrer eder og navnlig rigtignok dig derfor, at du kan gjøre det, som du gjorde i Fjor f. Eks.: holde Karleskole til April, umiddelbart derefter tage imod Pigerne, saa rejse til Norge og tale dér Gang efter Gang,* saa holde Lærermøde, samtidigt dermed skrive Bøger, — nej, jeg begriber det ikke. Jeg har kun faa Kræfter og maa spare paa disse for at kunne sætte **det ene** igjennem, jeg har for. Derfor: jeg maa have April og Avgust Maaned *helt fri*, til i dem at *samle Kræfter*. I September er vi jo nødte til at tale mange Steder; det er for mig Aarets mest anstrængende Maaned, da jeg lider ved al Rejse-Færd. I Oktober kommer saa Mødet her, hvortil jeg vil være kvik, da det er mig det kjæreste af alt hele Aaret rundt. I det hele staar det for mig: »Hvad du ævner, kast af i det *nærmeste* Krav!« — altsaa først og fremmest samle

* Efter Indbydelse af Christoffer Bruun gjæstede Hoff og jeg med et stort Selskab af danske Højskolevenner i Juli 1877 Gausdal. Paa Vejen dertil var vi hos Anker paa Sagatun og deltog i et Møde paa Lillehammer.

Kræfterne om den ene Gjerning, *jeg fik*, og hvor jeg *kjendeligt* ser Vel-signelsen. Derfor kan jeg ikke tage imod dit Tilbud om at komme til August til eder, hvor smukt endog dit Tilbud er, hvor fristende det er. Thi det har staaet for mig som noget særdeles dejligt allerede i Aar og Dag at kunne virke *sammen* med eder, saa det skærer mig i Hjærtet at *maatte* sige nej til hele Tiden. — Men saa kan jeg komme til eder nogle faa Dage, og det vil jeg ogsaa nok, men det kun paa enkelte Vilkaar, og **det** er et Spørgsmaal,

Ansgar døber. (Maleri af Dalsgaard.)

om du gaar ind paa dem. 1) Jeg maa opsætte mit Komme til *Slutningen* af August. 2) Du maa *ikke* nævne mit Navn i den Indbydelse, du vil lade udgaa om Mødet, som du skriver om, skal staa allerede i det Skrift, der skal udgives om Mødet i Kjøbenhavn. Tingen er, at dette Møde i Kjøbenhavn har lagt sig paa en kjedelig Maade i Vejen. Som Sagerne *nu* staa *efter* dette Møde, gaar det og *maa* det gaa saaledes, at i Almindelighed slaas dine og Nørregaards Tanker sammen. Det kan ikke hjælpe, at du, som det forekommer mig, urimelig svagt, spagfærdigt og forsigtigt, har nævnet det, at der er en Forskjel mellem din og Nørregaards Opfattelse. For Folk, der ikke

kjender nøjere til Forholdene, maa det staa saaledes, at du og han er væsentlig enige, saa Forskjellen kun bestaar i et lidt mere eller lidt mindre i Retning af Haab om en snarlig Gjennemførelse af Planen om, at Staten skal indrette Akademiet i Sorø til en Folkehøjskole efter Nørregaards Recept. Dette kan og vil jeg ikke være med til. Jeg har bedet Baagø sige det til Nørregaard, at jeg aldeles bestemt er imod *hans* Plan. . . . Jeg nærer den Overbevisning, at jeg er væsentlig enig med dig og væsentlig uenig med Nørregaard. Men som Sagen nu desværre er kommen frem, staa det for Folk i Almindelighed saaledes: Schrøder og Nørregaard vil sætte noget igjennem med Hensyn til Folkehøjskolen i Sorø, et forberedende Skridt dertil er Mødet i Askov. Og da det nu har været almindeligt, at Skolerne i Askov, Testrup og Vallekilde er blevne nævnede sammen, og det for den almindelige Bevidsthed staa, som om disses Forstandere ikke alene er personlig gode Venner, men ogsaa enige i Skolesagen, saa maa det for alle se ud, som om jeg træder sammen med eder og billiger eders paa Tivoli-Mødet fremsatte Anskuelser, at jeg altsaa gaar sammen baade med dig og Nørregaard i Planen, som Nørregaard fremsatte og bestemt »formulærede«, om det nu hedder i Indbydelsen til Askov-Mødet: Foredrag holdes af Schrøder, Nørregaard og Trier. Men jeg **kan** ikke udsætte mig for en saadan Opfattelse og Skinnet af Sam-Arbejde i en Sag, hvortil jeg netop forholder mig omvendt modstridende, og derfor maa jeg stille det som Vilkaar, om jeg skal komme til Askov, at *mit Navn ikke nævnes i nogen som helst Slags Indbydelse*. 3) Jeg vil helst kun være hos eder to til tre Dage. . . 4) Naar jeg kommer, vil jeg ogsaa gjerne, om du vil have det, tale om Aftenen, naar min Tale maa stilles saaledes, at jeg maa være fri for Referenter. Det kan jo kaldes: »Opbyggeligt Foredrag«. Thi den Slags plejer man da heldigvis ikke at referere. Tingen er den, at jeg *kan* ikke komme ud af at tale, naar der sidder saadan en Skriver ved min Side og smører op. Skal noget skrives, vil jeg selv helst gjøre det. — Vil du nu have mig paa den Maade *som andre besøgende* en Gang i Slutningen af Avgust, kommer jeg gjerne et Par Dage og vil saa gjerne have Julie med. Du maa endelig hilse Charlotte og takke hende tusende Gange for hendes lovede Omsorg for mig i Retning af Styrtebad, rolig Stue o. s. v., o. s. v. Jeg blev helt rørt ved at læse det. — Maaske kunde det være i al Fald af nogen Betydning for dig at erfare, hvad mine Tanker er om det, der førtes frem i Tivoli. Jeg har i samfulde de Aar, jeg har været her, Vinter og Sommer, holdt Foredrag om Grundtvigs Haab om og Syn paa Folkehøjskolen i Sorø med den Forsikring, at jeg var overbevist om, at den kom nok i sin Tid, og at den

kommer sikrest, senest, bedst, jo mere vi lærer *at give Tid* og faa *godt* begyndt med de *elementære* Skoler (f. Eks. den hos mig i Vallekilde, som kun af en Fejltagelse kaldes for *Høj-Skole*), *naar Folkeligheden sejrer i Danmark*. Jeg har *stadig* fortalt, hvorledes Brandt en Gang raadede mig til at sætte over Døren til min Skole: »Her gaar Vejen til Sorø«. Dernæst har jeg *stadig* (og vidtløftigt netop sidste Vinter) udtalt, hvorledes man kunde

Vallekilde Højskole, set fra Haven.

se, at det vilde komme dertil, i det Trangen vokser Aar for Aar til videre-gaaende Oplysning, og uden at spørge dig om Forlov har jeg *stadig* vist hen til, at efter mit Skjøn var du Manden, der nu allerede *er*, til at føre Sagen videre frem, og raadet dem af mine Elever, der ønskede videre Oplysning, til at gaa *til dig* derom. Derfor ønsker jeg for min Del, at du, Ludvig Schrøder, maatte kunne sættes i Stand til den Dag i Morgen at indrette en Skole i Askov — eller maaske i Tirsbæk (jeg gaar med en hel Plan i den Retning), hvor du kunde faa Lov til at indrette Undervisningen aldeles svarende *dels*

til den Trang, du selv har til at meddele Oplysning for mere udviklede Elever, *dels* til den Trang, der netop nu er hos mange af vore Ungersvende til nordisk Oplysning, som jeg haaber f. Eks. min egen Søn om tyve Aar vil føle. Altsaa jeg vil være med til at arbejde paa, at en Sum Penge gaves *dig* til Raadighed *dertil*, naar blot Staten slet ikke faar noget med den Sag at gjøre og heller ikke private skal være med at kræve dit eller dat, naar du altsaa fik **fri Raadighed** til at indrette det efter dit Hoved. Saa stor Tillid har jeg til dig netop. Men du er ogsaa den eneste, jeg har den Tillid til *for Tiden*. Og det er ikke Tilfældet, . . . at det er noget, som egentlig ikke kommer mig ved; det kommer netop mig ved. Thi nu har jeg i tretten Aar syslet med det elementære, og jeg agter at blive ved dermed, lige til enten jeg er ubrugelig i denne Tjeneste, eller jeg afgjort ser min Afløser, der kan gjøre det bedre end jeg. Og under dette elementære Arbejde har jeg haft, som du véd, mange Elever, og, som du véd, omfatter dem med Kjærlighed. *Disses* Fremtid er mig ikke ligegyldig. Det er mig om at gjøre at kunne hjælpe dem *videre fremad*, saa vidt der er Trang dertil. Og derfor savner jeg i min Virksomhed netop saadan en Skole som den, jeg ønsker dig til Forstander for. Bryder du overtvært, hvad jeg haaber, og uden at spørge Kultusministeren til Raads derom *begynder*, vil jeg raade dem af mine *Elever*, som trænger til at komme videre frem, til at søge der til. Men kom det dertil (hvad da for Resten er aldeles utænkeligt), at Kultusministeren næste Aar indrettede en Skole i Sorø efter Nørregaards Plan, vilde jeg raade dem **fra** at tage der til. Jeg haaber, at du nu forstaar, hvor jeg staar, og hvordan jeg har det, og skulde du have Lyst til at tale med mig derom — ja, saa blev jeg glad, saa inderlig glad, og saa tror jeg nu, at jeg er saa praktisk anlagt, at jeg af Erfaring nu har faaet saa megen Forstand paa den Slags Sager, at jeg *kan* være noget for dig, og saa vilde det bidrage til at læge den lille Rift, som ganske vist det har revet i mig, at du forsømte at skrive mig til om Mødet i Tivoli. . . . Hustru og Søn har det, Gud ske Lov, godt! Skolen er begyndt med mange Elever. Min Moder lever endnu, men meget lidende, saa at vi kan vente hendes Død hver Dag og maa ønske denne, at hun kan udfries. Frimodig og i Troen gaar hun Døden i Møde med fuld Bevidsthed. Hils nu Charlotte, Kristine — gode Venner fra

din Ven

Ernst Trier.«

Gaardejer *Jep Fink* i Hejls havde deltaget i Mødet i Kjøbenhavn og allerede 22. April skrevet til mig: »Kjære Schrøder! Siden jeg kom hjem

fra Mødet, har jeg talt med mange af Sagens Venner om dens Fremme. De, jeg har talt med, er alle enige i, at der helst maa begyndes saa snart som muligt paa en af vore Højskoler, som da vel maatte være Askov, ikke mindst for Sønderjydernes Skyld. Jo mere vi har talt og tænkt over Sagen, desto større er vor Forvisning bleven om, at der maatte kunne skaffes en temmelig betydelig Sum til Veje aarlig ved frivillige Bidrag, fastsatte f. Eks. i ti Aar; vi har ment ad den Vej at kunne faa 10 à 12,000 Kr. aarlig i ti Aar og maaske mere. . . . Jeg venter ogsaa, at der maatte kunne faas en Del Bidrag i Sønderjylland, og det skulde hjærtelig glæde mig, om Skolen dér kunde blive et Bindeled. Kunde vi blot faa godt begyndt ved private Midler, tvivler jeg ikke om, at ogsaa Staten vil yde et aarligt Tilskud. Jeg har ingen Mening om, hvor stort et Tilskud Askov vilde behøve aarligt for at virke paa den Maade; jeg haaber, at mindre end 7000 kan gjøre det; men selv om der behøvedes en meget større Sum end den, jeg før nævnte, tror jeg nok, den kunde skaffes til Veje. Hvordan og med hvem Skolen ellers skulde sættes i Gang, har jeg ingen Mening om; men med at skaffe Midler vilde jeg gjerne lægge mine Kræfter til, da jeg gjerne vilde tjene den Sag og har mest Tro til, at det er bedst at begynde privat og saa derfra, om Gud vil, gaa til Sorø. Naar derfor Tidspunktet kommer, da Sagen skal sættes i Gang, skal jeg gjerne være til Tjeneste, saa vidt mine Kræfter strækker.

Din hengivne Ven

J. Fink.«

I Topsøes Mindeskrift om Jep Fink hedder det med Henvisning til dette Brev: »Fink meddelte Schrøder sin Tanke, og skjønt denne mente foreløbig at burde holde sig tilbage, blev Sagen dog sat i Gang og drøftet navnlig paa en Rejse, som Fink tillige med Schrøder gjorde i Slutningen af Maj til Testrup, Vallekilde og Kjerteminde, hvor det navnlig lykkedes Fink at vinde *Trier* for Sagen, saa at Foreningen i Sommeren 1878 forberedtes og endelig organiseredes paa Lærermødet i Askov i August 1878 som »Dansk Højskoleforening«, og da paa samme Tid Kand. Poul la Cour, der allerede havde et agtet Navn som Videnskabsmand, tilbød Schrøder sin Hjælp, tog denne ej i Betænkning allerede samme Efteraar at begynde den udvidede Folkehøjskolegjerning i Askov.«

Denne Fremstilling maa vel med Henblik til Triers Brev af 7. Maj rettes, for saa vidt som det ikke har været for Sagen selv, men kun for sine Tanker om, hvordan den skulde sættes i Værk, at Fink har vundet *Trier*. *Hver for*

sig har Fink og Trier fattet den Tanke, at man ad privat Vej skulde støtte os i Askov til at forsøge Oprettelsen af en videregaaende Højskole. Fink har særlig tænkt paa Askov Højskoles Beliggenhed ved Sønderjyllands Grænse som en mægtig Grund til at gjøre Forsøget her. Trier har især gaaet ud fra den Trang, han havde mødt hos sine Lærlinger til at faa en videre gaaende Undervisning, og som allerede fra Begyndelsen af hans Virksomhed i Vallekilde havde bragt ham til at sende nu én og nu en anden over til Askov.

Hvordan Sagen har udviklet sig for mig og mine Medarbejdere, kan jeg ikke i det enkelte oplyse; men det er højst rimeligt, at Topsøe har opfattet det rigtigt, naar han skriver, at jeg mente foreløbig at maatte holde mig tilbage. Og saa har det været *Triers* Brev, der ved sin Overensstemmelse med Finks Forslag har givet mig Mod paa at lade det komme frem i videre Kredse. Jeg maa have meddelt Trier, hvordan Fink tænkte sig Sagen virkeliggjort, og allerede 11. Maj 1878 skrev Trier: »Du og Jep Fink fra Hejls skal være meget velkomne.« Imidlertid mente Fink og jeg ikke at burde gjøre noget uden at forhandle med *Nørregaard*, der havde været med at rejse Sagen, og vi besøgte da først ham i Testrup (28. Maj); næste Dag rejste vi over Aarhus og Kallundborg til Vallekilde; i en af mine Notitsbøger kan jeg se, at jeg har holdt Foredrag baade i Vallekilde og i Ubberup den 30. Maj og i Kjerteminde 31. Maj. Jeg har ikke taget synderlig Del i Triers og Finks Forhandlinger om, hvad der skulde gjøres for at skaffe Penge, lige saa lidt i Vallekilde som senere i Askov, hvor de under Lærermødet havde en Kreds af Mænd samlede for at aftale, hvordan »Dansk Højskoleforening« skulde sættes i Gang. Det var den 20. Avgust, at Trier holdt Foredrag i Askov, og det har ventelig været den samme Dag, at det Møde blev holdt af særligt indbudte, hvor den endelige Beslutning blev taget om at oprette den nævnte Forening til Støtte for den udvidede Højskole. P. la Cours Deltagelse i Skolemødet og hans Løfte om at medvirke ved Skolen har gjort, at det blev besluttet, at den skulde begynde i November 1878. I en Forhandling for alle Lærermødets Deltagere forelagde *J. Fink* det Forslag, man i den snævrere Kreds var bleven enig om, og derefter anbefalede *E. Trier* Sagen. Efter at jeg havde udtalt mig om, hvordan jeg tænkte mig, den videregaaende Undervisning skulde begyndes, tog *J. Nørregaard* Ordet. Han vilde som den, der stærkest havde fremdraget Tanken om Højskolen i Sorø, udtale, at det Skridt, der her agtedes gjort, fra Begyndelsen af har haft hans fulde Bifald. Efter hans Overbevisning gjøres der i dette Øjeblik en god Gjærning derved, og han vil bede alle om

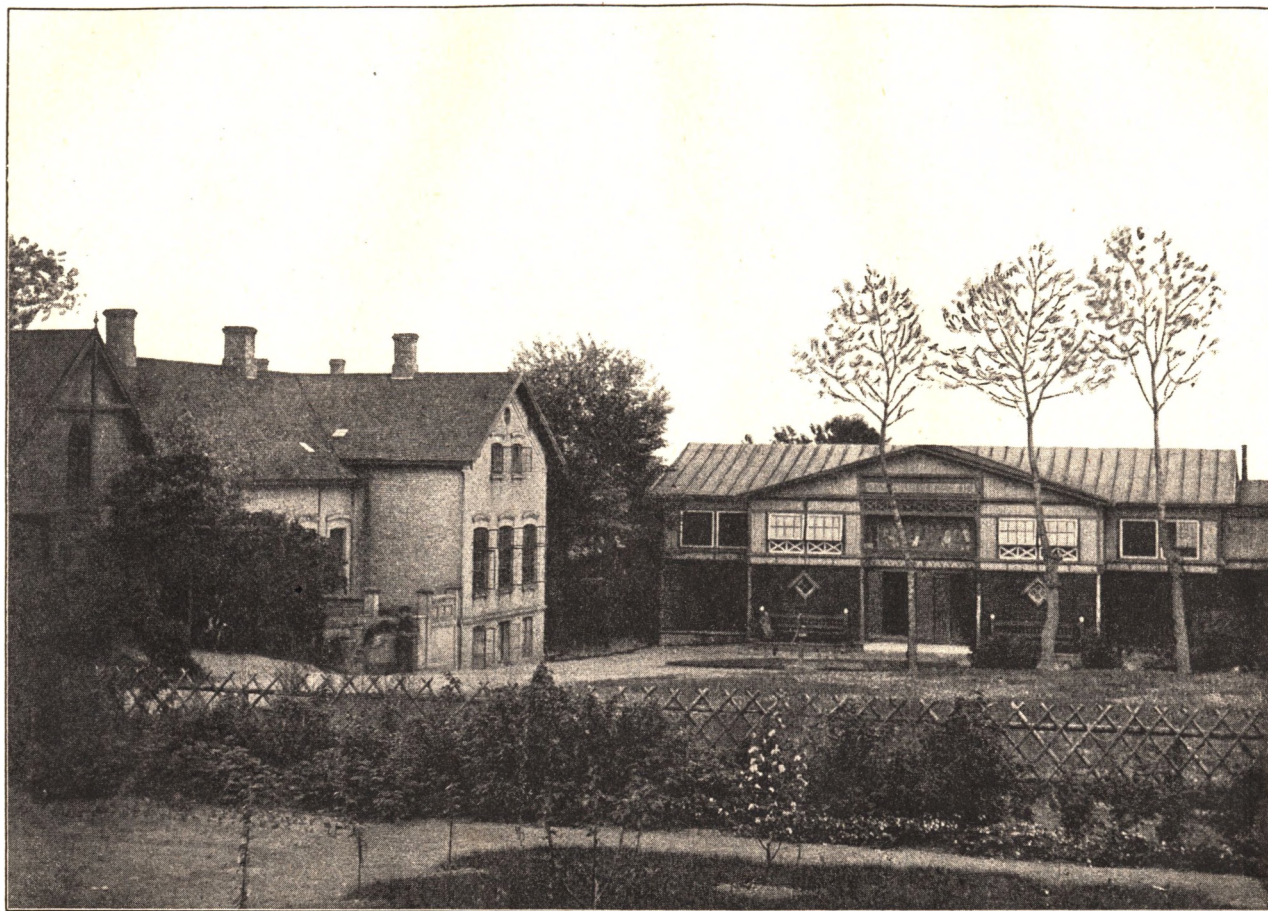
ikke at holde sig tilbage der fra, selv om de maa have den Overbevisning, at Gjerningen kunde gøres endnu bedre i Sorø. »Et dygtigt Arbejde her vil med Aandslovens Nødvendighed føre til Sorø;« hvornaar dette skal ske, raader Gud for. Taleren vilde altsaa af sit fulde Hjærte slutte sig til dette Skridt og ønske det Lykke og Velsignelse.

Meddelelsen om J. Nørregaards Tale (efter »Højskolebladet«) er taget med, fordi den formentlig vidner om, at Forskjellen imellem hans og Triers Opfattelse af »Vejen til Sorø« ikke var saa stor, som hans Ven i Vallekilde tænkte sig det.

Men naar der her er dvælet saa meget ved Begyndelsen paa den udvidede Folkehøjskole i Askov, da har det sin naturlige Grund i, at det næppe er saa kjendt, som det burde være, at ingen anden i den Grad har hjulpet Jep Fink med at sætte Sagen i Bevægelse som *Ernst Trier*. Derfor var det i sin gode Orden, at *han kom til at holde det første Foredrag i den ny Foredrags-sal*, som Skolen kan takke Dansk Højskoleforening for, og som blev taget i Brug 4. April 1880. Og derfor maa alle de, der har haft Glæde af at virke som Lærere eller af at uddanne sig som Læringer paa den udvidede Højskole i Askov, bevare Ernst Trier i taknemmeligt Minde. Ikke mindst skylder jeg ham Tak for den trofaste, oprigtige og virksomme Kjærlighed, hvormed han omfattede mig og min Gjerning.

X. Skoler for Sømænd og Fiskere. Svensk Gymnastik.

»Her opholder sig hos mig«, skrev Trier 14. Februar 1879, »en Styrmand, som vi holder *meget* af. Efter at have ført et højst æventyrligt Sømandsliv blev han opvakt af en engelsk Præsts Prædiken paa Gaden paa Vancouvers-Øen, kom atter tilbage til Danmark, fandt atter sin Moder, sit Modersmaal og sin Barnetro og fæstede sig en yndig Brud. Forrige Vinter var han Elev her. I Sommer fór han som Styrmand, fik ved Kommandør Tuxens Hjælp, der interesserer sig for ham, ved Juletid meget glimrende Styrmandseksamens tredje Del, kom her til, glad og lykkelig, ved Nytaarstid. Da bliver han syg, og det viser sig, at han lider af en farlig kronisk Sygdom (en Klapfejl — Hjærtet er for stort). Vor Læge har raadet ham til at opgive Søfarten. Før han blev Styrmand, havde han Lyst til at være Lærer; forrige Vinter talte han meget med mig om denne sin gamle Lyst; men jeg mente, at han skulde

Vallekilde Højskoles Gymnastikhus.

paa Søen tage sig af de unge Sømænds Opdragelse. Nu er den gamle Lyst kommen op i ham igjen. Han er et udmærket lærenemt *Hoved*. Nu er han i Dag rejst til Kjøbenhavn for at raadspørge Fr. Trier som Læge og tale med Kommandør Tuxen om en Plan til Uddannelse, at han saa enten kan blive Lærer ved en af Navigationsskolerne eller selv oprette en Forberedelsesskole til en af disse. Han vilde gjerne uddanne sig i Askov, mest ved la Cours Vejledning. — Kan I modtage ham, om det nu bliver til noget, allerede til Sommer? Kan han komme til at være under Bojesens daglige Lægetilsyn? Jeg vilde sætte Pris paa, at han kunde være hos eder i Sommer.«

Det var *Jørgen Andersen* fra Vesløs i Hanherred, som paa denne Maade blev forestillet for os. Han kom til Askov ved Marts Maanedes Begyndelse 1879 og lagde sig da særligt efter Mathematik. Det var ham, som gav Anledning til, at der blev oprettet en *Sømænds-Afdeling paa Vallekilde Højskole*.

Denne er efter *Jørgen Andersens* Død bleven fortsat af *Christoffer Andreassen*, der ogsaa stammer fra Hanherred nord for Limfjorden, og til Sømandsskolen har der sluttet sig en *Skole for Fiskere*, hvoraf der sidst i forrige Aar blev givet en Beskrivelse i et Ugeblad, hvorfra jeg om Brugen af Tiden skal meddele nogle Oplysninger, der ogsaa kan give en Forestilling om Vallekilde Højskole i det hele.

Dagen begyndes med en Kop Kaffe og en Bolle. Klokkeren 6½ er der Legemsøvelser for Fiskerne i Forening med Sømændene og Haandværkerne. Derpaa indtages et Maaltid af Smørrebrød og Øl før Morgenbønnen. Klokkeren 8 holdes to Dage ugentlig Foredrag paa Højskolen over Danmarks Natur- og Folkeliv, og dette er Fiskerne med til; men de andre fire Dage har de paa deres egen Afdeling i denne Time Indenadslæsning i Hartvigs Bog »Havet«, med dertil knyttede Samtaler. Fra Klokkeren 9—10 giver en anden Lærer dem Undervisning i saadan *Husflid*, som kan være dem til mest Nytte i deres Gjærning. De lærer at flette forskellige Kurve og Aalekuber og lave af Træ Trug til Agn og Sten, Stokke eller Spid til at sætte Kroge paa, Hummer-tejner, Snørevinder, Fløjknapper, Navnebrædder m. m. I den derpaa følgende Time har de to Gange om Ugen Retskrivning, hvorved man til dels lader dem nedskrive Ting, de kan være glade ved at gjemme siden til Oplysning i deres Gjærning, og i Slutningen af Skoletiden lader man dem udarbejde Beretninger om Fremgangsmaaden ved Fiskeriet paa deres Hjemegn hver især. De fire øvrige Dage om Ugen har en Lærer, som selv en Tid har været Sømænd, *Valdemar Bennike*, Havets Naturhistorie med dem i denne Time. Skolen ejer en Samling tørrede Havplanter og opbevarer i Sprit de fleste danske

Fiske, saa vel fra salt som fra fersk Vand, samt de vigtigste lavere Havdyr; disse Dyr tages frem paa Tallerkener, og Fiskerne læres til nøje at lægge Mærke til hvert Dyrs Bygning og ydre Kjendemærker; derefter fortælles, hvad man kjender til Dyrenes Levevis, Brugbarhed o. s. v., samt om, hvordan man fanger, opbevarer og benytter dem paa de forskjellige Steder i Ind- og Udland; endelig gennemgaaes Fiskeriloven og enkelte Politivedtægter for dem; gode Billeder og Søkort bruges stadigt til Hjælp. Fra Klokken 12 til 1 er *alle Højskolens Lærlinger samlede ved Forstanderens Foredrag over Menneskelivet, som det levedes i svunden Tid, og som det leves i Nutiden, og især som det daglig føres i hver enkelt Menneskesjæl med dets Brydninger og Kampe.* Efter at der dernæst er spist til Middag, faar Fiskerne et Par Timers Undervisning dels i almindelig Regning, dels i de Beregninger, hvorefter man udfinder Skibets Sted paa Havet, med alt hvad dertil hører, som udfordres for at tage Fiskeri-Eksamen. Klokken 4½ holdes *Foredrag over Danmarkshistorien for alle Højskolens Lærlinger*, og efter Aftensmaden holdes *endnu et Foredrag for dem alle af afvekslende Indhold, eller der læses højt af et eller andet Digterværk.* — *Dansk Fiskeriforening* har haft sin gode Del i, at denne Fiskerskole er kommen i Gang, og den har hver Vinter ydet syv til otte unge Fiskere Støtte til at bruge dens Undervisning.

Af denne Timeplan kan det ses, at Undervisning i Husflid er bleven fast knyttet til Vallekilde Højskole. Særligt drives der paa *Sløjd* efter den Fremgangsmaade, der bruges paa Nääs af *Otto Salomon*. I Vinteren 1893—94 virkede en svensk Lærer som Sløjdlærer i Vallekilde.

Af større Betydning endnu med Hensyn til Samarbejdet med Sverige har den Virksomhed været, som kom i Gang i Vallekilde for Indførelsen af *den svenske Gymnastik*. Polyteknisk Kandidat *N. H. Rasmussen*, som havde givet sig i Tømrerlære hos *Bentsen* i Vallekilde, deltog med ham i en stor Gymnastikfest i Stockholm i April 1882. Da slog det ham, hvor mange Fortrin de Legemsøvelser, for hvilke *Pehr Henrik Ling* havde brudt Vejen, havde for dem, der almindelig brugtes i Danmark, og den følgende Vinter begyndte han sin Uddannelse paa det kongelige gymnastiske Centralinstitut i Stockholm. Allerede 1883—84 satte han den svenske Gymnastik i Gang i Vallekilde, og for at den kunde drives desto bedre, fik Trier ved en Aktie-tegning et smukt Gymnastikhus opført efter *M. Nyrops* Tegning. Det blev indviet 25. Februar 1884. Først viste et Hold Delingsførere under Ledelse af Løjtnant *Bruunsgaard* fra Kolding, hvor vidt de var naaede frem i dansk

militær Gymnastik under en tre Ugers Øvelse i Vallekilde. — Siden sang man »Høje Nord«, og derpaa tog *Ernst Trier* Ordet: »Det er nu mellem atten og nitten Aar siden, at denne Folkehøjskole første Gang aabnedes. En ikke meget rummelig Storstue i en Bondegaard i Vallekilde By var bleven lejet og blev brugt til Skolestue; i samme Gaard fik næsten alle de tredive unge Karle, der havde givet Møde, deres Kost; Natteherberge fik de rundt om i Byen; saaledes fik vi gjort en Begyndelse. Men skulde Gjerningen fortsættes, maatte der mere til; Aaret efter kunde vi allerede drage ind i den ældste Del af nærværende Skolebygning, der lidt efter lidt udvidedes, alt som Skolebesøget tiltog og ny Krav stillede til Undervisningen, indtil nu i Løbet af denne Vinter denne rummelige Sal, nærmest bestemt til Legemsøvelser, hvori jeg nu byder

Fenrisulven bindes. Maleri af L. M. Moe.

alle velkommen, er bleven opført. — Fra første Færd af har det været ét, der har været den ledende Tanke igjennem hele den Gjerning, der har været udrettet her: den at drage og hjælpe frem det inderste i Mennesket hos Ungdommen, der samles her, at *det gudsbilledlige* og dermed det ægte menneskelige maa komme til sin Ret, og det i den folkelige Skikkelse, det maa tage her i Danmark. Der er intet bedre Middel dertil end at lade det levende Ord lyde paa Modersmaalet, saa her »tales sandt om smaat og stort og jævnt om alt det høje,« lade Ordet bringe Bud fra Aandens Verden i det høje til Hjærtet her i vor Barm i det lave; saa sandt det lader sig op, saa vi hører med mere end det udvortes Øre, modtager det Styrke og faar i det Lys, der udgaar med det samme over Livet, Ævne til at vokse og trives. Men hele vor Omgængelse med de unge under vort daglige Samliv med dem fra Morgen

til Aften og alle de forskjellige Sysler, her maa føres frem, skulde alt hjælpe til Opnaaelse af det samme Maal; derpaa skal ogsaa Opførelsen af denne Bygning til dens særlige Brug pege hen. — Sikkerlig vil det undre mange, naar jeg siger dette. Man ser paa Legemsøvelser som noget, der enten kun skal bruges i et særligt Formaals Tjeneste, navnlig Krigsvæsenets, eller gaar ud paa at skaffe stillesiddende Mennesker Bevægelse i Kroppen; man siger da med Hensyn til dette Foretagende her, at det synes temmelig overflødigt, da det dog vel næppe er vor Hensigt at uddanne Soldater her, og da den Ungdom, der samles her, ikke er som den i Kjøbstæderne, der, opvokset imellem de trange Gader, ikke har haft megen Lejlighed til at røre sig, men tvært imod fra Barnsben ikke alene har været vant til at færdes i Mark, Eng og Skov eller paa Hav og Sø, hvor der er Plads nok til at tumle sig, men dernæst ogsaa er henvist til strengt legemligt Arbejde, der ofte mer end nok giver Anledning til Bevægelse. Man glemmer nu, naar man siger sligt, at tage i Betragtning, at netop fordi dette sidste er ganske sandt, er Overgangen til det meget stillesiddende Liv under det fem Maaneders lange Ophold om Vinteren og tre Maaneders om Sommeren ofte vanskelig nok; men jeg skal villigt indrømme, at baade ved at gaa omkring i fri Luft og ved forskjellig legemlig Sysselsættelse kunde der raades Bod paa den Ulæmpe, saa for den Sags Skyld kunde vi nok enten helt undvære et Øvelseshus her eller nøjes med et langt mindre som det gamle, vi har hjulpet os med i adskillige Aar. Men det er saaledes, at Indøvelse af Legemsøvelser har et ganske andet Formaal, saaledes at de, som oven for nævnt, bliver et gavnligt Led i *Folkeopdragelsens* Tjeneste og ét, der meget nødtigt skal undværes. Det hører med til vort Menneskelivs Gaade, at der er en dyb, inderlig Sammenhæng mellem Sjæl og Legeme, derfor skal vi ikke overse Betydningen af dette sidstes Dannelse for det førstes Skyld. Som Sjæl indvirker paa Legeme, saa virker Legeme ogsaa paa Sjæl, og som jeg i de senere Aar jævnlig har iagttaget, hvorledes Undervisningen i Legemsøvelser drives, blev to Ting mig især klart som Vidnesbyrd om Rigtigheden af, hvad Platon i det gamle Athen lærte, at naar »der var indført Dannelse med Musik og Gymnastik, var det ikke, som nogle tror, indført af den Grund, at Sjælen skulde dannes ved den ene, Legemet ved den anden, men begge Dele var anordnet fornømt for *Sjælens* Skyld«. Det er nemlig klart, især hvor Sagen føres aldeles frivillig igjennem som her, at der skal en stadig *Selvoørvindelse* til at gjøre alle disse Legemsbevægelser med deres ofte dristige Spring og ikke faa Strabadser, saa at Indøvelsen i dem maa være en gavnlig Modvægt mod Tilbøjelighed til Dorskhed, Dvaskhed,

Magelighed, er aldeles aabenbart. Men dernæst er det mig ogsaa aldeles klart, at den herlige Følelse, vi kalder *Modet*, derved øves og ægges. Næppe kommer Undervisning i Legemsøvelser dog paa dens rette Plads, før den drives saaledes, at den tager Sigte ikke paa denne eller hin sjælelige Ævnes Udvikling, men paa det *hele Menneske* med alle dets Ævner, men ogsaa med hele dets store Bestemmelse for Øje, saa vi al Tid mindes, at naar Gud skabte os i sit Billede, var det ikke alene med Hjærte for Aand, men ogsaa saaledes, at *det* skulde huses i dette Legeme, hvorom det hedder, i det Ordene lægges Gud i Munden:

»Mon mit Aasyn ej afpræger
boldt sig i det bløde Ler.«

Ikke har jeg faaet Syn for dette, før jeg gennem polyteknisk Kandidat Niels H. Rasmussen — der har knyttet sig til vor Skole som Lærer i Legemsøvelser, hvad jeg mener, er en Lykke for den — blev kjendt med, hvad der i Sverige er udrettet derfor ved den mærkelige Mand *Pehr Henrik Ling*, der uafhængig af, hvad der ellers i dette Hundrebaar er kommen frem i Evropa af Undervisning i Legemsøvelser, har fulgt sine egne Tanker derom og uddannet sin Fremgangsmaade. Naar han skulde udtale sig om Begrebet »pædagogisk Gymnastik« — den, »förmedelst hvilken menniskan lär sig at sätta sin kropp under sin egen vilja,« — skriver han, at »gymnastikens teori är läran om kropprörelser i enlighet med menniskaorganismens lagar; således måste *enhet* i densamma vara förnämsta syftet och medlet för nämde rörelser; ty all uppfostran, som verkar strid, antingen mot den yttre eller inre naturen, strider och mot allmänna verdensordningen, således både mot delarne och mot det hela«. Naar man med en saadan Betragtning gaar til Legemsøvelser og indretter Undervisningen deri overensstemmende dermed, hvad Ling med en utrolig Udholdenhed gjorde, efter i Forvejen at have undersøgt Legemsbygningen, da træder denne sikkert ind som et Led i Folkeopdragelsen. Da bliver den ogsaa et Middel til at hjælpe til, at *det gudsbilledlige*, det, der egentlig skiller Mennesket fra Dyret, kommer til sin Ret, saa vi ved at se paa Mennesket kommer til at faa Øje op for, at

»Aandepustet fra det høje
gjorde mig til Jordens Drot,
Abekat og Papegøje
af mig har en Skygge blot:
Abeskyggen af mit Bryst,
Papegøjen af min Røst;

men mit Blik, mit Ord og Mæle
ej al Verdens Ravne stjæle.«

Ja, da kommer Hovedet til at indtage sin Plads, »med Øjet, som det skabtes, himmelvendt, lysvaagent for alt stort og skjønt her neden«, da hvælver sig Brystet, saa vi faar Indtryk af, at et Hjærte højt og frit kan banke der inden for, mens vi bliver fri for den Hænge-Mave, der kun synes alt for meget at tyngte Mennesket nedad. Det er mit dristige Haab, at Legemsøvelser i den Retning mere og mere, som Ling ønskede det, vil føres igjennem netop i vore fri Skoler, baade for Børn og især voksne, og dette Haab vil jeg gjerne søge at begrunde ved at vise hen til, at der rinder billedlig talt ligesom fælles Blod i deres Aarer. Ling tilbragte en Del af sin Ungdom her i Danmark; han var i Kjøbenhavn under Slaget paa Rheden den 2. April 1801; og da den danske Kronprins's Opfordring om at gribe til Vaaben (allerede i Marts Maaned 1801) udgik til de studerende ved Kjøbenhavns Universitet, meldte ogsaa Ling sig og blev udskrevet som Nummer 81 i andet Kompagni. Da Henrik Steffens i Aaret 1803 optraadte i Kjøbenhavn som den ny Skoles Talsmand, blev Ling en flittig og opmærksom Tilhører af hans berømte Foredrag saa vel over Indledning til Filosofien som over Goethe. Da Øhlenschläger optraadte som nordisk Skjald, greb det ham stærkt; derved blev han opmærksom paa de gamle nordiske Myther og Oldsagn; han blev grebet saa dybt deraf, at det stærkere end noget andet tonede gennem hele hans senere mærkelige Skjaldevirksomhed. Thi Skjald var han først og fremmest. Da han 1813 forlod Lund, hvor han havde opholdt sig fra 1806, for at drage til Stockholm, hvor han ret skulde faa Lejlighed til at udfolde sin Virksomhed, tilraabte Tegnér, med hvem han havde sluttet Venskab, ham:

»Sjung, hur Nordens ära dog,
sjung om Valhals fallna throner!
Harpan uti sunnanskog
svarar — fast i skilda toner.
Verka, tills en bättre ätt
stigen upp, den fordna värdig,
gör sin pligt, och tar sin rätt« — —

og det blev ligesom Overskriften over hele hans senere Virksomhed, hvad enten den blev som Skjald eller som Lærer i Legemsøvelser. I begge Egen-skaber vilde han modarbejde Tidens Blødagtighed ved at minde Nutidens Nordboer om de gamle Dage, tilraabe dem, at de skal blive værdige Børn af herlige, kæmpelige Forfædre, og dermed opfylde den Plads og udføre den

Gjærning, som Gud har anvist Nordboerne mellem alle de andre Folkeslag. Hans Gjærning havde altsaa ikke alene Ærende til det almenmenneskelige, men særlig ogsaa til det nordiske, og naar han og hans Læringer tænkte sig Udøvelsen af Legemsøvelser hos Nutidens Nordboer, skulde det være saaledes, at de øvedes ved festlige Sammenkomster, hvor de gik Haand i Haand med Afsyngelsen af nordiske Sange og Fortælling af Nordens Historie med Opfriskelsen af de gamle Minder. Men alt dette passer fortræffeligt til hele denne Gjærning, der udføres i vore fri Skoler for den voksne Ungdom i Danmark. — I denne Sal her haaber jeg, at Ungdommen skal faa Lyst til at tumle sig til gode sunde Legemsøvelser; men her haaber jeg ogsaa, at den ægte gode Sang skal lyde, og Ordet føres om Forfædres Bedrifter, om Nutidens Krav til en ægte nordisk Slægt, saa det skal (med Ingemanns Ord)

»ryste Sjælen og vække Aanden
og styrke Hjærtet og ruste Haanden
til dansk og stor og til herlig Id —
til Danmarks Frelse i Nødens Tid!«

Over Indgangen til denne Sal skal der sættes et Billede, der skal fremstille den unge blandt Aserne, Tyr, der, mens alle blegner omkring ham, kjækt træder frem, rækker sin Haand ind i Uhyrets Gab for ved sin frivillige Opofrelse at redde det herligste, mens Dyret bliver bundet. Jeg haaber, at det skal være for Ungdommen, der kommer til at færdes her, en daglig Paa-mindelse om, at »Nordens Ungdom maa sværme langt mere for Æren end for Herredømmet, altsaa efterligne Tyr, hvis Navn betyder Ære, og hvis Opofrelse vandt den,« — saa den maa sætte sin største Ære i højmodigt at kunne opofre sig selv og derved bidrage sit til, at det lille Danmark maa bevares over for de forfærdelige Farer, der truer det. — Og ved Enden af Salen skal sættes et Billede af tre Valkyrier, som Billede paa den Kæmpelyst, der bor i Kæmpens Barm, driver Værket og fører ham, om end gennem Døden, til Sejr — at det tidligt og silde skal lyde gennem I unges Barm:

»Kæmp for alt, hvad du har kjært,
dø, om saa det gjælder,
da er Livet ej saa svært,
Døden ikke heller.« — «

Derpaa blev sungen for første Gang, hvad der siden saa tit paa ny har lydt fra danske Gymnastikers Læber, Hostrups »De unges Sang« (»Vi fik ej

under Tidernes Tryk«), og under de to sidste Vers traadte 56 af Skolens Lærlinger frem for under Kand. Rasmussens Ledelse at give de mange Tilskuere en Forestilling om en »Dagsøvelse« efter det lingske System. Derefter fulgte paany Sang og Tale; men her skal det kun fremhæves, at *Poul la Cour fra Askov bød den svenske Gymnastik velkommen til Danmark.*

•De tre Valkyrier• i Vallekilde Gymnastikhus.

Snart efter kom Bentsen fra Vallekilde til at forestaa Bygningen af Øvelseshuset paa Folkehøjskolen *Hvilan* i Skaane, og da han og hans Haandværkere ved dets Indvielse gjorde svensk Gymnastik under Rasmussens Ledelse, var Kaptejn *Norlander*, det lundensiske Universitets Gymnastiklærer, iblandt Tilskuerne. Det Bekjendtskab, der saaledes blev gjort mellem Rasmussen og *Norlander*, førte til, at *denne* Lørdag den 28. Marts 1885 gjæstede Vallekilde med 27 Medlemmer af den akademiske Gymnastikforening i Lund, — at han

i Høsten samme Aar opøvede tolv danske Gymnastikere med *P. la Cour* i Spidsen ved et kortere Kursus i Lund, — og at han i Fastelavn 1886 med 23 akademiske Gymnaster gjæstede Kolding, Askov og Odense.

Der er kommen langt mere ud af den smukke Begyndelse med den svenske Gymnastik i Vallekilde. Kand. Rasmussen gennemgik selv 1885 til 87 det fuldstændige Kursus paa det kongelige gymnastiske Centralinstitut i Stock-

Fiskeriskolen i Vallekilde.

holm, og flere danske, baade Kvinder og Mænd, fulgte i hans Spor. En svensk Gymnast, Frøken *Sally Högström* fra Stockholm, har ledet Undervisningen for Kvinder i Vallekilde i Somrene 1884 og 85 og bidraget sit til at uddanne Ledere ved Undervisningen i svensk Gymnastik. Nu har der i en Aarrække været Kursus for Gymnastiklærere dels i Kjøbenhavn, dels i Ryslinge, dels i Askov.

Det er kun sjældent, Trier er optraadt som Forfatter. Men om *Pehr Henrik Ling* (født 1776, død 1835) og om Legemsøvelser har han skrevet i

Aargangen for 1885 af den vidtudbredte Wisbechs Almanak, hvori han nærmere har udført, hvad der kom frem i hans Tale ved Indvielsen af det smukke Gymnastikhus i Vallekilde.

XI. Sorg og Sygdom. Triers Personlighed.

Det var kun faa Aar, Ernst Trier havde den Lykke at have Julie Marstrand til Fælle under Livsvandringen og — i Livsgjæringen; thi det var fuld Sandhed, hvad *V. J. Hoff* ved Julie Triers Jordefærd den 13. Desember 1881 sagde til sin kjære Ven: »Gud har givet dig en stor Livsgjæring, som jeg véd, at du har taget af hans Haand. I denne din Livsgjæring gik din Hustru ind, helt og fuldt, og med dyb Forstaaelse deraf, og hun spurgte aldrig, hvad det kostede, eller om hun ikke kunde slippe med mindre; nej, hjærtgrebet, som hun var, gav hun *sig selv* til din Gjæring. Usigelig stort vil derfor dit Savn blive, — vi véd jo, hvilken god og trofast Hustru hun var for dig, hvilke gode Raad hun gav dig, hvilke klare, sunde Tanker hun ejede, hvilke milde, faste Ord hun talte.«

En af Triers andre nære Venner, *Burchardi*, der i en Del af sine sidste Leveaar hver Jul plejede at sende mig et Vennebrev, skrev 23. Desember 1881 i Slutningen af et saadant: »Nu kjører jeg straks et Par Timers Tid til vor Ven Trier — han maa ogsaa have Juleglæde —; jeg var fejj ved Julies Jordefærd; jeg følte, jeg havde Lyst til at udbryde: nu staar vi her ved Julies Baare, men med Julen for Øje, for vi skal favne Jesusbarnet, dette velsignede Barn, som kan hjælpe os over alle Savn og alle Sorger; med dette Barn ser vi Opstandelsens Morgen i Møde, saa Himlen er os aaben; der mødes vi igjen om en liden Stund; — jeg tror, jeg vil sige ham det endnu i Dag.«

Der var andre Venner, som trofast støttede Trier i de trange Sorgens og Savnets Dage. Lad mig nævne Bentsen, — Julies Søster, Petra, og hendes brave Ægtefælle, Poul Petersen Sams paa Svensbjærg, og *Magdalene Flensted*, der stille og mild har røgtet en stor Gjæring paa Vallekilde Højskole. C. Hostrup kom tit og gjerne til Vallekilde; Fru Grundtvig kunde komme der ud en Sommer med sin Veninde, Filippine Larsen, og tage Del i Virksomheden paa Pigeskolen; da Fr. Jungersen blev Præst i Odsherred, blev han en kjær Gjæst i Triers Hus og Skole; der færdedes ogsaa Præsterne Richard Petersen og Carl Koch og — som før nævnt — adskillige Kunstnere.

Til Sorgen og Savnet kom Sygdommen. »Det var især hans Nerver, som ikke kunde holde ud. 1887 blev de angrebne af den Sygdom, som senere aldrig forlod ham (nevratis multiplex periferica); en Maanedstid omtrent var han næsten fuldstændig lammet og led store Smærter; men selv da han paa ny kom saa vidt, at han kunde tage sin Virksomhed op, maatte han dog stadig være saare forsigtig.« Han havde i Sommeren hyppigt kjørt ned til Sejnrø-Bugten for at bade. En anden Sundhedskilde havde han haft i sin Have. Der havde han en udsøgt Samling af Frugttræer, og selv var han den egentlige Gartner, om han end stadig havde adskillige Hjælpere. Fra den Tid, den svære Nervesygdom begyndte, maatte han søge over til Badestedet *Bie* i Mellemsverige, ikke langt fra Stockholm. De Kure, han der gjennemgik, hjalp paa ham, og han kunde synes ganske frisk og sund, for Eksempel ved sin Datter Sigrids Bryllup med Povl Hansen, da min Hustru og jeg var med i den store Venneflokk i Vallekilde. Driften til den travle Virksomhed svigtede ikke, og det ny Vallekilde voksede stadig under hans Øjne. Selv efter at en Blodforgiftning havde bragt ham

E. Trier ved sin Ponnyvogn.

Døden nær og stærkt svækket de Kræfter, han havde vundet, rejste han sig med nyt Livsmod til sin Skolegjerning. Da hans nærmeste Familie sad samlet omkring ham den sidste Søndag, før Skolen blev aabnet i November 1893, udbød han pludselig: »I skulde blot vide, hvor jeg længes efter at faa fat paa de unge Karle; jeg synes, jeg har saa meget, saa meget godt, jeg skal have dem fortalt.«

Og da saa Skolen kom i Gang, tog han sit Arbejde op med en Frejdighed og en Kraft som næppe mange Aar forud. Hans Svigersøn maatte tænke paa »Blomsten i Høst«, der pranger med varmere Farver og rigere Glans, »som om den vidste, Kraften er størst paa det sidste«. Inden 1894 oprandt, medens Karlene var bortrejste i Juleferien, blev Trier ramt af et Hjerteslag. Hans Yndlingsang i Julen havde været:

»Dans, lille Barn, paa Moders Skjød,
 en dejlig Dag er oprunden,
 i Dag blev vor kjære Frelser født
 og Paradisvejen funden.«

Selve Juleaften havde han i Korskirken med barneglad Jubel forkyndt »Mødet mellem den fattige Synder og Julens Fyrste«.

Det hører til de venlige Minder fra hans Sygdomstid, hvad han i den har udrettet til at befæste Baandet imellem den danske Folkehøjskole og dens yngre Søster i Sverige, som havde et af sine Værksteder i Bie.

*

*

Det har ikke været min Tanke med disse Stykker om Ernst Trier at give en udtømmende Skildring af hans Levned eller Vurdering af hans Gjerning; inden et saadant Arbejde kan gøres til Gavns, maa der gjerne forløbe adskillige Aar. Men det har været mig en Trang, da hans kjære Venindes, min Hustrus, Sygdom hindrede mig i at komme til hans Jordefærd og være med til at flette en Krans om hans Minde, og da Højskolernes Jubilæumsaar naturlig har bragt mig til at tænke paa hans og min fælles Ungdom, at drage frem, hvad jeg er kommen til at se paa som noget, der kunde ligge mig nær nu at minde om med Hensyn til den afdøde mærkelige Skolemand. Jeg skal endnu meddele det væsentlige i et Par Breve fra hans Haand og saa slutte med nogle Bemærkninger om hans Personlighed, som den staar for mig.

Vallekilde Folkehøjskole, 28. April 1888.

Kjære Ludvig Schrøder og Hustru!

Jeg skriver til eder begge, fordi jeg tænker mig eder sammen, saadan som Ingeborg gav mig eders Billede, hvor I staar sammen som Sølv-Brud og -Brudgom. Ja, I er lykkelige, at I har faaet Lov til at leve Livet sammen! I skulde vide, hvor det er skrækkeligt at være *ene!* — Det er smukt af dig, at du har tænkt paa mig og sendt mig din Bog om Øhlenschläger, som jeg har læst igjennem. Det kan ikke hjælpe, at jeg begynder at skrive om den, for saa maa jeg skrive ikke faa Ark fulde, og jeg duer ikke til at skrive Breve — end sige Bøger. Det er fornøjeligt, at du er saa sund paa Legeme og Sjæl, at du kan blive ved at skrive saadanne Bøger, — og nu siger jeg dig Tak for denne sidste. — Og saa maa jeg sige eder Tak for min store Datter Ingeborg! Hun er *utrættelig* i at fortælle om, hvor mageløs kjærlige

og gode I har været imod hende, og det siger jeg eder begge inderlig Tak for. Naar hun har fortalt mig om sine Samtaler med dig, kjære Charlotte, saa synes jeg at kunne fornemme derigjennem din varme Kjærlighed baade til hendes Moder og hendes Stifmoder, — og hvor vilde jeg være glad, om I nu ogsaa vilde komme til at holde af Børnene, efterhaanden som de vokser till! Det har været en underlig rig Vinter for Ingeborg, denne sidste. Men ogsaa hvad dette angaar, maa jeg afholde mig fra at begynde paa at skrive noget derom. Saa kommer jeg til at skrive langt. Og jeg duer ikke dertil. Mon I snart vil kjende mig igjen, om i nu en Gang træffer mig igjen? Jeg er bleven en svagelig gammelagtig én. Jeg kan kun udrette **meget** lidt nu, og jeg kan ikke beskrive eder, hvor jeg er glad over, at jeg til Trods herfor kan se, at *Gud* dog vil blive ved at bruge mig i *sin* Tjeneste. — Denne Maaned har jeg i det hele haft det mindre godt. Kun meget faa Dage har jeg kunnet komme **lidt** ud. Saa sidder jeg mest her i mit Sovekammer og kryber saanmen. Jeg er syg paa Legemet, og ofte — meget ofte — paa Sjælen med. — Men ét er vist, og det er, at mens vi her ser saa meget blegne om os, saa **blomstrer** det ved Siden af. Ungdomsflokken, der halvaarlig samles her, har vi stadig stor Glæde af — og Børneflokken vokser til, og det er en stor Fryd. I skulde bare se, saadanne *dejlige* Børn, Petra har! Og saa at se hende og Povl! Det er en stor Glæde! Er det ikke underligt at se, hvorledes deres Lykke skulde skyde frem gennem svære Øjeblikke! Og saaledes vil nok *Gud Fader* lade det lysne for os alle. *Han* styrke og bevare os alle og eder i eders store Gjerning og store Børneflok. Hils gode Venner og eders gamle Moder og særlig meget la Cour og Kristine fra

eders Ven

Ernst Trier.«

»Vallekilde, 17. April 1889.

Kjære Charlotte!

For flere Dage siden skulde jeg jo allerede have skrevet til dig og takket dig saa meget for det kjærlige Brev og Indbydelsen til Brylluppet. Ak jal hvor det kunde have været herligt nu at drage af Sted for at mødes med eder og en stor Vennekreds, naar I gjør eders ældste Datters Bryllup. Jeg har faaet det Indtryk af alt, hvad jeg hidtil har hørt om eders Forberedelser dertil, at det vil blive rigtig *Højtid* — og det til Gavns. Det maatte være dejligt at kunne være med til, og tak, at I vil gjøre det saa godt for alle

eders Venner og komme en saadan med aabent Hjærte og aaben Haand i Mødel Skjønt jeg nu har det meget bedre og er langt kraftigere end jeg var i Fjor Foraar, kan jeg dog ikke komme af Sted. Jeg lider af alt for mange Skrøbeligheder og kan kun ved lagttagelse af megen Forsigtighed vente, at jeg efterhaanden vil faa mit Helbred igjen. I denne Tid er jeg atter desværre bleven forkølet og plages meget af min *slemme* Hoste. Men klage maa jeg ikke, tværtimod kun takke og atter takke, fordi jeg er kommen saa godt over Vinteren. — Du kan ellers tro, at det slet ikke al Tid er let at være afskaaren fra Forbindelsen med sine Venner og at være indestængt fra deres gode og glade Sammenkomster. Jeg har saa inderlig længtes efter den Forfriskelse, som den rent menneskelige Glæde giver en. En Gang i Vinter kom jeg meget til at tænke derover. Der var udbrudt her en formelig Amerika-Feber. Blandt dem, der blev tagne deraf, var en ung, udmærket Jyde, af hvis Fremtid jeg venter mig en Del. Det gjorde mig særlig ondt, ja *rigtig meget* ondt for hans Vedkommende, for han havde været til Session, og der var anvist ham Plads i Hæren, saa rejste *han nu* — og det til Dels for at unddrage sig Værnepligten — saa gjorde han sig selv saa at sige landflygtig. Jeg talte saa inderlig, jeg kunde, med ham derom, men forgjæves. Han sagde mig da Farvel og rejste til sit Hjem ude paa Hederne for der fra at drage til Hamburg og saa videre. Det trykkede mig ikke lidt: »Er al din Tale om Folk og Fædreland til Ungdommen omsonst?« spurgte jeg mig selv. Men saa en Aften sent, da jeg kommer op i Dagligstuen, var han kommen tilbage. Han fulgte mig straks ind i mit Kammer, og der tog han mig om Halsen og gjen-tog, Gang efter Gang: »A vil ikke til Amerikal« Fra den Dag af har han været saa *straalende*, at man kan se sig glad paa ham. — Se den Aften blev jeg glåd til Gavns, — og hvor det dog virkede ind paa mit *inderste* Liv — paa mit Liv i *Gud!* Ja vi trænger rigtig nok til den *menneskelige* Glæde, — og du kan være forvissat om, at det er svært at leve uden sin egen kjære Hustru, *uden* den daglige Glæde, hvormed hun forsødede mig Livet, og *med* det daglige Savn! — Se, nu i Dag, kjære Charlotte, afsender vi med *Pakkeposten* til eder — seks Servietter; saa maa de vel i al Fald komme paa Løverdags til eder, og du ser vel nok at faa fat paa dem. Sigrid vil saa bringe med en tilsvarende Dug, som hun har sømmet og navnet, mens Ingeborg har besørget Servietterne. Det skulde være deres og min Brudegave, som jeg beder dig give Brudeparret. Jeg maa faa Lov til at fortælle dig, at de er lavede af Hør, der har vokset her paa min Gaard, og Garn deraf, som er spunden her i Vallekilde, — alt som *Julie* indførte det og ordnede

det før sin Død, og vævet er det ogsaa, *som hun vilde det*. Nu Tusend
 kjærlige Hilsener! Hils Schrøder meget! Gid I maa faa en dejlig Dag paa
 Tirsdag!

Din Ven

Ernst Trier.«

*

*

*

Der er en af Goldschmidts Fortællinger, som handler om en Irlænder, Patrick O'Brien, der en Dag kom til at se fejl paa en Stente. Der synes, hedder det, at være Øjeblikke, da en af de fem Sanser, vi har af Naturen, kan svigte os ved højlys Dag ligesaa uformodet som den bedste Hest, naar den gjør et Fejltrin. Egentlig var det da heller ikke Stenten, Patrick havde set fejl af, men noget paa den. Det var i en Mils Afstand fra sit Hjem, da han vendte tilbage fra nærmeste By og nærmede sig Skoven, han skulde igjennem, at han saa en Skikkelse stige over Stenten til Skoven. Inden den forsvandt, stod Skikkelsen et Øjeblik paa Stenten, i Solskin, saa besynderlig rank og saa besynderlig lys, at Patrick, der ikke var ganske fri for Overtro, følte sit Hjærte banke og næsten antog, at det var Skovdronningen, der havde været ude at kigge efter Verden. Alligevel, skjönt overrasket, var Patrick dog ingenlunde feig og skyndte sig efter Skikkelsen; men da han, efter at Skovvejens Slyngning en Stund havde skjult den for ham, igjen fik Øje paa den, opdagede han, at den var ganske simpelt klædt ligesom en af Egnens Piger, hvilket virkede paa ham, som om Dronningen, da hun mærkede sig forfulgt, havde forvandlet sig. Men Patrick fik ikke Tid til at anstille Betragtninger; thi i det hans hastige Gang havde ført ham Skikkelsen næsten paa Siden, vendte den sig halvt om, og nu saa han, at det ikke var nogen anden end en Pige, han egentlig godt burde kjende: Cathleen O'Connor; men han havde hidtil baade set hende og ikke set hende, det vil sige: ikke lagt Mærke til hende. Men nu, da hun vendte sig, og han saa de lange, sorte Øjenhaar over de blaa Øjne og den fuldvoksne, jomfruelige Figur, der passede saa hemmelighedsfuldt nøjagtig til Øjet og Blikket, var det igjen ikke den Cathleen, han egentlig skulde kjende: i Skikkelsen, han nu saa, var Skikkelsen fra Stenten paa en Maade skjult, og han blev saa besynderlig til Mode, ganske ængstelig, saa at han gik ved hendes Side uden at kunne tale et fornuftigt Ord, end sige synge en lystig Sang som for andre Piger.

Dette er Goldschmidts Beskrivelse af, hvordan en forelsket Ungersvend har det, og den er jeg tit kommen til at tænke paa i Anledning af Trier, fordi

det forekommer mig, at han hele sit Liv igjennem har haft en underlig Ævne til paa én Gang at se Mennesker, som de er i deres jævne, dagligdags Skikkelse, og paa samme Tid at se noget »besynderligt lyst«, der er skjult til Stede i denne dagligdags Skikkelse; han har ved at se paa dem med sit — jeg vil ikke kalde det forelskede — men *kjærlige* Blik været i Stand til at faa det elskværdigste frem, der var hos dem, og han har været i Stand til at aabne andres Øjne for den ellers »usynlige Lys- og Ildfunke«, som de kunde drage efter sig.

Flere Gange i de foregaaende Stykker har jeg brugt Udtryk, som peger paa denne Egenskab hos Trier, som han visselig ikke er ene om, men som han har besiddet i højere Grad end mange andre Mennesker, og som har bidraget væsentligt til at gjøre ham skikket til at være Opdrager for Ungdommen, i det han kunde *opelske* det bedste i den.

Men lad mig minde om et andet Udtryk, der ogsaa oftere er vendt tilbage i mine Stykker om Ernst Trier, og som maaske endnu bedre rammer Kjærnen i Sagen. Han kunde se *det gudbilledlige* hos Mennesket, ogsaa hvor det var stærkt formørket, og det var Maalet for hans Virksomhed at faa dette lysende, straalende gudbilledlige til at overvinde Mørket, som skjulte det. Det er Triers Syn for det gudbilledlige, der for 30 Aar siden har vundet en Mand som Burchardi for ham, og det, som for ti Aar siden vandt Trier for Pehr Henrik Ling, var Forvisningen om, at det var »Betragtningen af Mennesket som *Skabningen i Guds billedet*, der stadig har foresvævet ham og affødt de andre Betragtninger«. »Man vil,« skrev Trier i Wisbechs Almanak om Legemsøvelserne efter Lings System, »ved disse Øvelser hjælpe til Uddannelse af og Fremskridt i det hos Mennesket, der udmærker det som *Skabningen i Guds Billede*, hvorved det afgjort skiller sig fra og hæver sig over Dyret; men det er ingenlunde ved Legemsstyrke eller Smidighed: hvor mange Kraftkunster, Styrkeprøver og Smidighedskunster man end ved Opofrelse af megen Tid og Flid vil kunne drive det til, vil Mennesket dog aldrig kunne komme til at maale sig med Tyren i Styrke eller med Abekatten i Smidighed; men højt vil det hæve sig over Dyret i dette at kunne bøje sit Legeme ind under sin egen Vilje; dette staar i Forbindelse med, at *Mennesket, da Gud skabte det i sit Billede, sattes til at herske over Jorden og al den Vrimmel af Skabninger, der ellers findes paa denne*; med hævet Hoved og hvælvet Bryst, ligesom præget med et Kongemærke, skulde Mennesket færdes der; det var Bestemmelsen med det; hvor meget end Synd og al den Elendighed, der følger dermed, har ført det bort der fra, er det dog al Tid Maalet, hvorimod vi sigter.«

Men hvor dette Kongemærke kommer frem, trods alt, hvad der skjuler det, der vil det ogsaa vise sig, at hver enkelt Personlighed har sit særegne Livskald. Trier har manet de unge Mennesker, der kom under hans Indflydelse, til at finde deres Bestemmelse og til at blive den tro, og han har ydet sin Støtte til, at de kunde naa frem mod Maalet. Det har været svært for ham med sin Hjælp i denne Retning at holde sig inden for, hvad ogsaa hans Venner kaldte »rimelige Grænser«. Der var dem, der forekom ham at trænge til at blive i Vallekilde ud over Vinteren, og saa fik han flere Medhjælpere i Mark og Have, end Arbejdet krævede. Hvad der kom frem i hans Ungdom, da han skrev om sin Norgesrejse og lod det hektografere, for at den fattige Mand, der udførte dette Arbejde, kunde tjene lidt derved, det fulgte ham til det sidste; al Tid var han rede til at forsøge, om der var en Udvej at finde, for at den, der trængte til det, kunde blive hjulpen, og især for at den, der manglede Midler til at naa sit Livsmaal, alligevel kunde komme frem. Det var ikke længe før sin Død, at han fik Part i en Kutter, der skulde fiske under Island.

Trier har i alt Fald i sine første Højskoledage kunnet bruge det Udtryk, at han fulgte »Kolds Metode«. »Men deri tog han fejl,« siger Christoffer Bruun, der har hørt den Ytring af hans Mund, og som har beundret baade Trier og Kold som Højskolemænd; »Trier havde sin *egen* Metode.« Ja, det havde han visselig. Han var en hel Personlighed med sin egen Maade at virke paa; derfor udrettede han saa meget.

Han havde en aaben Sans for Tonekunsten, de bildende Kunster, for Poesi og for Videnskab. Han var overordentlig glad ved for en Snes Aar siden at lære den nuværende Rigsarkivar *A. D. Jørgensen* at kjende, skjønt han saa anderledes end denne paa adskillige Spørgsmaal, og saaledes har han al Tid kunnet værdsætte det, naar han mødte noget virkelig betydeligt. Selv syslede han især med at trænge ind i det gamle Testaments Bøger, og der var meget lærde Hjælpemidler, han kunde bruge dertil — nede i »sin Hule«, som han kaldte det Rum, hvortil han tyede, naar han vilde være uforstyrret.

Han var et saare trofast Menneske. »Men«, vidnede hans Hjærtens Ven, *V. J. Hoff*, ved hans Kiste, »frem for alt skal dette siges om ham, at hans Liv og dets Gjerning bares af *Troens Enfold!* Barnet i hans Sjæl var hans bedste Herlighed, og det at være Guds Barn hans Hjærtens største Lykke.«

.

TRYKFEJL

Side 34, Linje 19 f. n.: August, læs *Maj*.